

Nayma Qəhrəmanova
Cəmilə Əsgərova

RIYAZİYYAT 2

Ümumtəhsil məktəblərinin 2-ci sinfi üçün
“Riyaziyyat” fənni üzrə dərslik

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
19.06.2009 tarixli 734 №-li
əmri ilə təsdiq edilmişdir

Radius
Bakı - 2016

Qəhrəmanova Nayma Mustafa qızı, Əsgərova Cəmilə Səlim qızı

Ümumtəhsil məktəblərinin 2-ci sinfi üçün “Riyaziyyat” fənni üzrə dərslik.
Bakı, “Radius”, 2016, 144 səh.

Məsləhətçi:

Çingiz Qacar

Azərbaycan Milli Elmlər
Akademiyasının həqiqi üzvü,
fizika-riyaziyyat elmləri doktoru

İxtisas redaktoru:

Fərman Məmmədov

Fizika-riyaziyyat elmləri
üzrə fəlsəfə doktoru

Dil redaktoru:

Asəf Həsənov

*Dərsliklə bağlı rəy, irad və təkliflərin radius_n@hotmail.com və
derslik@edu.gov.az e-mail ünvanlarına göndərilməsi xahiş olunur.
Əməkdaşlığınıza üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!*

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud
onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq,
elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, 2016

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

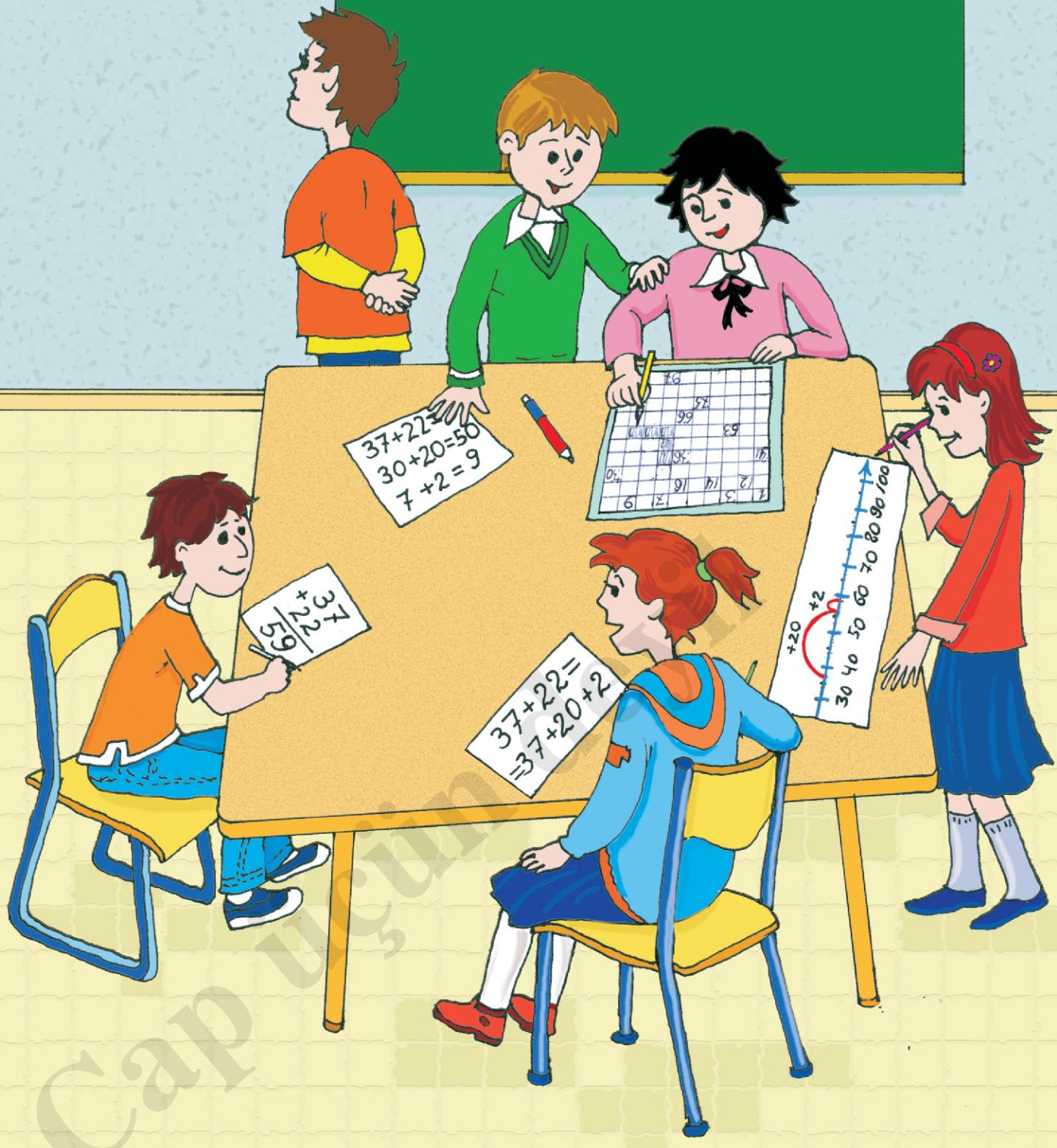
Çap üçün deyil

Mündəricat

1-ci bölmə	4-cü bölmə
1-ci sinifdə keçilənlərin təkrarı 7 100 dairəsində ədədlər 13 100 dairəsində toplama 24 10-luq yaranmayan hal 100 dairəsində çıxma 25 10-luq ayrılmayan hal	Təqribi hesablamalar 77 Uzunluğun ölçülməsi 80 Kütlə vahidləri 84 Tutumların müqayisəsi. Tutumun ölçülməsi 88
2-ci bölmə	5-ci bölmə
Bir gün. 24 saat 35 100 dairəsində toplama 39 10-luq yaranan hal 100 dairəsində çıxma 40 10-luq ayrılan hal Pullarımız 47 Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi 51	Eyni sayılı əşya qrupları 92 Vurma əməli 93 Bölmə əməli 101 Vurma və bölmənin qarşılıqlı əlaqəsi 104
3-cü bölmə	6-cı bölmə
Tez hesablama bacarıqları 56 Həndəsi fiqurlar 60 Mötərizəli ifadələr 63 Həndəsi fiqurlar 69 kub, düzbucaqlı prizma, silindr, konus, kürə Əşyanın yeri 73	Təqvim 119 Məlumatı araşdırın, təqdim edin 121 Düşünün, fikir yürüdün 126 Seçin, qruplaşdırın 129 Simmetriya 130 Birləşdirin, ayırin, yenisini yaradın 131 Ümumiləşdirici tapşırıqlar 135

1-ci bölmə

- 1-ci sinifdə keçilənlərin təkrarı
- 100 dairəsində ədədlər
- 100 dairəsində toplama və çıxma

1-ci sinifdə keçilənlərin təkrarı

1. Ədəd oxuna görə tapşırıqları yerinə yetirin.

1) 17-dən kiçik, 9-dan böyük ədədləri yazın.

2) 11-dən böyük ədədləri yazın.

3) 10-dan başlayaraq 6-ya qədər bir-bir geriyə sayın.

Bu saymanı qısa olaraq hansı yazılışla ifadə etmək olar?

a) $10 - 6 = 4$

b) $10 - 4 = 6$

c) $6 - 4 = 2$

2. Qutuda 12 müxtəlif qur-sök modeli var idi. Kamran onlardan 7-ni asanlıqla yiğdi. Qalan modelləri isə babası ilə birlikdə yiğdılar. Kamran babası ilə neçə qur-sök modeli yiğdi?

3. Digər zərin üzərindəki xalların sayını tapın.

$$\begin{array}{c} \text{dice} \\ + \\ \text{dice} \end{array} = 10$$

$$\begin{array}{c} \text{dice} \\ + \\ \text{dice} \end{array} = 12$$

$$\begin{array}{c} \text{dice} \\ + \\ \text{dice} \end{array} = 8$$

$$\begin{array}{c} \text{dice} \\ + \\ \text{dice} \end{array} = 8$$

$$\begin{array}{c} \text{dice} \\ + \\ \text{dice} \end{array} = 7$$

$$\begin{array}{c} \text{dice} \\ + \\ \text{dice} \end{array} = 5$$

4. Hesablayın.

$9 + 5$

$12 - 3$

$11 + 3$

$5 + 7$

$11 - 2$

$11 - 4$

$8 + 9$

$14 - 4$

$14 + 6$

$5 + 6$

$15 - 6$

$14 - 7$

$7 + 12$

$18 - 9$

$13 - 4$

$13 + 7$

$16 - 7$

$13 - 5$

1-ci sinifdə keçilənlərin təkrarı

1. Ədədləri müqayisə edin. ($<$, $>$, $=$)

7 11

19 17

12 8

4 7

13 13

2. Samir 11 avtomobil, 5 təyyarə modeli yığdı. Samirin avtomobil modellərinin sayı, təyyarə modellərinin sayından nə qədər çoxdur? Məsələnin həllini şəkil çəkməklə də göstərin.

3. Məsələlərin həllinə uyğun ifadələri seçin. Fikrinizi əsaslandırın.

- 1) Güllərin üzərində 8 kəpənək var idi. 4 kəpənək də uçub gəldi. Cəmi neçə kəpənək oldu?

$$8 + 4$$

$$8 - 4$$

$$12 - 4$$

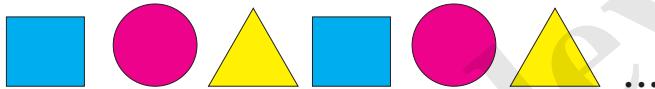
- 2) Qabda 12 meyvə var idi. 3 meyvə yeyildi. Qabda neçə meyvə qaldı?

$$12 + 3$$

$$12 - 3$$

$$12 - 9$$

4. Fiqurların düzülüş qaydasını araşdırın. Verilən qayda ilə dəfətərinizdə daha 6 fiqur çəkin. Fiqurların sıra nömrələrini yazın.

Kvadrat: 1, 4, ...

Dairə: 2, 5, ...

Üçbucaq: 3, 6, ...

5. Misalları həll edin, birini də siz əlavə edin.

1) $4 + 10$

$5 + 10$

$6 + 10$

$7 + 10$

$\underline{\quad} + \underline{\quad}$

2) $4 + 5$

$5 + 6$

$6 + 7$

$7 + 8$

$\underline{\quad} + \underline{\quad}$

3) $11 + 6$

$12 + 5$

$13 + 4$

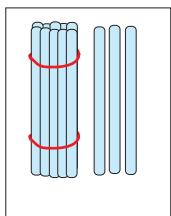
$14 + 3$

$\underline{\quad} + \underline{\quad}$

1-ci sinifdə keçilənlərin təkrarı

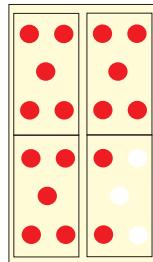
1. Modellərə uyğun ədədləri müxtəlif cür yazın.

1)

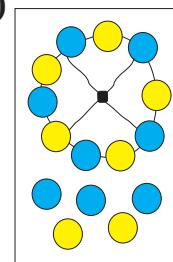

$$13, 10 + 3 = 13,
1 \text{ onluq } 3 \text{ təklik}
on üç$$

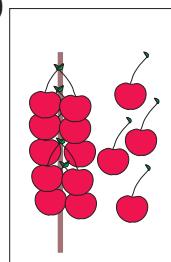
2)

3)

4)

2. Rəngli xanalara elə ədədlər yazın ki, müqayisə doğru olsun.

Hər bir hala uyğun iki nümunə yazın.

$\square < 8$

$\square < 11$

$20 > \square$

$7 > \square$

$\square > 8$

$\square > 13$

$18 < \square$

$17 < \square$

3. Rəngli xanalara uyğun ədədləri müəyyən edin.

$\square + 4 = 8$

$6 + \square = 13$

$15 - \square = 7$

$\square + 7 = 12$

$9 + \square = 15$

$11 - \square = 5$

$\square + 5 = 7$

$14 - \square = 7$

$9 - \square = 3$

$\square + 3 = 11$

$16 - \square = 8$

$14 - \square = 8$

4. Nərgiz 2-ci sinifdə oxuyur. Nərgizglin ailəsi yayda İsmayıllıda istirahət etdilər. Sentyabrın 9-da isə Bakıya qayıtdılar.

1) Nərgizglin ailəsi dərslərin başlanmasına neçə gün qalmış Bakıya qayıtdı?

2) Sentyabr ayında neçə bazar günü var?

Bu günlərə uyğun tarixləri yazın.

3) Sentyabr ayının 30-u həftənin hansı günüdür?

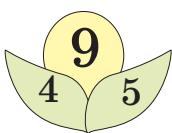
4) Sentyabr ayının təqviminə görə oktyabrın 1-nin həftənin hansı gününə düşdüyünü söyləmək olar?

Sentyabr					
B.e	1	8	15	22	29
Ç.a	2	9	16	23	30
Ç.	3	10	17	24	
C.a.	4	11	18	25	
C.	5	12	19	26	
Ş.	6	13	20	27	
B.	7	14	21	28	

1-ci sinifdə keçilənlərin təkrarı

1. Ədədlər ailəsinə aid toplama və çıxma misallarını yazın.

1)

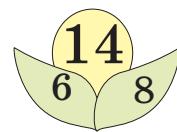
2)

3)

4)

2. Rəngli dairələrin yerinə uyğun olaraq “+” və ya “-” işaretlərini yazın.

$13 \textcolor{pink}{\circ} 9 = 4$

$11 \textcolor{pink}{\circ} 8 = 3$

$16 \textcolor{pink}{\circ} 10 = 6$

$11 \textcolor{pink}{\circ} 8 = 19$

$13 \textcolor{pink}{\circ} 6 = 19$

$12 \textcolor{pink}{\circ} 7 = 19$

$5 \textcolor{pink}{\circ} 7 = 12$

$11 \textcolor{pink}{\circ} 9 = 20$

$14 \textcolor{pink}{\circ} 5 = 9$

3. Məsələləri şəkil çəkməklə həll edin.

1) Bağda 9 alma, bundan 3 dənə çox nar ağacı var. Bağdakı heyva ağaclarının sayı nar ağaclarının sayından 5 dənə azdır. Bağda neçə nar, neçə heyva ağacı var?

2) Elgünün çəkdiyi naxışda 8 dairə, bundan 4 dənə az kvadrat var. Naxışdakı üçbucaqların sayı kvadratların sayından 6 dənə çoxdur. Elgünün çəkdiyi naxışda neçə kvadrat, neçə üçbucaq var?

4. **7, 5, 9, 15, 18, 14, 6** ədədlərindən üçbucağın və kvadratın yerinə uyğun gələnlər hansılardır?

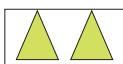
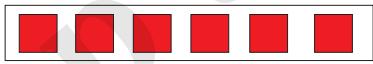
$13 < \boxed{\quad}$

$\boxed{\quad} : 14, \dots$

$9 > \triangle$

$\triangle : 5, \dots$

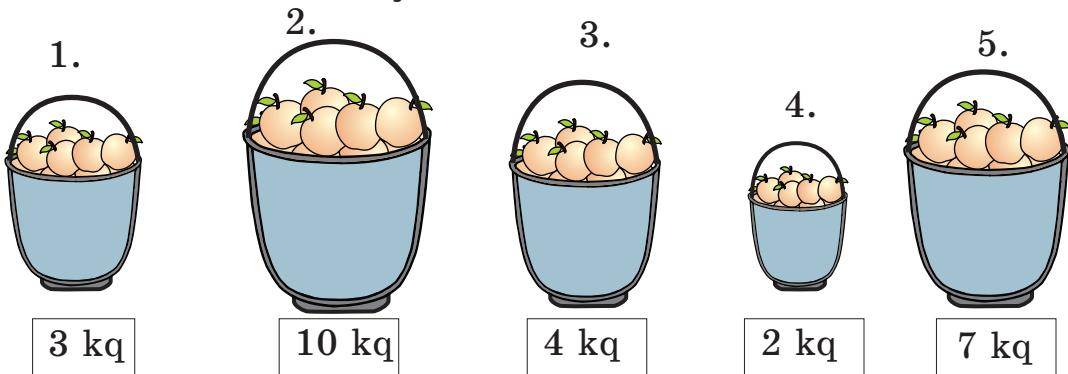
5. Şəkillərə görə “nə qədər azdır”, “nə qədər çoxdur” suallarına cavab verən məsələlər qurun.

1-ci sinifdə keçilənlərin təkrarı

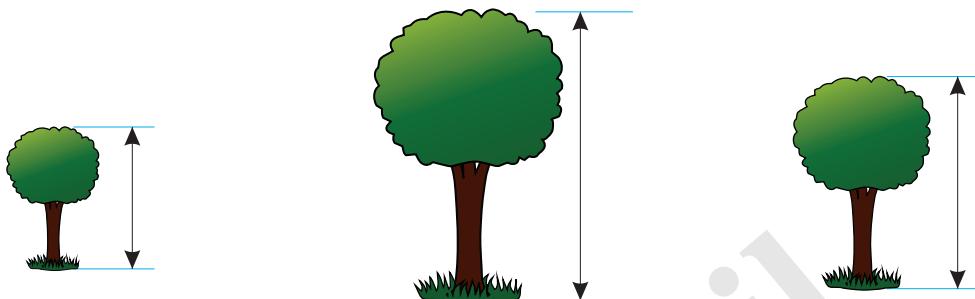
1. Verilən şərtlərə görə vedrələrdəki almaların kütlələrini hesablayın:
a) 1-ci ilə 3-cü; b) 4-cü ilə sonuncu; c) 2-ci ilə 5-ci;
d) 16 kq alma almaq istəsəniz, hansı vedrələri seçməlisiniz?

Mömkün variantları seçin.

2. Uzunluğu 12 sm olan lentdən 5 sm kəsildi. Neçə santimetr lent qaldı?

3. Şəkildəki ağacların hündürlüyünü xətkeşlə ölçün.

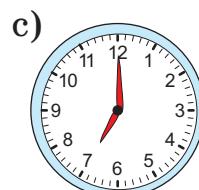
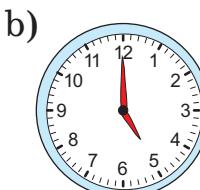
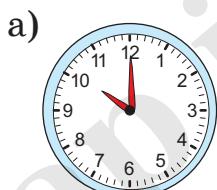

4. Məsələləri şəkil çəkməklə həll edin.

- 1) Qazan 5 stəkan su tutur. Vedrə 2 qazan su tutur. Vedrə neçə stəkan su tutur?
- 2) Bir alma 2 ərik ağırlığındadır. Bir heyva 2 alma ağırlığındadır. Bir heyva neçə ərik ağırlığındadır?

5. 1) Hər bir saatın göstərdiyi vaxtı söyləyin.

- 2) Hər bir saatın göstərdiyi vaxtdan 2 saat əvvəlki və 2 saat sonrakı vaxtı söyləyin.

1-ci sinifdə keçilənlərin təkrarı

1. Nümunəyə uyğun olaraq yazılışları dəftərinizdə tamamlayın.

$$7 \xrightarrow{+4} 11$$

$$7 \xrightarrow{-4} 19$$

$$7 \xrightarrow{\quad} 12$$

$$13 \xrightarrow{\quad} 8$$

$$13 \xrightarrow{\quad} 4$$

$$13 \xrightarrow{\quad} 0$$

$$14 \xrightarrow{\quad} 9$$

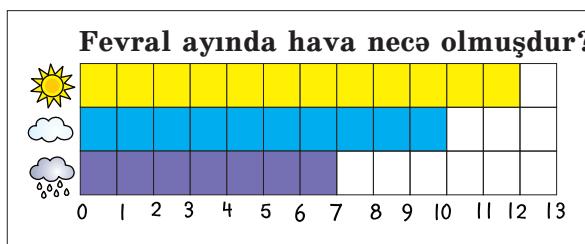
$$9 \xrightarrow{\quad} 9$$

$$11 \xrightarrow{\quad} 9$$

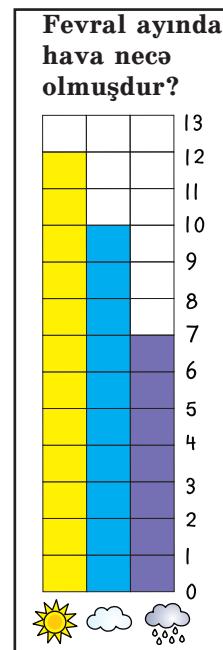
2. Torbada 20 ağ, 1 qırmızı şar var. Torbanın içində baxmadan 1 şar götürsəniz, bu şarın qırmızı olacağı haqqında aşağıdakı ifadələrdən hansını işlətməklə fikir yürüdərdiniz?

ola bilər, mütləq, ola bilməz

3. Barqrafları müqayisə edin, onların oxşar və fərqli cəhətlərini söyləyin. Barqrafa görə suallara cavab verin.

- a) Fevral ayında neçə günəşli gün olub?
 b) Buludlu günlərin sayı günəşli günlərin sayından nə qədər azdır?

4. Tapşırıqları yerinə yetirin.

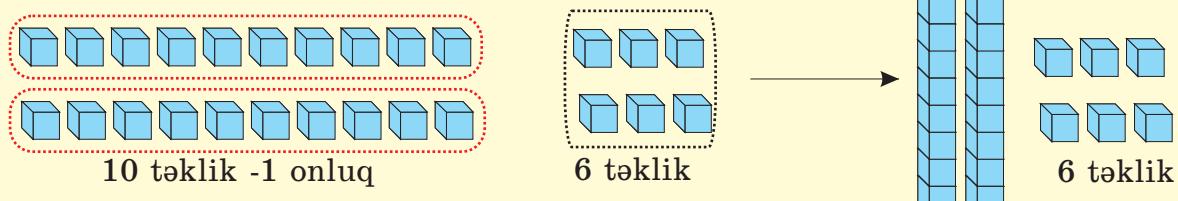
- a) Dəftərinizdə düzbucaqlı çəkin. Bir düz xəttin köməyilə düzbucaqlını iki üçbucaga bölün.
 b) Dəftərinizdə düzbucaqlı çəkin. Bir düz xəttin köməyilə bir düzbucaqlıya və bir kvadrata ayırin.

100 dairəsində ədədlər

Onluqlar, təkliklər

Öyrənmə: Ədədləri modellə göstərək. Sözlə, rəqəmlə, onluq və təkliklərinin sayına görə yazaq və oxuyaq.

Məsələn, 26 ədədini, mərtəbə blokları adlandıracagımız kub-bloklärın köməyilə modelləşdirək.

Rəqəmlə: 26

Sözlə: iyirmi altı

Onluq və təkliklərinin sayı ilə: 2 onluq 6 təklik

1. Ədədləri mərtəbə blokları ilə modelləşdirin.

Ədədlər

sözlə	rəqəmlə	model
bir	1	
iki	2	
üç	3	
dörd	4	
beş	5	
altı	6	
yeddi	7	
səkkiz	8	
doqquz	9	
on	10	

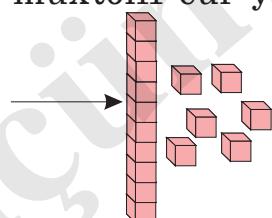
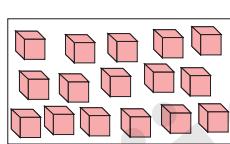
Ədədlər

sözlə	rəqəmlə	model
on	10	
iyirmi	20	
otuz	30	
qırx	40	
əlli	50	
altmış	60	
yetmiş	70	
səksən	80	
doxsan	90	
yüz	100	

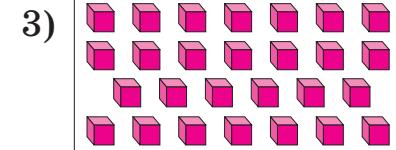
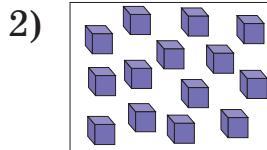
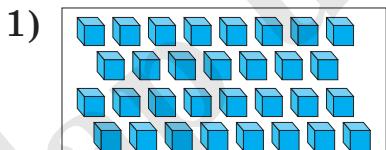
2. Hər qrupdakı kublardan onluq bloklar yığın.

Neçə onluq blok alındı, neçə kub artıq qaldı?

Kubların sayını müxtəlif cür yazın. Uyğun şəkilləri çəkin.

16
1 onluq 6 təklik
on altı
 $10 + 6$

100 dairəsində ədədlər

Rəqəmlər, ədədlər

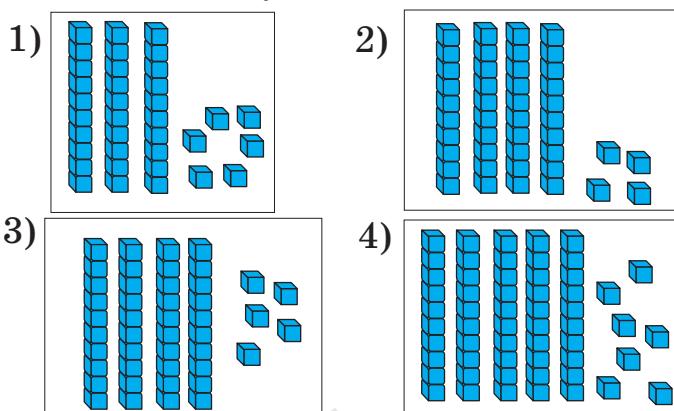
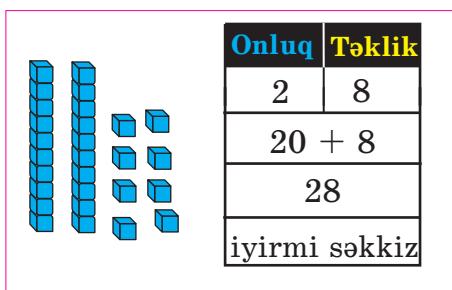
Öyrənmə: Sözlər hərflərin köməyilə yazılıdığı kimi, ədədlər də rəqəmlərin ($0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9$) köməyilə yazılırlar.

Məsələn, $43, 34, 52, 25$

Ədədi təşkil edən rəqəmlər yerini dəyişdikdə yeni ədədlər alınır. Məsələn, 43 ədədində 4 rəqəmi onluqların sayını, 4 onluğu, yəni 40 -ı, 3 rəqəmi isə təkliklərin sayını, 3 təkliyi, yəni 3 -ü göstərir. 34 ədədində isə 3 onluqların sayını, 30 -u, 4 isə təkliklərin sayını - 4 -ü göstərir.

Onluqlar	Təkliklər
4	3
$40 + 3$	
43	
qırx üç	

1. Modellərə uyğun ədədləri müxtəlif cür yazın:

2. Ədədləri nümunəyə uyğun cəm ilə ifadə edin.

Onl.	Təkl.
6	3
4	9
3	5

$$60 + 3 = 63$$

Onl.	Təkl.
9	2
5	7
8	8

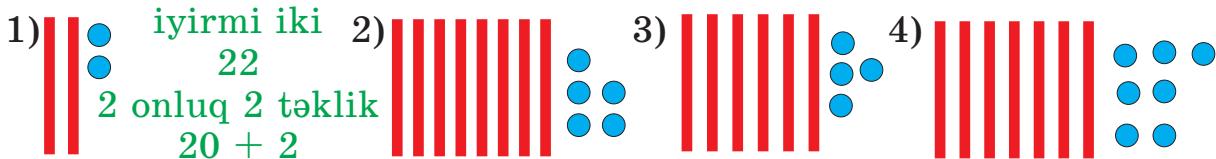
3. Uyğun ədədləri rəqəmlə və sözlə yazın:

- 1) 3 onluq 4 təklik 3) 46 təklik 5) $50 + 5$,
2) $60 + 7$ 4) 7 onluq 6) 8 onluq 3 təklik

4. 1 və 4 rəqəmlərinin köməyilə düzələn mümkün ikirəqəmli ədədləri yazın.

100 dairəsində ədədlər

1. Şəkildə |- onluqları, ● - isə təklikləri göstərir. Dəftərinizdə hər bir şəklə uyğun ədədi müxtəlif cür yazın. Bir nümunə də siz əlavə edin.

2. Onluqları toplayın, cəm verilən ədədə bərabər olsun. Yeni nümunələr əlavə edin.

cəm 70 olsun!

$$2 \text{ onluq} + 5 \text{ onluq}$$

$$1 \text{ onluq} + \underline{\quad} \text{ onluq}$$

$$3 \text{ onluq} + \underline{\quad} \text{ onluq}$$

$$\underline{\quad} \text{ onluq} + 4 \text{ onluq}$$

cəm 90 olsun!

$$\underline{\quad} \text{ onluq} + 7 \text{ onluq}$$

$$\underline{\quad} \text{ onluq} + 1 \text{ onluq}$$

$$4 \text{ onluq} + \underline{\quad} \text{ onluq}$$

$$\underline{\quad} \text{ onluq} + 5 \text{ onluq}$$

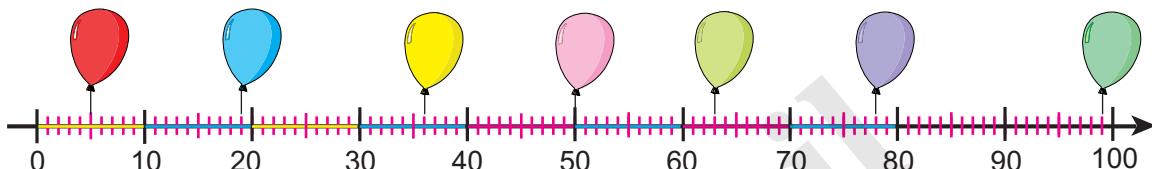
3. Ədədlər hansı qayda ilə düzülmüşdür? Bu qayda ilə daha 5 ədədi ardıcıl yazın.

1) $20, 25, 30, 35, \dots$

2) $30, 40, 50, \dots$

3) $100, 95, 90, \dots$

4. Şarlara uyğun ədədləri yazın.

5. Nailənin yiğdiği modeldə 10 qırmızı, 5 mavi, Gülnarənin yiğdiği modeldə isə 10 qırmızı, 3 mavi kub var. Hər modeldə neçə kub var? İki modeldə cəmi neçə qırmızı, neçə mavi kub var? Məsələni şəkil çəkməklə həll edin.

6. Samir və Aslan 100 dairəsində ritmik sayılar. Samir beş-beş, Aslan on-on sayır. Kim daha çox ədəd sadalayar? Hər iki ritmik saymaya uyğun ədədləri yazın.

7. Sayma şərtinə görə rəngli xanaların yerindəki ədədləri yazın.

1) Bir-bir! $49, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, 57$

2) On-On! $1, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, 81$

3) İki-iki! $50, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, 66$

4) Beş-beş! $25, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, \boxed{\quad}, 65$

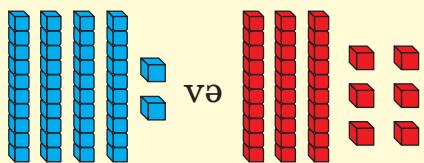
100 dairəsində ədədlər

Ədədlərin müqayisəsi

Öyrənmə: Ədədləri müqayisə etmək üçün $>$, $<$, $=$ işarələrindən istifadə edilir. İki ədədin müqayisəsi üzərində müxtəlif halları nəzərdən keçirək.

42 və 36

1. İki ədədin onluqlarının sayı müxtəlif olarsa, onluqlarının sayı çox olan ədəd böyükdür.

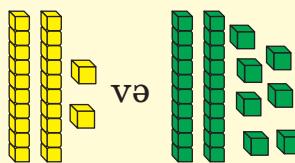

4 onluq 3 onluqdan çoxdur.
42 ədədi 36-dan **böyükdür**.

$$42 > 36$$

22 və 27

2. İki ədədin onluqlarının sayı bərabər olarsa, təkliklərinin sayı çox olan ədəd böyükdür.

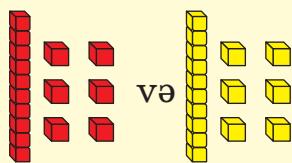

2 təklik 7 təklikdən azdır.
22 ədədi 27-dən **kiçikdir**.

$$22 < 27$$

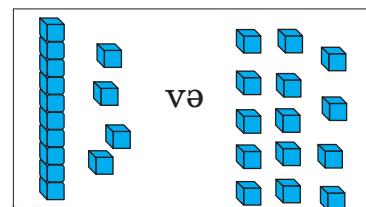
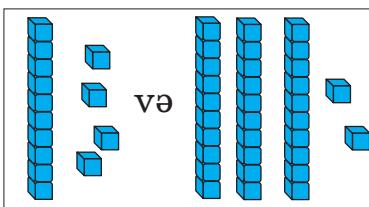
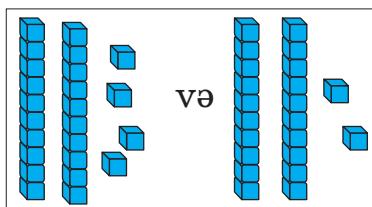
16 və 16

3. İki ədədin onluqlarının və təkliklərinin sayı bərabər olarsa, bu ədədlər bərabərdir.

$$16 = 16$$

- 1.** Modellərə uyğun ədədləri yazın və müqayisə edin.

- 2.** Müqayisə edin.

$$14 \bullet 44$$

$$66 \bullet 33$$

$$84 \bullet 88$$

$$37 \bullet 73$$

$$54 \bullet 52$$

$$35 \bullet 46$$

$$92 \bullet 90$$

$$86 \bullet 57$$

- 3.** Müqayisə edin.

26 \bullet altmış iki

iyirmi yeddi \bullet 2 onluq 7 təklik

33 \bullet 23

2 onluq 2 təklik \bullet 5 təklik

- 4.** Rəngli dairələrin yerinə elə ədədlər yazın ki, müqayisə doğru olsun. Hər bir hala uyğun 3 nümunə yazın.

$$26 > \bullet$$

$$38 > \bullet$$

$$13 > \bullet$$

$$42 > \bullet$$

$$39 < \bullet$$

$$99 > \bullet$$

$$51 = \bullet$$

$$70 < \bullet$$

- 5.** Dilarənin 14 şeir, 20 nağıl kitabı var. Sərdarın 8 şeir, 30 nağıl kitabı var. Onların kitablarının sayını müxtəlif cür müqayisə edin.

100 dairəsində ədədlər

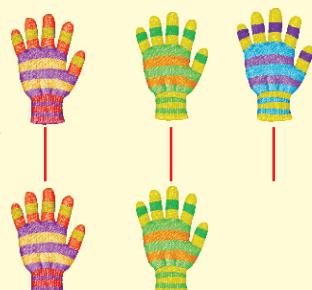
Tək və cüt ədədlər

Öyrənmə:

Cüt ədədə uyğun sayıda əşyanı iki-iki qruplaşdırıldıqda biri artıq qalmır.

Tək ədədə uyğun sayıda əşyanı iki-iki qruplaşdırıldıqda biri artıq qalır.

Yadda saxlayın! Sonu 0, 2, 4, 6, 8 rəqəmləri ilə bitən ədədlər cüt ədədlərdir.

Sonu 1, 3, 5, 7, 9 rəqəmləri ilə bitən ədədlər tək ədədlərdir. Məsələn:

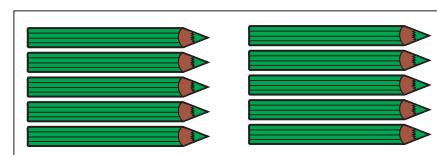
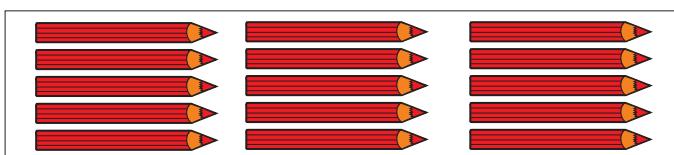
34, 48, 52, 66, 90 ədədləri cüt, 19, 23, 27, 51, 75 ədədləri isə tək ədədlərdir.

1. Quşların sayını yazın. Hansı quşlar tək saydadır?

2. Hansı karandaşları iki-iki yiğsanız, biri artıq qalar?

Cavabınızı şəkil çəkməklə izah edin.

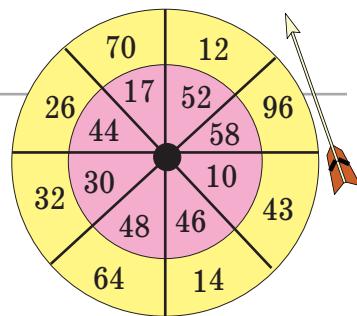
3. Verilən qaydalarla sayın:

- 1) 30-dan başlayaraq üç-üç geriyə;
- 2) 40-dan başlayaraq 20-yə qədər iki-iki geriyə;
- 3) 41-dən başlayaraq 65-ə qədər iki-iki irəliyə sayın.

Hansı halda sadalanan:

- bütün ədədlər cüt;
- bütün ədədlər tək;
- biri cüt, digəri tək ədədlərdir?

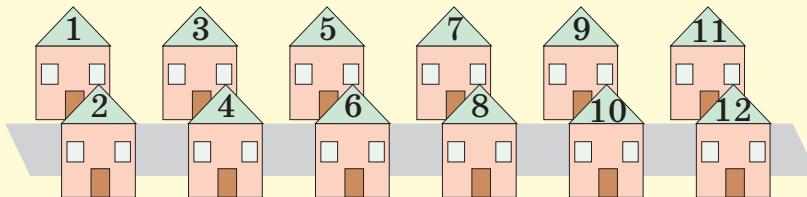
4. Hədəf taxtası üzərində cüt və tək ədədlər verilmişdir. Atıcının ilk cəhddən cüt ədədi vurma şansı daha çoxdur, yoxsa tək ədədi? Fikrinizi əsaslandırın.

Sıra sayıları

Sıra sayıları birinci, ikinci,..., iyirminci, iyirmi birinci,... kimi ifadə edilir. Sıra sayıları 1-ci, 2-ci,..., 20-ci, 21-ci kimi də yazılır. Məsələn, “Aliyə sıradə 23-cüdür.” fikri Aliyədən əvvəl 22 nəfərin olduğunu ifadə edir.

Yadda saxlayın ki, binaların, otaqların nömrələri sağ və sol tərəfdə tək və cüt olması ilə fərqlənirlər. Məsələn, 7 nömrəli binadan əvvəlki bina 5 nömrəli, sonrakı bina isə 9 nömrəlidir.

1. Orxan və Ayselgilin evləri eyni küçədə üzbüüz yerləşir. Orxangilin evlərinin nömrəsi 18-dir. Ayselgilin evləri neçə nömrəlidir? Qarşı evlərin nömrələrini ardıcıl yazmaqla həll edin.

2. Ədəd oxundan istifadə etməklə tələb olunan ədədləri yazın.

- 1) sonrakı ədədi 2) əvvəlki ədədi 3) arasındakı ədədi
25,26,... ...,23,24 27,...,29
27, 28,... ...,28,29 24,...,26
4) əvvəlki və sonrakı ədədi: ...,25,... ...,29,...

3. Şagirdlər kitabxanada növbəyə durmuşlar. Məlahətdən əvvəl 12, sonra isə 4 şagird var. Məlahət növbədə neçəncidir? Cərgədə cəmi neçə şagird var? Şəkil çəkməklə həll edin.

4. Nəzrin kağızdan ulduz kəsir və nömrələyir. Nəzrin ulduzlarını düzərkən aşağıdakı nömrələrin olmadığını aşkar etdi. Bu nömrələri müəyyən edin və yazın.

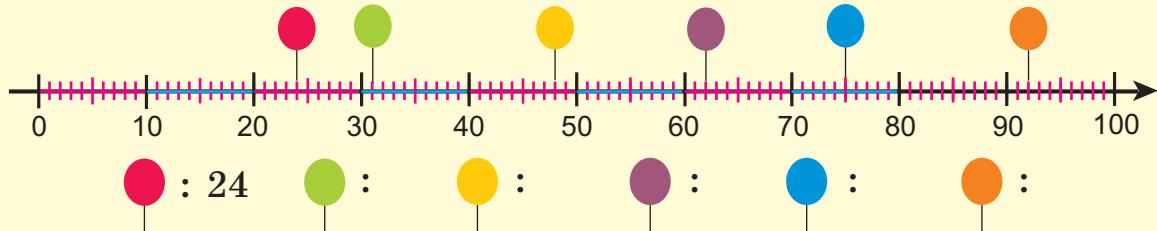
- 1) 18-dən sonrakı 2) 27-dən əvvəlki və sonrakı
3) 23-ilə 25-in arasındakı 4) 32-dən əvvəlki

100 dairəsində ədədlər

Ədəd oxu üzərində məşğələlər

Öyrənmə:

Ədəd oxu üzərində hər bir şara uyğun ədədi müəyyən edin.

Qırmızı şarla yaşıl şar **arasındakı** ədədlər:

25, 26, 27, 28, 29, 30

Qırmızı şardan yaşıl şara **qədər** olan ədədlər:

24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31

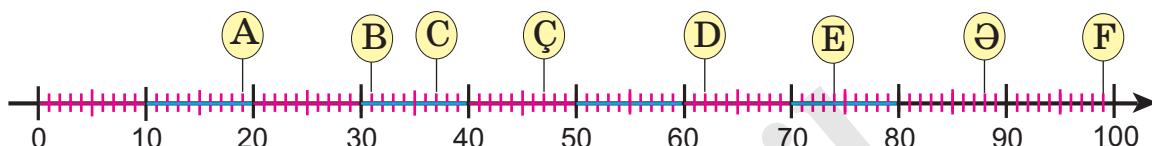
Yadda saxlayın! "...24-dən 31-ə qədər..." dedikdə 24 və 31 də sayılır.

1. A və B hərfləri arasındakı ədədləri yazın: **20, ...**

C və Ç hərfləri arasındakı ədədləri yazın: **38, ...**

D hərfindən E hərfinə qədər olan ədədləri yazın: **62, ...**

F hərfindən Ə hərfinə qədər olan ədədləri yazın: **99, ...**

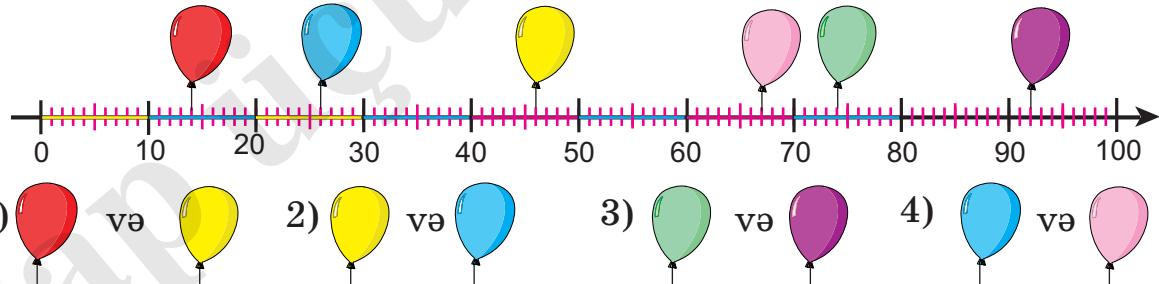

2. Qış tətili yanvarın 27-dən 31-nə qədərdir.

Qış tətili neçə gündür?

3. Abbas dayı payızda bağdakı 2 böyük alma ağacının arasında 4 yeni alma və 3 armud ağacı əkdi. Abbas dayı payızda neçə ağac əkdi? Məsələni şəkil çəkməklə həll edin.

4. Ədəd oxu üzərində şarların göstərdiyi ədədləri müqayisə edin.

100 dairəsində ədədlər

100-lük kvadrat

Öyrənmə:

100-lük kvadratın 100 xanası var. Bu xanalar 10 sətri və 10 sütunu olan bir cədvəl əmələ gətirir. Ədədlər sətirlər üzrə soldan sağa bir-bir, sütunlar üzrə yuxarıdan aşağıya on-on artır. Məsələn,

1 -ci sətirdəki ədədlər:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

1 -ci sütundakı ədədlər:

1, 11, 21, 31, 41, 51, 61, 71, 81, 91

sətirlər üzrə +1									
sütunlar üzrə +10									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

1. Dəftərinizdə 100-lük kvadrat çəkin və tapşırıqları yerinə yetirin.

1) Üçüncü sətirdəki ədədləri yazın.

2) Altıncı sütundakı ədədləri yazın.

3) 32, 54, 86, 92 ədədlərinin yazıldığı xanaları rəngləyin. Hər bir ədədi və ən yaxın 4 qonşusunu uyğun damalarda yazın.

Məsələn, 32 ədədinin qonşuları:

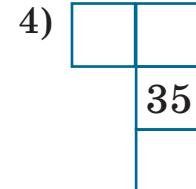
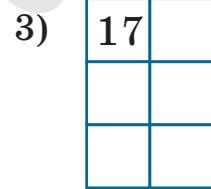
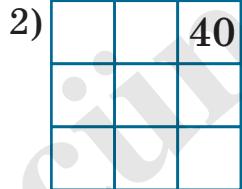
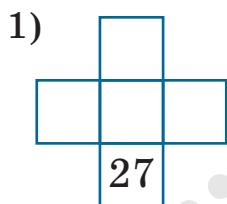
22
31
32
33

1-ci sətir
2-ci sətir

1-ci sütun
2-ci sütun

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

2. 100-lük kvadratın hissələrini dəftərinizdə çəkin və doldurun.

3.

Araşdırma

Dəftərinizdə 100-lük kvadrat çəkin. Əvvəlcə dörd-dörd, sonra isə beş-beş saymaqla xanaları müxtəlif cür rəngləyin. Neçə dəfə eyni xananı rəngləməli oldunuz? Uyğun ədədləri artan sıra ilə yazın.

100 dairəsində ədədlər

- 1.** Şəkildəki 100-lük kvadrata görə tapşırıqları yerinə yetirin.

1) Şəkillərin yerindəki ədədləri artan ardıcılıqla yazın.

Flor: 4,...

Mülayim: 14,...

Qızılı: 12,...

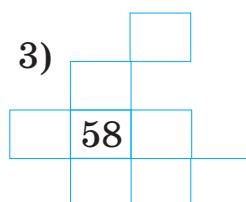
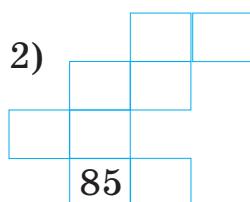
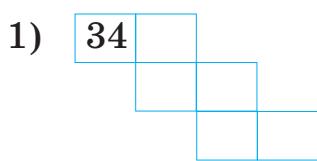
Şirin: 7,...

2) 8-ci sütundakı şəkillərə uyğun ədədləri artan sıra ilə yazın.

3) 94 ədədinin sütunundakı şəkillərə uyğun ədədləri azalan ardıcılıqla yazın.

1			Flor	5	Şirin	Mülayim	
	Qızılı	Mülayim			17		Qızılı
22	Şirin				Qızılı	28	
Qızılı	Mülayim	Qızılı	Flor	36	Şirin	Şirin	
	Şirin	Şirin	50		Mülayim	Mülayim	
Şirin		53	Qızılı	Qızılı	Mülayim	Mülayim	
Qızılı	Flor			66	Şirin	Şirin	
		Şirin	Şirin	79	Mülayim	Mülayim	
			85		Qızılı	Qızılı	
Flor		94	Mülayim		Qızılı	Flor	100

- 2.** 100-lük kvadratın hissələrini dəftərinizdə çəkin və doldurun.

- 3.** 100-lük kvadratdan istifadə etməklə müqayisə edin.

1) 64-ü onun 4 qonşusunun hər biri ilə.

2) 1-ci sütundakı 4-cü ədədlə, 2-ci sətirdəki 4-cü ədədi.

- 4.** Ülkər 100-lük kvadratın xanalarından birini qırmızı rənglədi. Eyni sütunda 3 xana aşağıdakı xananı sarı rənglədi. Sarı rəngli xanada 47 yazılmışsa, qırmızı rəngli xanada hansı ədəd yazılmışdır?

- 5.** Ötürülmüş misalları yazın. Hesablamalar zamanı 100-lük kvadratın köməyindən istifadə edin.

a) $5 + 10 = 15$

$15 + 10$

$25 + 10$

$\underline{\quad} + \underline{\quad}$

$45 + 10$

$55 + 10$

b) $7 + 10 = 17$

$\underline{\quad} + \underline{\quad}$

$27 + 10$

$37 + 10$

$\underline{\quad} + \underline{\quad}$

$57 + 10$

c) $10 + 10 = 20$

$\underline{\quad} + \underline{\quad}$

$\underline{\quad} + \underline{\quad}$

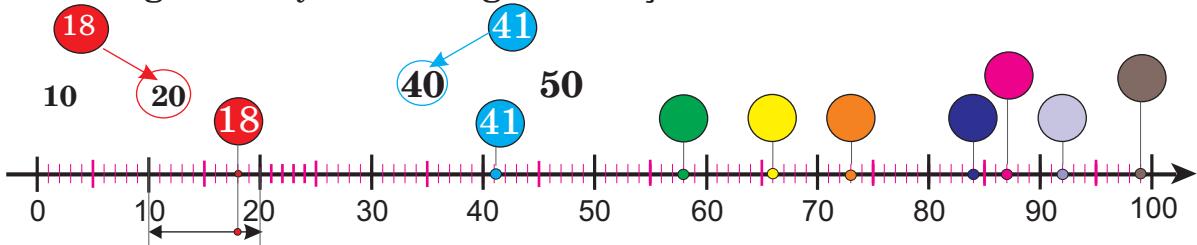
$40 + 10$

$50 + 10$

$\underline{\quad} + \underline{\quad}$

100 dairəsində ədədlər

1. Rəngli dairələrə uyğun ədədləri yazın. Həmin ədədlərin hansı onluğa daha yaxın olduğunu araşdırın.

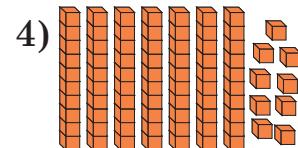
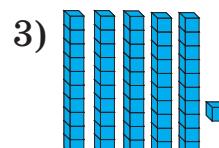
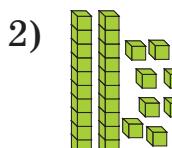
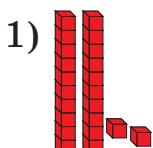

2. Ədədlərin hansı onluğa daha yaxın olduğunu ədəd oxunun uyğun hissəsini çəkməklə göstərin.

(33) (27) (58) (62) (77) (81)

3. Modellərə uyğun ədədləri yazın. Hər bir ədədin hansı onluğa daha yaxın olduğunu müəyyən edin.

4. Rasim 4 dənə onlitrlik, 8 dənə də birlitrlük qabı su ilə doldurdu. Rasim neçə litr su doldurdu? Nailə deyir ki, Rasim təxminən 50 litr su doldurub, Könül deyir ki, "Rasim 40 litr su doldurub". Siz kimin fikrinin daha düzgün olduğunu düşünürsünüz?

5. Emin sıradə 11-cidir. Səadət Emindən sonra dayanıb. Emindən sonra sıradə daha 3 nəfər var. Bu sıradə cəmi neçə nəfər var? Məsələni sıraya düzülməklə modelləşdirin.

6. **2 müxtəlif rəngli zər**

Oyun.

- 4 rəngli kağız dairə**

Oyun kartı

11	21	31	41
12	22	32	42
13	23	33	43
14	24	34	44

Zərlərdən biri onluqların digəri isə təkliklərin sayını göstərir. Zərlər növbə ilə atılır. Uyğun ədədin üzəri rəngli kağızla örtülür. Bir sətirdəki və ya 1 sütundakı bütün ədədlərin üzərini örtmüş oyunçu qalib sayılır və 5 xal qazanır.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

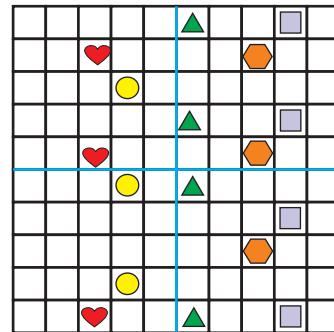
1. Ədədləri rəqəmlə, sözlə, onluq və təkliklərin cəmi şəklində müxtəlif cür yazın.

- 1) 5 onluq 3 təklik 3) 8 onluq 7 təklik 5) 8 onluq
2) otuz üç 4) 36 təklik 6) 2 onluq

2. 1) 100-lük kvadratda 3-cü sütundakı şəkillərin yerindəki ədədləri ardıcıl yazın.

- 2) 100-lük kvadratda 10-cu sətirdəki şəkillərin yerindəki ədədləri ardıcıl yazın.

- 3) 100-lük kvadratda 60-dan böyük ədədlərin yerindəki şəkillərə uyğun ədədləri ardıcıl yazın.

3. Qırmızı rənglə yazılmış ədəd hansı onluğa daha yaxındır?

Fikirlərinizi ədəd oxu üzərində izah edin.

4. Emin və Könül qabdakı almaların sayını tapmaq isteyirlər.

Emin deyir ki, qabda 20-dən sonrakı ədəd qədər alma var. Könül isə deyir ki, almaların sayı 24-dən əvvəlki ədədə bərabərdir. Əslində isə almaların sayı onların söylədikləri ədədlərin arasındakı ədəd qədərdir. Qabda neçə alma var?

5. Zalda hər birində 10 yer olmaqla 9 sıra var. 1-ci sıradan 6-ci sıraya qədər yerlər doludur, qalan yerlər isə boşdur.

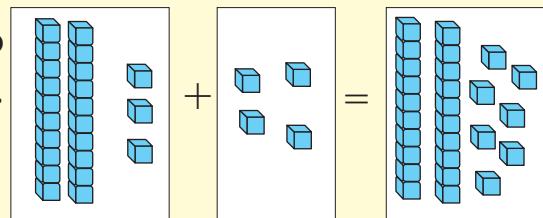
- 1) Zalda neçə nəfər var?
2) Zalda neçə yer boşdur?
3) Zalda cəmi neçə tamaşaçı yeri var?

6. Xəlil 16-dan başlayaraq iki-iki sayıv və aşağıdakı ədədləri söyləyir: **16, 18, 21, 23, 25, 27**. Xəlilin ilk səhv söylədiyi ədəd hansıdır?

100 dairəsində toplama

İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədədin toplanması.
10-luq yaranmayan hal

Öyrənmə: 1. $23 + 4$ cəmini əvvəlcə
küblərin köməyilə tapaq.

2. $23 + 4$ cəmini sütunla yazmaqla tapaq. $23 + 4 = 27$

Bu halda təklilikləri eyni sütunda düzgün yazımaq vacibdir.

Onl.	Təkl.
2	3
+	4
<hr/> 2 7	

3 təkliliklə 4 təklilik toplanır, 7 təkliliklər mərtəbəsinə yazılırlar.
Onluqların sayı dəyişmir və olduğu kimi onluqlar
mərtəbəsinə yazılırlar.

1. Hər sütundakı 1-ci misal qalan misalların həllini asanlaşdırır.
Hesablayın və bir misal əlavə edin.

$$2 + 7$$

$$42 + 7$$

$$27 + 2$$

$$32 + 7$$

$$\underline{\quad} + \underline{\quad}$$

$$3 + 5$$

$$13 + 5$$

$$3 + 45$$

$$83 + 5$$

$$\underline{\quad} + \underline{\quad}$$

$$6 + 3$$

$$36 + 3$$

$$3 + 36$$

$$6 + 53$$

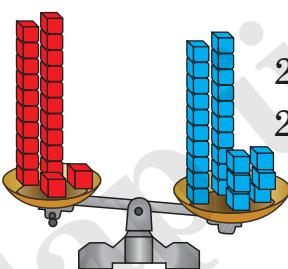
$$\underline{\quad} + \underline{\quad}$$

2. Uyğun riyazi ifadəni yazın və cəmi tapın.

- iyirmi iki plus yeddi;
- qırx beş plus üç;

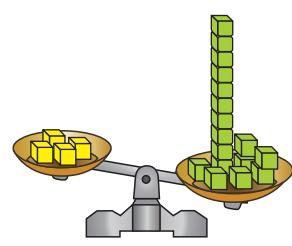
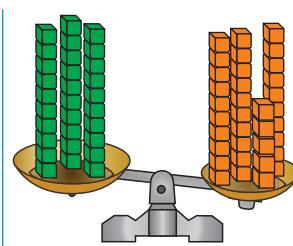
- əlli üç plus dörd
- otuz iki plus beş

3. Üst-üstə qoyulmuş 3 rəfdən ən aşağıdakında 11 kitab var.
Hər sonrakı rəfdə əvvəlkindən 4 dənə çox kitab varsa, 3-cü
rəfdə neçə kitab var? Məsələni şəkil çəkməklə həll edin.
4. Tərəzinin gözlərindəki küblərin sayını müqayisə edin. Tərəzi
nin tarazlıqda olması üçün uyğun gözə neçə kub əlavə edilmə-
lidir? Nümunəyə uyğun yerinə yetirin.

$$22 < 26$$

$$22 + \boxed{4} = 26$$

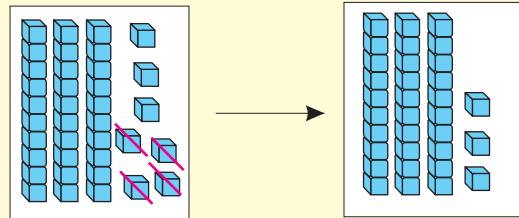

100 dairəsində çıxma

İkirəqəmli ədəddən birrəqəmli ədədin çıxılması
10-luq ayrılmayan hal

Öyrənmə:

1. **37 – 4** fərqini əvvəlcə kubların köməyilə tapaq.

$$37 - 4 = 33$$

2. **37 – 4** fərqini sütunla yazmaqla tapaq.

Bu halda təklikləri eyni sütunda düzgün yazımaq vacibdir. 7 təklikdən 4 təklik çıxılır, 3 təkliklər mərtəbəsinə yazılır. Onluqların sayı dəyişmir və olduğu kimi onluqlar mərtəbəsinə yazılırlar.

Onl.	Təkl.
3	7
-	4
3	3

1. Fərqi əvvəlcə şifahi tapın. 2-ci və 3-cü bənddəki misalları sütunla yazmaqla da hesablayın.

1) $9 - 8$

$18 - 7$

$27 - 6$

$36 - 5$

— —

2) $6 - 6$

$17 - 7$

$24 - 4$

$39 - 9$

— —

3) $9 - 6$

$18 - 5$

$27 - 4$

$36 - 3$

— —

2. Çıxma əməlini yerinə yetirməklə, cədvəli doldurun.

1)	-	3	2	6
	48	45	46	42
	97			
	29			

2)	-	4	1	7
	58			
	39			
	87			

3. Nərminin 10 manat pulu var idi. Bu gün atası ona 7 manat da verdi. Nərmin pulunun 5 manatını xərclədi. Onun neçə manat pulu qaldı?

4. 1) Nərimanın 5 manatı da olsa, cəmi 37 manat pulu olar. Nərimanın nə qədər pulu var?

$5 + \boxed{} = 37$

$37 - \boxed{} = 5$

$37 - 5 = \boxed{}$

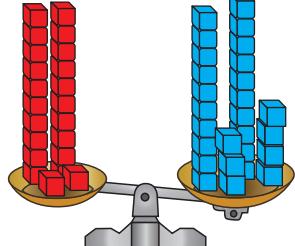
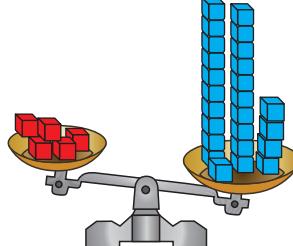
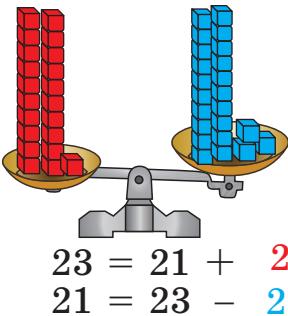
Tam	
37	
hissə	hissə
5	?

- 2) Bağda yeni əkilən 8 nar ağacı ilə birlikdə 28 nar ağacı var. Əvvəlcə bağda neçə nar ağacı var idi?

100 dairəsində toplama və çıxma

Müxtəlif ifadələr, bərabər qiymətlər

1. Tarazlıqda olması üçün hər bir tərəzinin uyğun gözünə ya kub əlavə edin, ya da götürün. Hər bir halı nümunəyə uyğun toplama və çıxma əməllərinin köməyilə ifadə edin.

2. Hesablayın. Qiymətləri eyni olan ifadələri nümunəyə uyğun yazın.

$$37 - 2 = 27 + 8$$

$23 + 5$	$27 + 8$	$32 + 3$	$48 - 3$
$37 - 2$	$38 - 3$	$45 + 0$	$21 + 7$

3. Rəngli xanaların yerinə elə ədədlər yazın ki, bərabərliklər doğru olsun.

$$26 - 5 = 20 + \boxed{\text{red}}$$

$$44 - 4 = 36 + \boxed{\text{green}}$$

$$48 + 1 = 40 + \boxed{\text{yellow}}$$

$$48 - 8 = 32 + \boxed{\text{yellow}}$$

$$\boxed{\text{blue}} + 7 = 52 + 6$$

$$\boxed{\text{pink}} + 3 = 52 + 6$$

4. Rəngli xanaların yerinə elə ədədlər yazın ki, bərabərliklər doğru olsun. Həllinizi yoldaşınızın həlli ilə müqayisə edin.

$$49 - \boxed{\text{light green}} - \boxed{\text{light blue}} = 41$$

$$90 + \boxed{\text{light blue}} + \boxed{\text{brown}} = 96$$

$$\boxed{\text{yellow}} + 62 + \boxed{\text{orange}} = 68$$

$$\boxed{\text{dark blue}} + 81 + \boxed{\text{yellow}} = 87$$

$$56 - \boxed{\text{pink}} - \boxed{\text{light green}} = 50$$

$$39 - \boxed{\text{purple}} - \boxed{\text{red}} = 31$$

5. Masada 8 qutu nar, bundan 3 qutu az albalı şirəsi var idi. Masadakı portağal şirəsi albalı şirəsindən 4 qutu çox idi. Masada neçə qutu portağal şirəsi var idi? Məsələni şəkil çəkməklə həll edin.

6. Aşağıdakı bərabərliyə görə dairənin və düzbucaqlının yerindəki ədədlər haqqında hansı fikri söyləmək olar?

$$7 + \boxed{\text{red}} = 7 + \boxed{\text{blue}}$$

100 dairəsində toplama və çıxma

1. Aşağıdakı məsələləri həll edin. Hansı məsələlərin həlli eynidir?

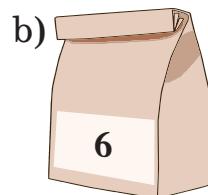
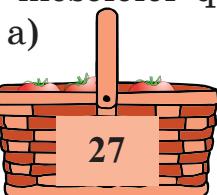
1) Parkda 12 şam ağacı, bundan 5 dənə çox çinar ağacı var. Parkda neçə çinar ağacı var?

2) Parkda 12 çinar ağacı, bundan 5 dənə az şam ağacı var. Parkda neçə şam ağacı var?

3) Parkda 12 şam ağacı var. Parkda daha 5 şam ağacı olsa, onların sayı çinar ağaclarının sayı qədər olar. Parkda neçə çinar ağacı var?

2. Şəkillərə görə "... dənə az", "... dənə çox", həmçinin "... dənə də olsa", "... dənə götürülsə" ifadələrini işlətməklə müxtəlif məsələlər qurun.

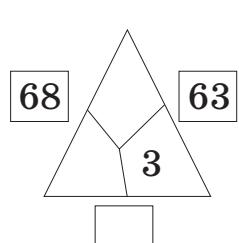
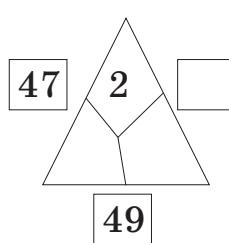
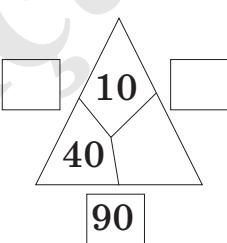
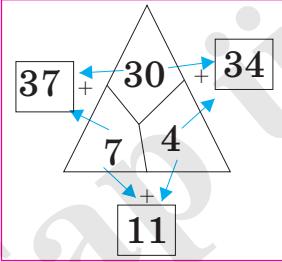

3. Bir nəfər Eldardan aptekin yerini soruşdu. Eldar belə cavab verdi: "İndi biz 27 nömrəli binanın qarşısında - yığ, yolu keçmədən irəliyə düz gedin, 4 binanı keçin, aptek 5-ci binada yerləşir." Evlərin nömrələmə qaydasını nəzərə alsaq, aptek neçə nömrəli binada yerləşir?

4. 100-lük kvadrat üzərində qeyd olunmuş toplama və çıxma misallarını yazın.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

5. Nümunəni araşdırın. Verilən ədədlərə görə boş xanalardakı ədədləri tapın.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Hesablayın, nəticələri müqayisə edin ($>$, $<$, $=$).

$$87 - 4 \text{ və } 87 - 5$$

$$10 + 20 \text{ və } 20 + 20$$

$$43 + 2 \text{ və } 41 + 5$$

$$78 - 3 \text{ və } 77 - 3$$

$$33 + 6 \text{ və } 36 + 2$$

$$97 - 6 \text{ və } 94 - 3$$

2. Şifahi hesablayın. Cavabı 30-dan kiçik ədədə bərabər olan misalları seçib yazın.

$$32 + 2 + 3$$

$$58 - 2 - 2$$

$$29 - 5 - 3$$

$$21 + 5 + 3$$

$$17 - 5 - 2$$

$$31 + 4 - 3$$

3. İfadələrin qiymətləri hansı ritmik saymaya uyğundur?

Daha 3 ifadə əlavə edin.

$$12 + 3, \quad 22 + 3, \quad 32 + 3, \quad 42 + 3, \dots$$

a) $3, 13, 23, \dots$

b) $15, 25, 35, \dots$

c) $12, 15, 18, \dots$

4. Tamamlayın.

$$76 = 70 + 6$$

$$50 = 53 - \boxed{}$$

$$73 = 70 + \boxed{}$$

$$57 = 7 + \boxed{}$$

$$90 = 95 - \boxed{}$$

$$84 = \boxed{} - 3$$

$$34 = 4 + \boxed{}$$

$$70 = \boxed{} - 4$$

$$39 = \boxed{} + 4$$

5. Fikrimdə bir ədəd tutmuşam. Bu ədəd 35 ilə 53 arasındadır. Onluqları tək sayda, təklikləri cüt saydadır. Rəqəmləri cəmi isə 9-a bərabərdir. Bu hansı ədəddir?

6. Fidanın 28 rəngli karandaşı var idi. Karandaşlardan bir qədəri yararsız olduğu üçün Fidan onları atdı. İndi onun 8 karandaşı var. Fidan neçə yararsız karandaş atdı?

7. Rəşid dayı topladığı alma məhsulunu 3 dənə 10 kq-lıq yesiklərə və 7 dənə 1 kq-lıq torbalara yığdı. Rəşid dayı neçə kiloqram alma topladı? Məsələni şəkil çəkməklə həll edin.

100 dairəsində toplama

İkirəqəmli ədədlərin toplanması
10-luq yaranmayan hal

Öyrənmə:

Misal 1. $30 + 50$. Bu tip misalları həll edərkən $3 + 5 = 8$ cəmindən istifadə etməklə hesablamayı şifahi yerinə yetirmək olar.

3 onluq + 5 onluq = 8 onluq, yəni $30 + 50 = 80$.

Misal 2. $37 + 52$ cəmini sütunla yazaraq hesablaya姜.

Təkliklər toplanır: 7 təklik + 2 təklik = 9 təklik.

Cəmdə alınan 9 təklik təkliklər mərtəbəsinə yazılır.

Onluqlar toplanır onluqlar mərtəbəsinə yazılır.

3 onluq + 5 onluq = 8 onluq $37 + 52 = 89$

Onl. Təkl.		
3	7	
+	5	2
8	9	

1. Şifahi hesablayın.

$$30 + 20$$

$$10 + 60$$

$$30 + 70$$

$$50 + 40$$

$$70 + 20$$

$$80 + 20$$

$$60 + 30$$

$$20 + 50$$

$$90 + 10$$

2. Rəngli xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$43 + \boxed{} = 63$$

$$57 + \boxed{} = 87$$

$$28 + \boxed{} = 48$$

$$12 + \boxed{} = 42$$

$$43 + \boxed{} = 83$$

$$34 + \boxed{} = 54$$

$$23 + \boxed{} = 33$$

$$26 + \boxed{} = 56$$

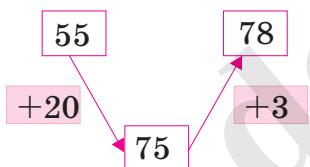
$$58 + \boxed{} = 98$$

3. Həllinizi sxematik təsvirlə və hesablama addımlarını yazmaqla yerinə yetirin.

$$55 + 23 = 78$$

$$55 + 20 = 75$$

$$75 + 3 = 78$$

$$36 + 22$$

$$41 + 45$$

$$72 + 17$$

$$53 + 24$$

4. Bir qabda 12 l , digər qabda 15 l su var idi.

Su 10 litrlik qablara boşaldıldı. Neçə qab tam doldu? Yarımçıq qabı doldurmaq üçün daha neçə litr su lazımdır?

5. Hesablayın.

$$\begin{array}{r} 23 \\ + 45 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 81 \\ + 17 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 \\ + 25 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 13 \\ + 22 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 75 \\ + 14 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ + 44 \\ \hline \end{array}$$

100 dairəsində çıxma

İkirəqəmli ədədlərin çıxılması.
10-luq ayrılmayan hal

Öyrənmə:

Misal 1. $80 - 30$. Bu tip misalları həll edərkən $8 - 3 = 5$ fərqindən istifadə etməklə hesablamanı şifahi yerinə yetirmək olar.

8 onluq – 3 onluq = 5 onluq, yəni $80 - 30 = 50$.

Misal 2. $79 - 47 = 32$

Sütunla yazımaqla fərqi tapaq. Bu halda onluqları və təklikləri uyğun olaraq eyni sütunda yazmaq vacibdir. Təkliklər çıxılır, fərq (2) təkliklər mərtəbəsinə, onluqlar çıxılır, fərq (3) onluqlar mərtəbəsinə yazılırlar.

Onl.	Təkl.
7	9
- 4	7
3	2

1. Şifahi hesablayın.

$$90 - 30$$

$$80 - 20$$

$$70 - 40$$

$$90 - 60$$

$$60 - 10$$

$$80 - 70$$

$$40 - 30$$

$$70 - 30$$

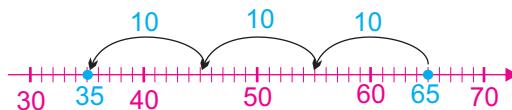
$$30 - 30$$

$$90 - 50$$

$$80 - 60$$

$$50 - 40$$

2. On-on geriyə saymaqla hesablayın.

$$65 - 30 = 35 \quad \text{55,45,35}$$

$$41 - 20 \quad 68 - 40$$

$$73 - 30 \quad 96 - 20$$

$$87 - 40 \quad 35 - 30$$

$$37 - 10 \quad 54 - 40$$

3. Mağazaya hər birində 40 qutu olmaqla 2 yesik meyvə şirəsi gətirdilər. Nahara qədər 30 qutu şirə satıldı. Mağazada neçə qutu şirə qaldı?

4. Dəftərinizdə yazın, hesablayın.

$$\begin{array}{r} 52 \\ - 31 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 67 \\ - 45 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 45 \\ - 21 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 58 \\ - 33 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 77 \\ - 44 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 89 \\ - 26 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 97 \\ - 65 \\ \hline \end{array}$$

5. Sınıfdə 27 şagird var. Onlardan 14 -ü oğlan, qalanları qızdır. Sınıfdə neçə qız var?

100 dairəsində toplama və çıxma

1. 100-lük kvadratdan istifadə etməklə misalları həll edin.

100-lük kvadrat üzərində $37+22$ cəmini tapmaq üçün 37 -nin yerləşdiyi xanadan 2-ci toplananın onluqlarının sayı qədər aşağı, təkliklərinin sayı qədər isə sağa hərəkət etmək lazımdır. Uyğun xanadakı ədəd $37+22 = 59$ cəmini göstərir.

$$21 + 17 \quad 4 + 33$$

$$30 + 36 \quad 64 + 42$$

$$34 + 23 \quad 26 + 62$$

$$51 + 47 \quad 13 + 31$$

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	89	99	100

2. Misalların həllini 100-lük kvadrat üzərində göstərin.

100-lük kvadrat üzərində $48 - 25$ fərqini tapmaq üçün 48 -in yerləşdiyi xanadan çıxılanın onluqlarının sayı qədər yuxarı, təkliklərinin sayı qədər sola hərəkət etmək lazımdır. Uyğun xanadakı ədəd $48 - 25 = 23$ fərqini göstərir.

$$48 - 25 = 23$$

$$58 - 16 \quad 85 - 52$$

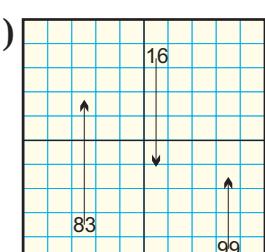
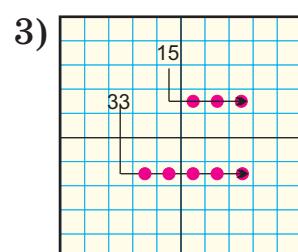
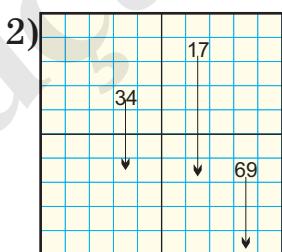
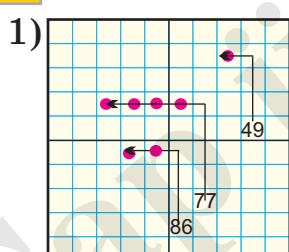
$$77 - 35 \quad 66 - 42$$

$$97 - 45 \quad 99 - 27$$

$$76 - 56 \quad 89 - 66$$

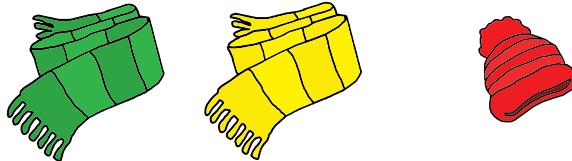
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	89	99	100

3. 100-lük kvadratlar üzərində təsvir edilmiş misalları yazın.

Məsələ həlli

1. Sonanın sarı və yaşıl rəngli şərfi, qırmızı rəngli papağı var. Sona papaq və şərfləri neçə müxtəlif variantda geyinə bilər? Sona yeni ağ rəngli papaq alsa, mümkün variantların sayı neçə ola bilər?

2. Samir, Nərgiz və Vaqif yeməkxanada növbəyə durmuşlar. Onların düzülüşlərinin mümkün variantlarını yazın. Öz düzülüşünüzlə modelləşdirin və hər bir halı qeyd edin.
3. Verilmiş rəqəmlərin köməyilə mümkün ikirəqəmli ədədləri yazın. Bütün variantları müəyyən etdiyinizi məntiqi mühakimələr yürütməklə yoxlayın.

1)

2, 3, 4

23, 24, 22

32, 34, 33

42, 43, 44

2)

5, 1, 2

3)

3, 7, 8

4)

6, 1, 9

4. 10 qəpik pulu 1 qəpiklik, 3 qəpiklik, 5 qəpikliklərin köməyilə neçə müxtəlif variantda yiğmaq olar? Gülnar deyir ki, bunu 6 variantda etmək mümkündür. Bu fikri yoxlayın.

5. 15 l suyu 5 litrlik və 3 litrlik qablara müxtəlif variantlarda boşaldın. Neçə müxtəlif variant alındı?

6. Ötürülmüş məlumatları yazın.

1) Elmirlin 11 təyyarə modeli var. O, daha 7 model qurdu. İndi onun _____ modellərinin sayı _____ dənədir.

2) Gülsüm xanım 24 qoğal bişirdi. Qoğallardan 11-i şirin, qalanları şor idi. Gülsüm xanım _____ dənə _____ qoğal bişirdi.

Özünüqıymətləndirmə

1. Toplananların dəyişməsini aşdırın. Cəmi tapın.

$$1) 24 + 3$$

$$24 + 30$$

$$2) 32 + 6$$

$$32 + 60$$

$$3) 37 + 2$$

$$37 + 20$$

$$4) 42 + 3$$

$$42 + 30$$

$$5) 23 + 6$$

$$23 + 60$$

$$6) 73 + 2$$

$$73 + 20$$

2. Eyni rəngli xanalar eyni ədədə uyğundur.

Dəftərinizdə tamamlayın.

$$1) \quad \square = 11$$

$$11 + \square = \square$$

$$\square + \square = \square$$

$$\square + \square = \square$$

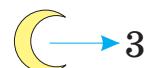
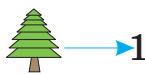
$$2) \quad \square = 23$$

$$7 + \square = \square$$

$$\square + \square = \square$$

$$\square + \square = \square$$

3. Şəkillərə uyğun rəqəmləri yazın. Misalları həll edin.

$$1) \quad \text{tree} + \star \text{ smiley}$$

$$5) \quad \star \star - \text{tree tree}$$

$$2) \quad \text{smiley} \star - \text{crescent} \star$$

$$6) \quad \text{smiley smiley} - \star \star$$

$$3) \quad \text{crescent tree} + \text{tree smiley}$$

$$7) \quad \text{crescent crescent} - \text{tree tree}$$

$$4) \quad \star \text{ crescent} - \text{tree tree}$$

$$8) \quad \text{smiley smiley} - \text{crescent crescent}$$

4. Rəngli xanaların yerinə uyğun rəqəmləri yazın.

$$\square 4 + 3 = 77$$

$$59 - \square 4 = 25$$

$$\square 4 + \square 2 = 66$$

$$46 - \square 2 = 4$$

5. 1) Çəndə 31 l su var. Çəndə 45 l su olması üçün daha neçə litr su əlavə edilməlidir?

2) Kitabın cəmi 48 səhifəsi var. Cəlil kitabı 25 səhifəsini oxudu. O, daha neçə səhifə oxumalıdır?

3) Fidan iki ədədi topladı və cəm 55 oldu. Bu ədədlərdən biri 23 olarsa, digər ədədi tapın.

2-ci bölmə

- Saat
- 100 dairəsində toplama əməli. 10-luq yaranan hal
- 100 dairəsində çıxma əməli. 10-luq ayrılan hal
- İkişəhərli ədədlərin toplanması. 10-luq yaranan hal
- İkişəhərli ədədlərin çıxılması. 10-luq ayrılan hal
- Pullarımız
- Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi

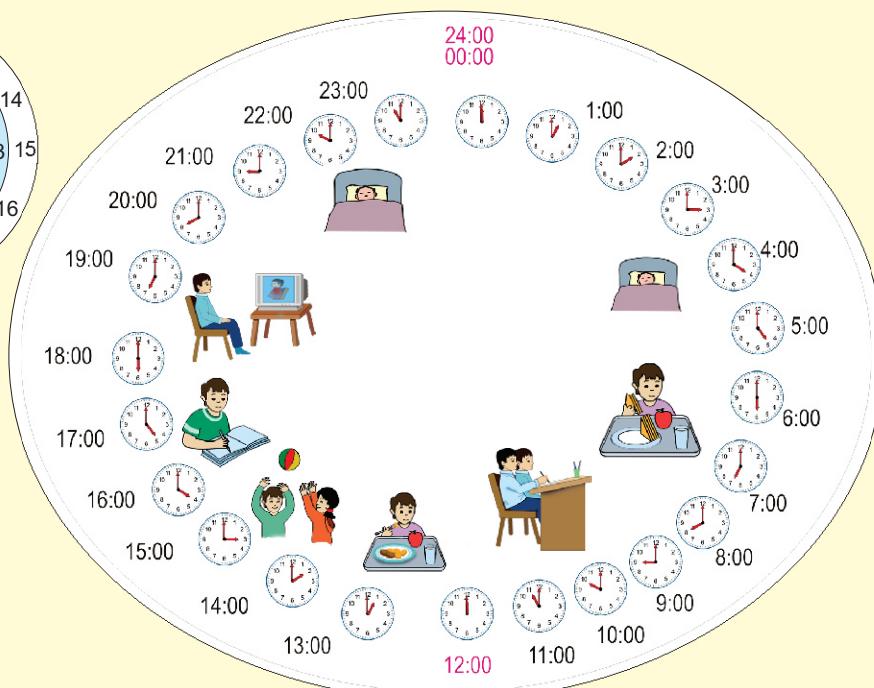
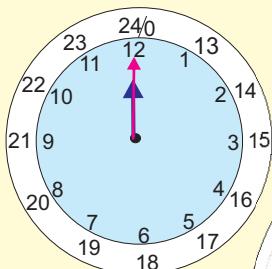

Bir gün. 24 saat

Öyrənmə:

Bir gün 24 saatdır. Saatlar 00:00, 01:00, ..., 08:00, ..., 12:00, 13:00, 14:00, ..., 20:00, ..., 24:00 ardıcılılığı ilə dəyişir.

Gecə saat 12-dən sonrakı hər saniyə yeni günə, yeni tarixə aiddir.

Saat 13:00 yazılışı gündüz saat biri ($12+1$) göstərir.

Saat 01:00 yazılışı gecə saat biri göstərir.

Saat 20:00 yazılışı axşam saat 8-i ($12 + 8$) göstərir.

Saat 08:00 yazılışı səhər saat 8-i göstərir.

Saat 24:00 həm də saat 00:00-dır.

- Hər saatın göstəricisini günün müxtəlif vaxtlarına uyğun yazın.

05:00
17:00

- Mağaza səhər saat 10:00-da açılır. Fasilə vaxtı 14:00-dan 15:00-a qədərdir. Mağaza axşam saat 20:00-da bağlanır. Mağaza səhər saat 9-da; gündüz saat 2-nin yarısında; gündüz saat 4-də; axşam saat 9-da açıqdır mı?

Saat

Tam saatler. Yarım saatler

Öyrənmə:

Saat 8 tamamdır.

Saatin dəqiqə əqrəbi 12-nin üzərində olduqda tam saatları göstərir. Bir saat 60 dəqiqlikdir.

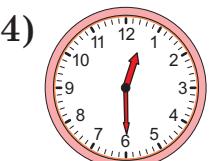
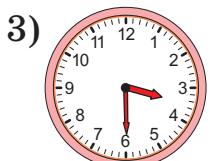
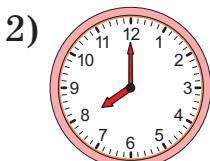
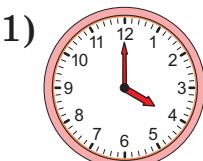

Saat 9-un yarısıdır.

Saatin dəqiqə əqrəbi 6-nın üzərində olduqda yarım saatları göstərir. Yarım saat 30 dəqiqlikdir.

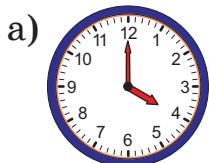
Dəqiqə əqrəbinin iki qonşu ədəd arasındakı hərəkəti 5 dəqiqlik vaxtı göstərir.

1. Saat neçədir?

2. Sevda evə axşam saat 7-də, Elmar isə yarım saat sonra gəldi.

- 1) Aşağıdakı saatlardan hansı Elmarın evə gəldiyi vaxtı göstərir?
- 2) Sevdanın evə gəldiyi vaxtı göstərən saatı dəftərinizdə çəkin.

3. İndi saat 9-un yarısıdır. Bu vaxtı, 2 saat əvvəlki və 2 saat sonrakı vaxtı saat modelləri üzərində göstərin.

4. Diş həkimi Yasəməni səhər saat 11-də qəbul etməli idi. Amma bir saat gec qəbul etdi. Həkim Yasəməni saat neçədə qəbul etdi? Aşağıdakı saatlardan hansı bu vaxtı göstərir?

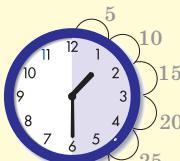
Saat, dəqiqə

Öyrənmə:

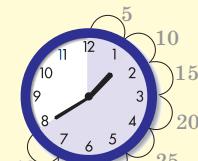
Dəqiqələri 12-dən başlayaraq dəqiqə əqrəbinin olduğu yerə qədər beş-beş saymaqla hesablayın. *İşləyib* və *qalıb* sözlərinə uyğun vaxtları saatlar üzərində araşdırın.

2-yə 20 dəqiqə
işləyib

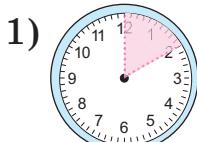

2-nin
yarısıdır

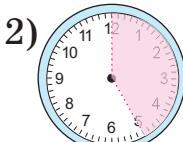

2-yə 20 dəqiqə
qalıb

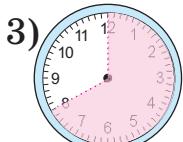
1. Rənglənmiş hissənin neçə dəqiqəni göstərdiyini müəyyən edin.

1)

2)

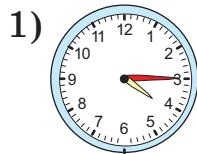

3)

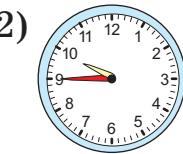

4)

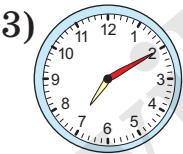
2. Saatların göstərdiyi vaxtları “işləyib” və “qalıb” sözlərindən istifadə etməklə ifadə edin.

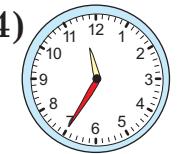
1)

2)

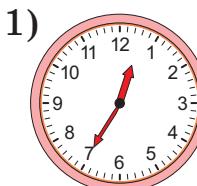

3)

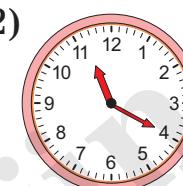

4)

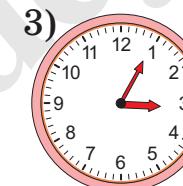
3. 1 saat sonra saat neçə olacaq?

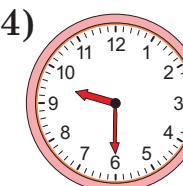
1)

2)

3)

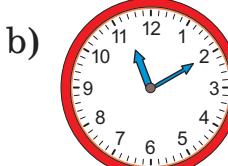

4)

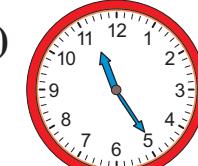
4. İndi gündüz saat 12-yə 10 dəqiqə işləyib. Aşağıdakı saatlardan hansı 15 dəqiqə sonrakı vaxtı göstərir?

a)

b)

c)

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Hər bir cümlədəki vaxta uyğun saatı seçin:

- Riyaziyyat dərsi 11-ə 15 dəqiqə qalmış başlanır.
- Nihadın üzgüçülük məşqləri 3-ə 20 dəqiqə qalmış başlayır.
- Aybəniz 4-ün yarısında diş həkiminin qəbulunda olmalıdır.
- Nadir hər gün səhər saat 6-da quşlarına yem verir.

A

B

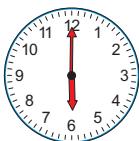

C

D

2. Səhər saat 6-dan gündüz saat 3-ə qədər neçə saat vaxt keçər?

3. Məktəblilərin yay istirahət düşərgəsində nahar vaxtı gündüz saat 1-dən 3-ə qədər müəyyənləşdirilib. Aşağıdakılardan hansı bu vaxtı düzgün göstərir?

13:00-15:00

11:00-13:00

14:00-16:00

4. Bakı-Gəncə qatarı 20:00-da yola düşməlidir. Texniki səbəblərə görə qatar gecikərək axşam saat 9-da yola düşdü. Qatar neçə saat gec yola düşdü?

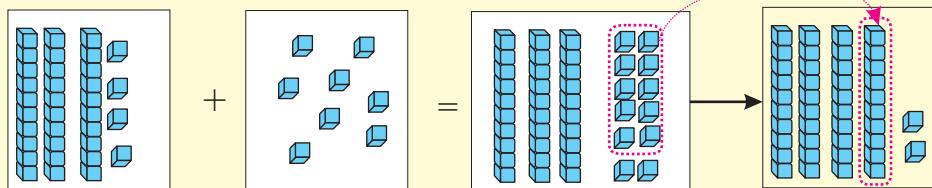
5. **Qruplarla iş.** Aşağıda hava limanında təyyarələrin uçuş vaxtı haqqında məlumat cədvəli verilmişdir. Cədvəli araşdırın, məlumatları təqdim edin.

Reys	Yoladüşmə vaxtı	Catıldığı vaxt
Bakı-Tbilisi	19:00	20:00
Bakı-Ankara	20:00	22:00
Bakı-London	12:00	18:00
Bakı-Moskva	16:00	19:00

100 dairəsində toplama

İkirəqəmlı ədədlə birrəqəmlı ədədin toplanması.
10-luq yaranan hal

Öyrənmə: 1. Misal. $34 + 8$. Cəmi əvvəlcə kubların köməyilə tapaq.

Diqqət edin! 10 dənə tək kubun yerinə 1 dənə 10-luq blok qoyulur.

2. $34 + 8$ cəmini $34 + 6 + 2$ kimi yazmaqla, yəni onluğa tamamlamaq üçün əlverişli toplananlar şəklində yazmaqla da hesablamalar olar.

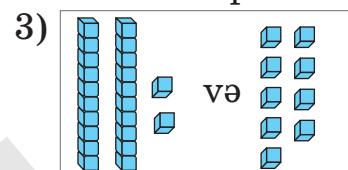
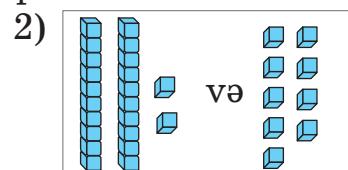
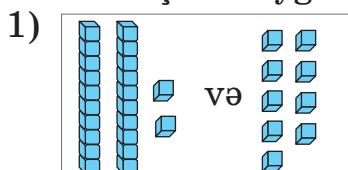
3. $34 + 8$ cəmini sütunla yazmaqla hesablayaqla.

◆ Təkkiliklər toplanır: 8 təkkilik + 4 təkkilik = 12 təkkilik

◆ Cəmdə alınan 12 təkkilik 1 onluq 2 təkkilikdir. 2 təkkilik təkkiliklər mərtəbəsinə yazılır. 1 onluq isə 3 onluğa əlavə olunaraq onluqlar mərtəbəsinə yazılır.

Onl.	Təkl.
1	
3	4
+ 8	
4	2

1. Hər bir şəkli uyğun toplama əməli ilə ifadə edin. Cəmi tapın.

2. Nümunədə göstərildiyi kimi hesablamalar aparmaqla cəmi tapın.

$$47 + 8 = 47 + 3 + 5 = 55 \quad \begin{array}{r} 56 + 8 \\ 34 + 7 \end{array} \quad \begin{array}{r} 28 + 8 \\ 62 + 9 \end{array} \quad \begin{array}{r} 45 + 6 \\ 33 + 8 \end{array}$$

3. Misallardan biri digərini şifahi həll etməyə kömək edir.

$$\begin{array}{r} 3 + 8 \\ 23 + 8 \end{array} \quad \begin{array}{r} 5 + 7 \\ 35 + 7 \end{array} \quad \begin{array}{r} 6 + 5 \\ 16 + 5 \end{array} \quad \begin{array}{r} 9 + 4 \\ 9 + 54 \end{array}$$

4. Dəftərinizdə yazın və hesablayın.

Onl.	Təkl.
1	
4	7
+ 5	
5	2

$$\begin{array}{r} 64 \\ + 8 \\ \hline 72 \end{array} \quad \begin{array}{r} 45 \\ + 5 \\ \hline 50 \end{array} \quad \begin{array}{r} 59 \\ + 4 \\ \hline 63 \end{array} \quad \begin{array}{r} 78 \\ + 3 \\ \hline 81 \end{array} \quad \begin{array}{r} 28 \\ + 7 \\ \hline 35 \end{array} \quad \begin{array}{r} 48 \\ + 8 \\ \hline 56 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 73 \\ + 8 \\ \hline 81 \end{array} \quad \begin{array}{r} 67 \\ + 5 \\ \hline 72 \end{array} \quad \begin{array}{r} 39 \\ + 3 \\ \hline 42 \end{array} \quad \begin{array}{r} 57 \\ + 6 \\ \hline 63 \end{array} \quad \begin{array}{r} 46 \\ + 8 \\ \hline 54 \end{array} \quad \begin{array}{r} 78 \\ + 7 \\ \hline 85 \end{array}$$

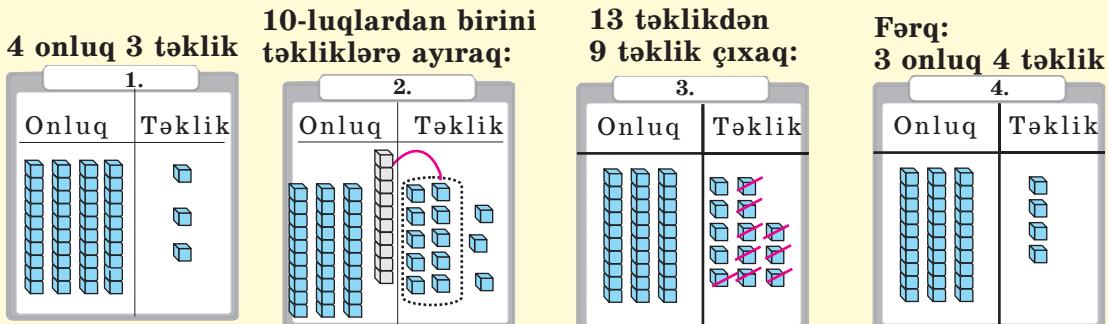
5. Avtomobil dayanacağında 37 avtomobil var idi. Dayanacağa əvvəlcə 3, sonra isə 4 avtomobil gəldi. Cəmi neçə avtomobil oldu? Məsələni müxtəlif üsullarla həll edin.

100 dairəsində çıxma

İkirəqəmli ədəddən birrəqəmli ədədin çıxılması.
10-luq ayrılan hal

Öyrənmə: Misal. 43 – 9

1. Fərqi əvvəlcə kubların köməyilə tapaqq.

2. 43 – 9 fərqini sütunla yazmaqla hesablayaqq.

$3 < 9$ olduğu üçün 4 onluqdan 1 onluq 3 təkliyə əlavə edilir, təkliklərin sayı 13 olur. 13 təklikdən 9 təklik çıxılırlar: $13 - 9 = 4$ və 4 təkliklər mərtəbəsinə yazılırlar. Qalan 3 onluq isə onluqlar mərtəbəsinə yazılırlar.

Onl.	Təkl.
3	13
4	3
-	9
3	4

1. Bir onluğu təkliklərlə əvəz edin.

$$67 \rightarrow 6 \text{ onluq } 7 \text{ təklik} \longrightarrow 5 \text{ onluq } 17 \text{ təklik}$$

$$32 \rightarrow \longrightarrow$$

$$83 \rightarrow \longrightarrow$$

2. Fərqi tapın.

$\begin{array}{r} 5 \\ - 61 \\ \hline 53 \end{array}$	$\begin{array}{r} 52 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 34 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 71 \\ - 3 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 42 \\ - 9 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 61 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$
$\begin{array}{r} 33 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 45 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 80 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 64 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 50 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$	$\begin{array}{r} 75 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$

3. Bir topda 30 metr parça var idi. Topdan əvvəlcə 5 m, sonra isə 3 m parça kəsildi. Topda neçə metr parça qaldı?
Məsələni müxtəlif üsullarla həll edin.

4. Müqayisə edin.

1) $40 \bullet 42 - 3$ 2) $60 \bullet 66 - 7$ 3) $70 - 9 \bullet 70 - 7$

100 dairəsində toplama və çıxma

1. Misalları dəftərinizdə yazın və həll edin.

6 **14**

$$\begin{array}{r} 7 \\ - 4 \\ \hline 7 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 23 \\ - 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 34 \\ - 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 42 \\ - 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 55 \\ - 7 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 61 \\ - 8 \\ \hline \end{array}$$

1

$$\begin{array}{r} 47 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 78 \\ + 5 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 37 \\ + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 43 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 44 \\ + 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 68 \\ + 8 \\ \hline \end{array}$$

2. Onluq ayırmaqla həll edilən misalları bir sütunda, qalanlarını isə digər sütunda yazmaqla həll edin.

$$27 - 8$$

$$47 - 7$$

$$89 - 8$$

$$49 - 6$$

$$72 - 7$$

$$75 - 7$$

$$47 - 8$$

$$55 - 9$$

$$53 - 5$$

$$68 - 5$$

3. Hər bir sütunda misalların düzülüş qaydasını müəyyən edin.
Ötürülmüş misalları da əlavə etməklə həll edin.

$$13 - 7$$

$$5 + 9$$

$$16 - 8$$

$$23 - 7$$

$$15 + 9$$

$$26 - 8$$

$$\dots\dots$$

$$\dots\dots$$

$$\dots\dots$$

$$93 - 7$$

$$85 + 9$$

$$96 - 8$$

4. Məsələləri şəkil çəkməklə həll edin.

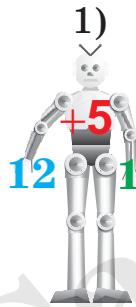
1) Bağda daha 4 gilas ağacı əkilsə, onların sayı 21 olar.

Bağda əvvəlcə neçə gilas ağacı var idi?

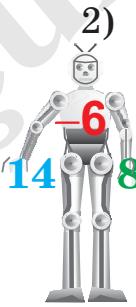
2) Bağda 28 nar ağacı, bundan 9 dənə az alma ağacı var.

Armud ağaclarının sayı alma ağaclarının sayıından 7 dənə azdır. Bağda neçə armud ağacı var?

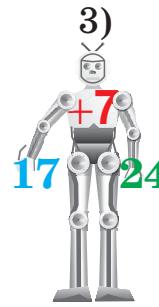
5. Hər bir robot qəbul etdiyi ədəd üzərində verilən qaydaya görə toplama və ya çıxma əməlini yerinə yetirir və çıxışa ötürür.
Robotların işinə görə cədvəli doldurun.

Giriş	Çıxış
12	17
21	
	34

Giriş	Çıxış
14	8
16	
	23

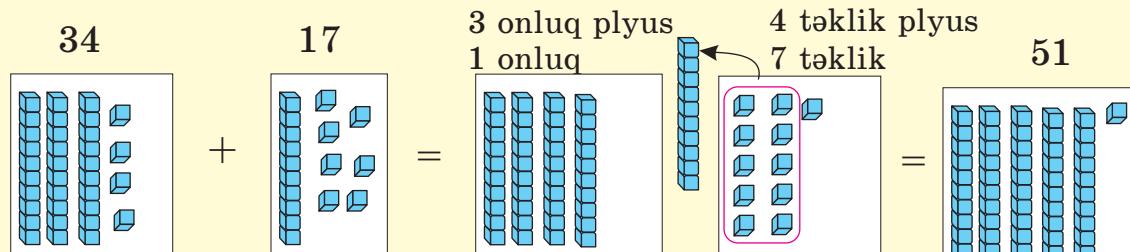
Giriş	Çıxış
	24
38	
	45

100 dairəsində toplama

İkirəqəmlı ədədlərin toplanması. 10-luq yaranan hal

Öyrənmə: Misal. $34 + 17$.

1. Hesablamaları kubların köməyilə yerinə yetirək.

2. Hesablamaları sütunla yazaraq yerinə yetirək. $34 + 17 = 51$

♦ Təkkilik təkliyin, onluq onluğun altında yazılır.

♦ Təkkiliklər toplanır. Nəticə 10-dan çox olduğundan alınan vahidlər onluq və təkkiliklərə ayrıılır.

$$7 + 4 = 11 \rightarrow 1 \text{ onluq } 1 \text{ təkkilik}$$

1 təkkilik təkkiliklər mərtəbəsinə yazılır.

♦ Onluqlar toplanır, təkkiliklər mərtəbəsindən alınmış $34 + 17 = 51$

1 onluq isə onluqlara əlavə edilir: $3 \text{ onl.} + 1 \text{ onl.} + 1 \text{ onl.} = 5 \text{ onl.}$

Nəticə onluqlar mərtəbəsinə yazılır.

Onl.	Təkl.
1	
3	4
+ 1	7
5	1

1. Sütunla yazaraq hesablayın.

Onl.	Təkl.
1	
5	8
+ 2	2
8	0

$$45 + 26$$

$$17 + 47$$

$$66 + 27$$

$$29 + 26$$

$$35 + 28$$

$$17 + 14$$

$$69 + 16$$

$$48 + 46$$

$$47 + 35$$

$$27 + 48$$

$$19 + 34$$

$$39 + 57$$

2. Fiqurların yerinə uyğun rəqəmi yazın və hesablayın.

$$\heartsuit = 5$$

$$\triangle = 6$$

$$2 \star + \triangle = 4$$

$$\bullet 7 + 2\triangle$$

$$\star = 3$$

$$\bullet = 4$$

$$\heartsuit 3 + 4 \bullet$$

$$\heartsuit 3 + \star 1$$

3. Ötürülmüş rəqəmləri tapın.

$$3 \underline{\quad} + \underline{\quad} 2 = 77$$

$$3 \underline{\quad} + \underline{\quad} 5 = 72$$

4. Tofiq komputer oyununda yiğdiyi hər 10 xal üçün 1 əlavə cəhd qazanır. 1) Tofiq 37 xal yiğdi, o neçə əlavə cəhd qazandı?

2) 5 cəhd qazanması üçün Tofiq ən azı daha neçə xal yiğmalıdır?

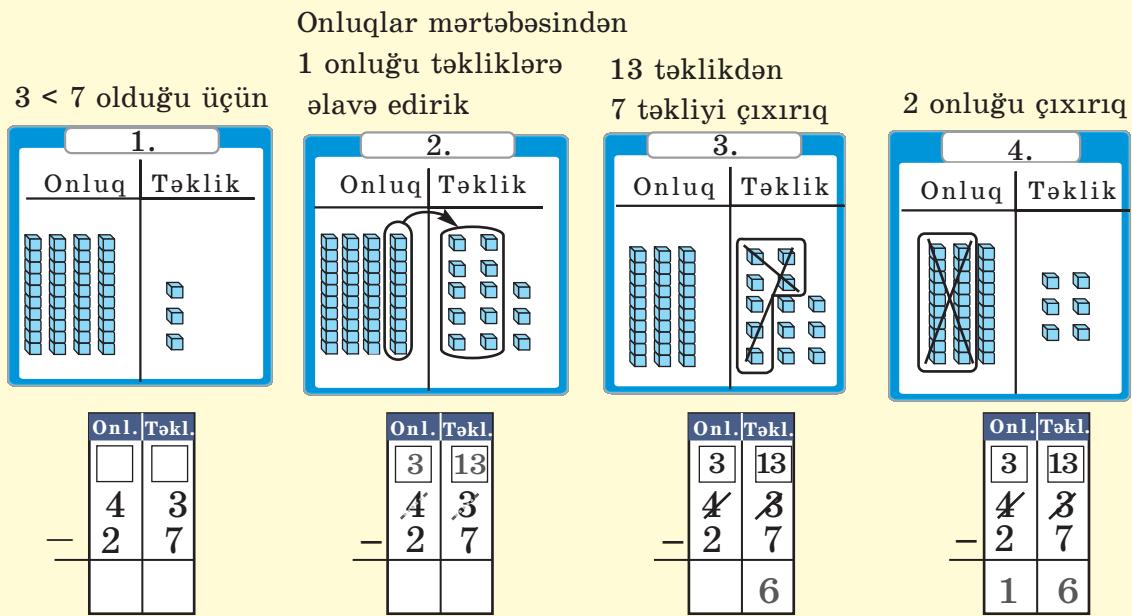
5. Cəmin dəyişmə qaydasını müəyyən edin və daha 5 addım davam etdirin: $7 + 4, 8 + 14, 9 + 24, \dots$

100 dairəsində çıxma

İkirəqəmlı ədədlərin çıxılması.

Azalanın təkliklərinin çıxılanın təkliklərindən az olduğu hal (10-luq ayrılan hal)

Öyrənmə: Misal. $43 - 27 = 16$

1. Fərqi tapın.

Onl.	Təkl.
4	14
5	4
1	7
3	7

$$34 - 19$$

$$71 - 36$$

$$54 - 28$$

$$42 - 27$$

$$67 - 19$$

$$32 - 17$$

$$74 - 48$$

$$45 - 16$$

$$21 - 15$$

$$51 - 33$$

$$44 - 27$$

$$43 - 16$$

2. Rəngli xanalara uyğun rəqəmləri tapın.

$$1) 4 \square - \square 5 = 17 \quad 2) \square 7 - 3 \square = 24 \quad 3) 7 \square - 6 \square = 8$$

3. Azalan və çıxılanın dəyişmə qaydasını müəyyən edin və daha 5 addım davam etdirin.

$$14 - 9, \quad 24 - 10, \quad 34 - 11, \dots$$

4. Şifahi hesablayın.

$$50 - 15$$

$$70 - 65$$

$$80 - 55$$

$$40 - 25$$

$$30 - 25$$

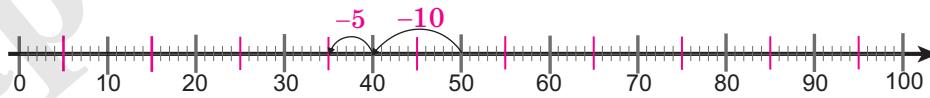
$$90 - 75$$

$$40 - 15$$

$$60 - 35$$

$$70 - 35$$

$$80 - 45$$

100 dairəsində toplama və çıxma

1. Onluq ayırmaqla həll olunanları bir sütunda, qalanlarını digər sütunda yazın və həll edin.

$83 - 26$

$71 - 43$

$84 - 56$

$58 - 36$

$53 - 25$

$76 - 48$

$97 - 45$

$46 - 23$

$63 - 44$

$74 - 58$

$38 - 14$

$56 - 23$

2. Təklikləri topladıqda 10-luq alınan misalları bir sütunda, qalanlarını isə digər sütunda yazın və həll edin.

$47 + 38$

$25 + 48$

$61 + 17$

$52 + 27$

$34 + 32$

$36 + 18$

$23 + 64$

$28 + 24$

$54 + 21$

$44 + 47$

$45 + 19$

$72 + 19$

3. Araşdırın, uyğun qayda ilə tamamlayın və hesablayın.

$30 + 20$

$98 - 76$

$12 + 22 + 32$

$32 + 22$

$87 - 65$

$13 + 23 + 33$

$34 + 24$

$76 - 54$

$14 + 24 + \square$

$36 + \square$

$65 - \square$

$15 + \square + \square$

$\square + \square$

$\square - \square$

$\square + \square + \square$

4. 2^{a} sinfində oxuyan oğlanların sayı qızların sayından 4 nəfər çoxdur. 1) Sinifdə 9 qız varsa, neçə oğlan var?
2) 2ª sinfində cəmi neçə şagird oxuyur?

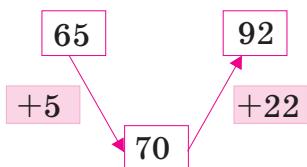
5. Verilən ədədlər arasından $87 - 59$ fərqiñə bərabər olan ədədi mühakimələr aparmaqla seçin. Seçiminizi “50 ola bilməz, çünki $59 + 50 = 87$ -dən çoxdur,” kimi fikirlər söyləməklə əsaslandırın.

50 22 28 34

6. Fikrimdə ikirəqəmlı ədəd tutmuşam. Bu ədədin onluqlarının sayı təkliklərinin ikiqatı qədərdir, rəqəmləri cəmi isə 3-ə bərabərdir. Fikrimdə tutduğum ədədi tapın.
Siz də bu cür məsələlər qurun və parta yoldaşınıza söyləyin.

100 dairəsində toplama və çıxma

1. Misalları nümunəyə uyğun həll edin.

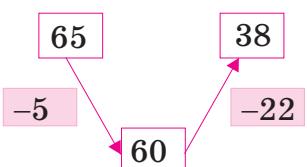

$$\begin{aligned} 65 + 27 &= 92 \\ 65 + 5 + 22 & \\ 65, 70, 92 & \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 65 + 16 & \\ 54 + 28 & \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 45 + 37 & \\ 78 + 14 & \end{aligned}$$

2. Misalları nümunəyə uyğun həll edin.

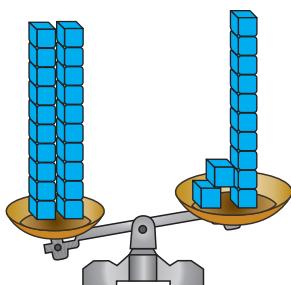

$$\begin{aligned} 65 - 27 & \\ 5 \cancel{22} & \\ 65 - 5 = 60 & \\ 60 - 22 = 38 & \\ 65, 60, 38 & \end{aligned}$$

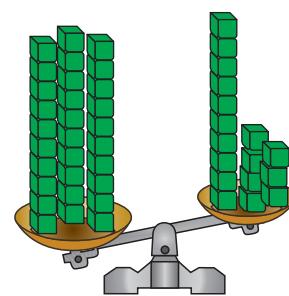
$$\begin{aligned} 73 - 17 & \\ 54 - 29 & \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 45 - 16 & \\ 66 - 28 & \end{aligned}$$

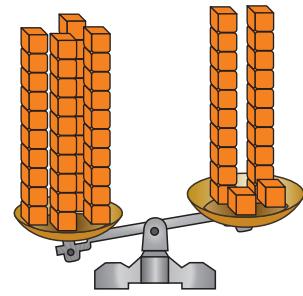
3. Tərəzilərin tarazlıqda olması üçün uyğun gözə neçə kub əlavə etmək lazımdır?

$$20 = 12 + \underline{\quad}$$

$$30 = 17 + \underline{\quad}$$

$$40 = 22 + \underline{\quad}$$

4. Məsələləri əvvəlcə öz sözlərinizlə danışın, həllinizi həm şifahi, həm də yazılı təqdim edin.

- 1) Sınıf otağının uzunluğu 5 m , məktəb dəhlizinin uzunluğu isə bundan 10 m çoxdur. Dəhlizin uzunluğu neçə metrdir?
- 2) Qabdakı 30 l sudan 17 l-i həyətdəki gülləri suvarmaq üçün, 12 l-i isə evdə işləndi. Qabda neçə litr su qaldı?
- 3) Lalənin 18 , Sahibin 7 stikeri var. Sahibin stikerlərinin sayının Lalənin stikerləri qədər olması üçün ona daha neçə stiker lazımdır?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. “Hərəyə 1 ağac əkək!” şüarı ilə keçirilən tədbirdə məktəb kollektivinin əkdiyi ağac və güllərin sayı haqqında məlumat cədvəldə verilmişdir. Cədvələ görə müxtəlif məsələlər tərtib edin.

Ağac və güllər	Sayı
Meyvə ağacları	32
Bəzək ağacları	24
Çoxillik gül kolları	47
Mövsümi gül kolları	65

2. Misalları nümunədə göstərildiyi kimi yazın və həll edin.

Onl. 1	Təkl.	Onl. 6	Təkl. 11	$45 + 22$	$57 - 23$	$72 + 21$
$\begin{array}{r} 4 \\ + 2 \\ \hline 7 \end{array}$	7	$\begin{array}{r} 7 \\ - 2 \\ \hline 4 \end{array}$	$\begin{array}{r} 1 \\ 9 \\ \hline 2 \end{array}$	$71 - 29$	$74 + 17$	$33 + 39$
				$35 + 45$	$55 - 34$	$42 - 24$

3. Müqayisə edin:

$55 + 30$	$90 - 7$	$58 - 20$	$35 + 10$
\blacksquare	\blacksquare	\blacksquare	\blacksquare
$42 + 50$	$75 - 5$	$36 - 8$	$17 + 11$
\blacksquare	\blacksquare	\blacksquare	\blacksquare
$65 - 9$	$85 - 24$	$76 + 9$	$73 + 20$
\blacksquare	\blacksquare	\blacksquare	\blacksquare

4. Birinci sütundakı misalların tərtib olunma qaydasına görə digər sütunlardakı misallar ardıcılılığını tamamlayın və həll edin.

$80 - 9$	$50 - 6$	$70 - 8$	$60 - 7$
\dots	\dots	\dots	\dots
$70 - 8$	$40 - 5$	\dots	\dots
\dots	\dots	\dots	\dots
$60 - 7$	\dots	\dots	\dots
\dots	\dots	\dots	\dots
$50 - 6$	\dots	\dots	\dots
\dots	\dots	\dots	\dots

5. Dəftərinizdə eyniölçülü 4 düzbucaqlı çəkin və aşağıdakı qayda ilə rəngləyin.

**Qırmızı düzbucaqlı mavi və sarı düzbucaqlının arasında,
yaşıl düzbucaqlı isə mavi düzbucaqlının solunda olsun.**

6. Fikrimdə bir ədəd tutmuşam. Bu ədəd ən böyük ikirəqəmli cüt ədəddən 2 onluq azdır. Fikrimdə tutduğum ədəd hansıdır?

Pullarımız

Qəpiklər

Öyrənmə:

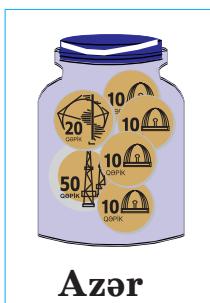
Qəpiklikləri böyükdən kiçiyə doğru sıra ilə düzün və sayın.

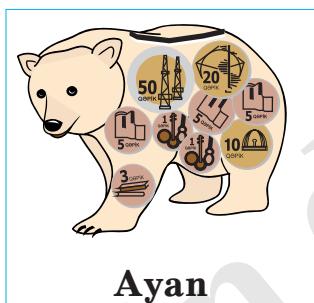
1. Pulları düzüldüyü sıra ilə ardıcıl toplamaqla sayın.

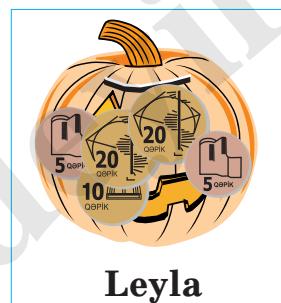
2. Azər, Ayan, Leyla və Cavidin daxıllarına yiğdiqları pulları sayın. Kim daha çox pul yığmışdır?

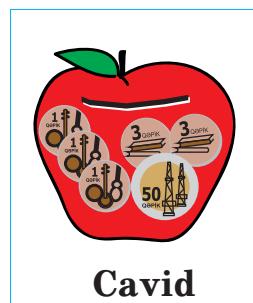
Azər

Ayan

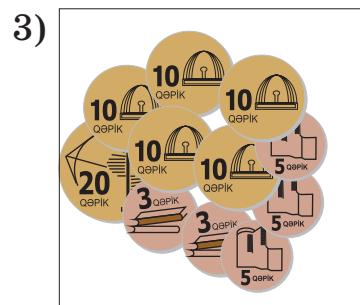
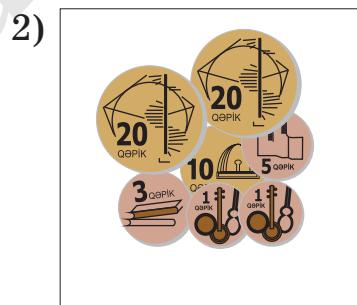
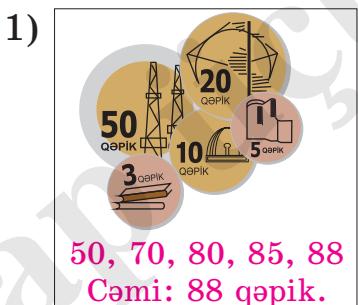

Leyla

Cavid

3. On böyük qəpiklikdən başlamaqla sayın.

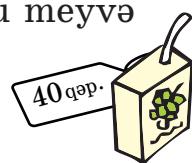

Alın və ödəyin (qəpiklə)

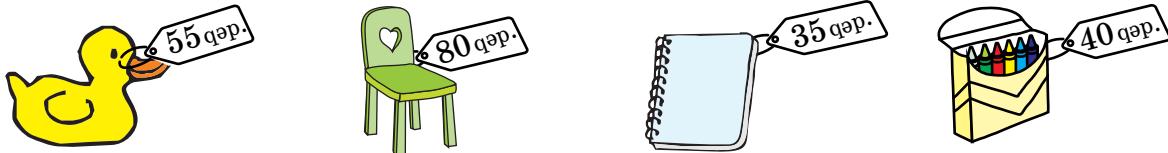
1. Pulun qalığını hesablayın.

Alınan əşya			
Ödənilən pul			
Pulun qalığı	?	?	?

2. Əgər sizin 2 dənə 20 qəpiklik, 2 dənə 10 qəpiklik və 2 dənə 5 qəpikliyiniz varsa, qiyməti 40 qəpik olan bir qutu meyvə şirəsinin pulunu hansı qəpiklərlə ödəyə bilərsiniz?
Müxtəlif variantlar fikirləşin.

3. Hər birini alarkən az sayda qəpiklə ödəməyə çalışın.

4. Aşağıdakı əşyaların pulunu yalnız 5 və ya 3 qəpiklərlə ödəyərək alın.

5. Bir dondurmanın qiyməti 35 qəpikdir. Əkbər dondurma üçün 50 qəpiklik verdi. Satıcı ona neçə qəpik qaytarmalıdır?

6. Qəmər daxılına yiğdiyi qəpik pulları saydı. Daxıldan 10 dənə 5 qəpiklik, 3 dənə 3 qəpiklik, 12 dənə 1 qəpiklik çıxdı. Qəmər nə qədər pul yiğmişdir?

Pullarımız. Manat

Öyrənmə:

Kağız pulları böyükdən kiçiyə doğru sıra ilə düzün və sayın.

50, 70, 80, 85, 90, 91, 92 Cəmi 92 manat.

Manatın işaretisi: ⠠ Məsələn, 92 manat 92 ⠠ kimi də yazılır.

1. 1) Şəkildəki kağız pullar arasında dəyərinə görə ən kiçik pul hansıdır və neçə dənədir?
2) Dəyərinə görə ən böyük pul hansıdır və neçə dənədir?

2. Nazim pullarını aşağıdakı kimi ardıcıl sayıır. Bunların hansı kağız pullar olduğunu müəyyən edin. Tapşırığı kağızdan kəsilmiş pullar üzərində nümunəyə uyğun yerinə yetirin.
a) Nazim sayıdı: 10, 15, 25, 35, 55, 60 b) 5, 10, 60, 61, 62
manatlıqlar: **10** **5** **10** **10** **20** **5** c) 20, 21, 22, 27, 37
düzün: **20** **10** **10** **10** **5** **5**
sayın: **20**, **30**, **40**, **50**, **55**, **60** Cəmi: **60** manat

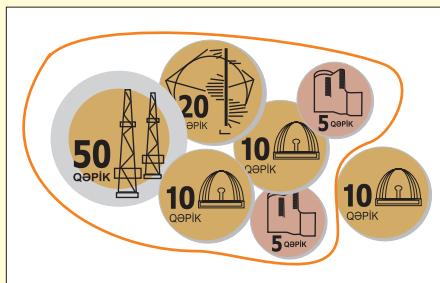
3. Köynəyin qiyməti 12 manatdır. Ayaqqabının qiyməti bundan 10 manat bahadır. Ayaqqabı neçə manatdır?
4. Bir məktəbli çantasının qiyməti 17 manatdır. İki ay ərzində çantanın qiyməti əvvəlcə 3 manat, sonra isə daha 5 manat ucuzlaşdı. Çantanın son qiyməti neçə manat oldu?

5. Dibçəkdəki gül üçün 15 manat ödənildi.
Ödənilən kağız pulların sayı 6 dənə oldu.
1) Bu kağız pulları müəyyən edin.
2) Bu məbləği eyni kağız pullarla ödəyin.

Manat və qəpik

Öyrənmə:

1 manat 100 qəpikdir.

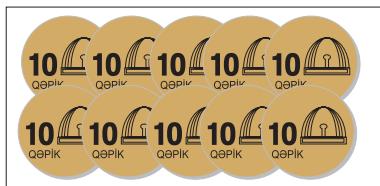

Burada 1 manat 10 qəpik pul var.

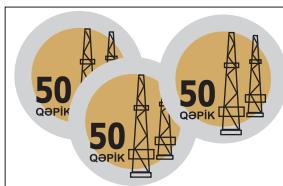
Məsələləri kağızdan kəsilmiş pul modelləri ilə həll edin.

1. Pulları sayın.

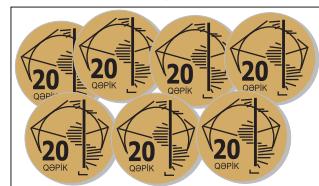
1)

2)

3)

2. Hansı çoxdur?

1 manat 40 qəpik, yoxsa 1 manat 60 qəpik

2 manat 10 qəpik, yoxsa 1 manat 90 qəpik

3. Nailə xanım aldığı ərzağın pulunu ödəyərkən kassir ona 5 manat pul qalığı qaytardı. Nailə xanımın aldığı ərzağın qiyməti ümumiyyətdə 25 manat idi. 1) Nailə xanım kassaya neçə manat vermişdir? 2) Kassaya verilmiş məbləğ hansı kağız pullarla ola bilər?
Variantları kağızdan kəsib hazırladığınız pullarla göstərin.

4. 1) Elnarənin 1 manat 40 qəpik pulu var idi. Babası ona 50 qəpik də verdi. Elnarənin daha neçə qəpiyi olsa, 2 manat pulu olar?

2) Vəli deyir ki, onun pulları 20 qəpiklərlədir. Daha 2 dənə 20 qəpikliyi də olsa, 1 manat pulu olar. Vəlinin neçə 20 qəpikliyi var? Vəlinin neçə qəpik pulu var?

5. Nəriman 2 manat 40 qəpik pulu qardaşı ilə bərabər böldü.
Hər birinə nə qədər pul düşdü?

6. **Qruplarla iş**

Müxtəlif üsullarla qəpiklərdən 1 manat düzəldin.

Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi

Öyrənmə:

Bir toplama əməlini yerinə yetirsəniz, ona uyğun 2 çıxma əməlini asanlıqla yerinə yetirə bilərsiniz.

$$26 + 35 = 61 \quad 61 - 35 = 26 \quad 61 - 26 = 35$$

Çıxma əməlini düzgün yerinə yetirdiyinizi həm toplama, həm də çıxma əməlinin köməyilə yoxlaya bilərsiniz.

$$57 - 24 = 33 \quad 33 + 24 = 57 \quad 57 - 33 = 24$$

1. Toplama əməllərinə aid misalları yerinə yetirsəniz, çıxmaya aid misalları asanlıqla həll edə bilərsiniz.

1) $22 + 21$	$43 - 21$	2) $53 + 23$	$76 - 53$
$22 + 32$	$54 - 32$	$26 + 31$	$57 - 26$
$20 + 44$	$64 - 44$	$35 + 43$	$78 - 35$

2. Kimin səhvi çoxdur? Həllin düzgün olub-olmadığı haqqında fikrinizi toplama əməlinin köməyilə yoxlayın.

Kamal	Gülər		
$\begin{array}{r} 53 \\ - 27 \\ \hline 16 \end{array}$	$\begin{array}{r} 47 \\ - 22 \\ \hline 25 \end{array}$	$\begin{array}{r} 51 \\ - 34 \\ \hline 16 \end{array}$	$\begin{array}{r} 64 \\ - 46 \\ \hline 18 \end{array}$

3. Təranə və nənəsi cüçələri sayırlar. Onlar cəmi 45 cüçə saydılar. Cüçələrdən 23-ü ağ, qalanları qırmızı rəngdədir. Təranə nənəsi ilə neçə qırmızı cüçə saydı?
Məsələnin şərtini elə dəyişin ki, sualda: a) ağ cüçələrin sayının tapılması, b) bütün cüçələrin sayının tapılması tələb edilsin.

4. Dəftərinizdə tamamlayın.

$$28 \xrightarrow{-28} \boxed{}$$

$$42 \xleftarrow{-17} \boxed{}$$

$$55 \xleftarrow{-23} \boxed{}$$

$$33 \xleftarrow{-27} \boxed{}$$

$$34 \xleftarrow{-32} \boxed{}$$

$$62 \xleftarrow{-33} \boxed{}$$

Toplama və çıxmanın qarşılıqlı əlaqəsi

Məsələ həlli

Öyrənmə: Məsələdə verilənlə axtarılanın yerini dəyişməklə yeni məsələlər qurmaq olar.

Məsələ 1. 2-ci sinif şagirdləri sinif şənliyinə 12 nəfər 1-ci sinifdən, 9 nəfər 3-cü sinifdən dəvət ediblər. İkincilər şənliklərinə cəmi neçə şagird dəvət ediblər?

tam	
?	
hissə	hissə
12	9

Məsələ 2. İkinci sinif şagirdləri sinif şənliyinə cəmi 21 şagird dəvət ediblər. Onlardan 12 nəfəri 1-ci sinif, qalanları 3-cü sinif şagirdləridir. Şənliyə neçə nəfər 3-cü sinif şagirdi dəvət olunub?

tam	
21	
hissə	hissə
12	?

Məsələ 3. İkinci sinif şagirdləri sinif şənliyinə cəmi 21 şagird dəvət ediblər. Onlardan 9 nəfəri 3-cü sinif, qalanları isə 1-ci sinif şagirdləridir. Şənliyə neçə nəfər 1-ci sinif şagirdi dəvət olunub?

tam	
21	
hissə	hissə
?	9

Hər bir məsələyə görə yeni məsələlər qurun və cədvəllər çəkin.

1. Ləklərə əkilmış 56 pomidor şitilindən 17-si çiçək açıb, qalanları çiçək açmayıb. Neçə pomidor şitili hələ çiçək açmayıb?

tam	
hissə	hissə

2. Yarışda məktəbin “Cəsurlar” komandası 46 xal, “Qartallar” komandası isə 52 xal qazandı. Məktəbin iki komandası cəmi neçə xal qazandı?

tam	
hissə	hissə

3. Yeni il şənliyində iştirak edən şagirdlər müxtəlif nağıl qəhrəmanlarının obrazlarını canlandıran maskalar hazırlamalıdır. Şagirdlər 28 maskadan 17-ni hazırladılar. Onlar daha neçə maska hazırlamalıdırular?

tam	
hissə	hissə

4. Aprel ayında 7 gün yağışlı, qalan günlər isə günəşli keçib. Aprel ayında neçə günəşli gün olub?

tam	
hissə	hissə

Məsələ həlli

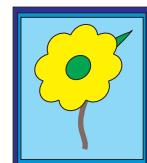
Artıq məlumatı müəyyənləşdirin

1. Nazim cəmi 24 stol və stul rənglədi.
Bunlardan 4-ü stol, qalanları stuldur.
O, bu işi 3 günə yerinə yetirdi.
Nazim neçə stul rənglədi?

2. Mehmanın ağ və boz rəngdə 27 dovşanı var. Ağ dovşanlardan 4-ü yatır. Dovşanlardan 12-si ağ rəngdədir. Mehmanın neçə boz dovşanı var?

3. Nəzrinin 24 gül stikeri (yapışqanlı şəkillər) var.
Bunlardan 5-ni ona rəfiqəsi bağışlayıb. Nəzrin
12 stikerdən dəftərini bəzəmək üçün istifadə
etdi. Nəzrinin neçə gül stikeri qaldı?

4. Meydançada 12 uşaq voleybol oynayır. Onlardan 4 nəfəri
bir sinifdə oxuyur. Meydançada daha 14 nəfər məşq edir.
Meydançada cəmi neçə nəfər var?

5. İkinci sinif şagirdləri bazar günü İncəsənət Muzeyinə
ekskursiyaya getməyi planlaşdırırlar. Muzeyə 2^{a} sinfindən
 21 nəfər, 2^{b} sinfindən 27 nəfər gedəcək. 3 valideyn
ekskursiya zamanı müəllimlərə kömək edəcək.
Ekskursiyaya cəmi neçə şagird gedəcək?

Özünüqıymətləndirmə

- 1.** Çıxma əməllərini yerinə yetirin, həllin düzgünlüyünü toplama əməlinin köməyilə yoxlayın.

$$\begin{array}{r} - 44 \\ \underline{- 28} \end{array} \quad \begin{array}{r} - 72 \\ \underline{- 27} \end{array} \quad \begin{array}{r} - 43 \\ \underline{- 32} \end{array} \quad \begin{array}{r} - 81 \\ \underline{- 44} \end{array} \quad \begin{array}{r} - 52 \\ \underline{- 24} \end{array} \quad \begin{array}{r} - 73 \\ \underline{- 58} \end{array}$$

- 2.** Məsələləri tam-hissə cədvəli çəkməklə həll edin.

a) İki qutuda cəmi 48 şar var. Qutulardan birində 27 şar varsa, digər qutuda neçə şar var?

tam
hissə
hissə

b) Şərti elə dəyişin ki, məsələ toplama əməlinin köməyilə həll edilsin.

- 3.** Aşağıda verilmiş ədədlərdən bir toplama və çıxma ailəsinə məxsus olanları üç-üç qruplaşdırın. Neçə qrup alındı?

23, 17, 18, 55, 38, 10, 41, 60, 50

- 4.** İkirəqəmli ədədlə birrəqəmli ədəd toplanmış və ya çıxılmışdır. Aşağıdakı bərabərliklərdən hansı mümkün ola bilər? Bütün halları araşdırın.

$$3\square + \square = 52$$

$$4\square - \square = 34$$

$$3\square + \square = 42$$

$$4\square - \square = 24$$

- 5.** Qardaşı Natiqdən xahiş edir ki, torbalardan birini götürüb evə aparsın. Natiq yüngül olduğunu düşündürək kiçik torbanı götürür. İki torbadan birində 5 kq un, digərində 5 kq kələm var. Natiq yüngül torbanı seçə bildimi?

- 6.** Rəngli xanalara uyğun ədədləri yazın.

$$43 + 57 = 43 + \textcolor{red}{\square} + 7$$

$$86 - 52 = 86 - 50 - \textcolor{red}{\square}$$

$$31 + 46 = \textcolor{red}{\square} + 1 + 46$$

$$46 - 24 = 46 - \textcolor{red}{\square} - 4$$

$$58 + 37 = 58 + \textcolor{red}{\square} + 7$$

$$85 - 53 = 85 - \textcolor{red}{\square} - 3$$

$$49 + 26 = 49 + 20 + \textcolor{red}{\square}$$

$$74 - 26 = 74 - 20 - \textcolor{red}{\square}$$

3-cü bölmə

- Tez hesablama bacarıqları
- Həndəsi fiqurlar
Kvadrat, düzbucaqlı, üçbucaq, dairə
- Mötərizəli ifadələr
- Həndəsi fiqurlar
Kub, düzbucaqlı prizma, silindr, konus, küre
- Əşyanın
yeri

Tez hesablama bacarıqları

- 1.** Nümunədə verilmiş hesablama üsulunu araşdırın.
Əlverişli üsulla hesablayın.

$$23 + 16 + 27 = 23 + 27 + 16 = 50 + 16 = 66$$

$$36 + 29 + 24$$

$$48 + 26 + 12$$

$$11 + 37 + 49$$

$$17 + 48 + 23$$

$$55 + 27 + 15$$

$$28 + 39 + 32$$

- 2.** Ədədin ikiqatından istifadə etməklə şifahi hesablayın.

$$15 + 15$$

$$25 + 25$$

$$35 + 35$$

$$45 + 45$$

$$15 + 16$$

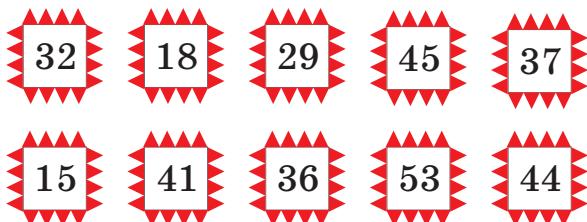
$$25 + 26$$

$$35 + 36$$

$$45 + 46$$

- 3.** Verilən ədəd kartlarını tələb olunan şərtlərə uyğun iki-iki qruplaşdırın. Uyğun misalları yazın və həll edin.

- 1) Cəm 50 olsun.
- 2) Cəm 60 olsun.
- 3) Cəm 70 olsun.
- 4) Cəm 80 olsun.
- 5) Cəm 90 olsun.

- 4.** Piktoqram mağazada 1 həftə ərzində gündəlik satılan qəndin miqdarını göstərir. Hər böyük torba 10 kq, hər kiçik torba 2 kq qəndin satıldığını bildirir. Piktoqrama görə suallar tərtib edin.

Tez hesablama bacarıqları

- 1.** Rəngli dairələrin yerinə “+” və “-” işarələrini elə yazın ki, bərabərliklər doğru olsun. Bir nümunə də siz əlavə edin.

$$20 \textcolor{blue}{\bullet} 10 \textcolor{blue}{\bullet} 5 = 15$$

$$40 \textcolor{blue}{\bullet} 25 \textcolor{blue}{\bullet} 30 = 45$$

$$59 \textcolor{blue}{\bullet} 30 \textcolor{blue}{\bullet} 11 = 100$$

$$\underline{\quad} \textcolor{blue}{\bullet} \underline{\quad} \textcolor{blue}{\bullet} \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

$$38 \textcolor{blue}{\bullet} 20 \textcolor{blue}{\bullet} 18 = 0$$

$$60 \textcolor{blue}{\bullet} 40 \textcolor{blue}{\bullet} 19 = 39$$

$$90 \textcolor{blue}{\bullet} 9 \textcolor{blue}{\bullet} 1 = 80$$

$$\underline{\quad} \textcolor{blue}{\bullet} \underline{\quad} \textcolor{blue}{\bullet} \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

- 2.** Neçə 10 qəpiklidir?

- 2 ədəd 20 qəpiklik;
- 1 ədəd 20 qəpiklik və 1 ədəd 50 qəpiklik;
- 2 ədəd 20 qəpiklik və 2 ədəd 5 qəpiklik;
- 3 ədəd 20 qəpiklik və 1 ədəd 10 qəpiklik.

- 3.** Nümunələri arasdırın. Bu üsulla şifahi hesablayın.

$$22 + 39 = 61$$

$$64 - 29 = 35$$

$$59 + 36$$

$$29 + 45$$

$$22 + 40 = 62$$

$$64 - 30 = 34$$

$$93 - 49$$

$$77 - 19$$

$$62 - 1 = 61$$

$$34 + 1 = 35$$

$$75 - 59$$

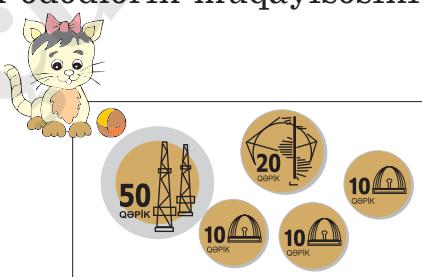
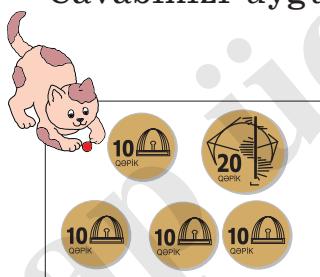
$$46 + 39$$

- 4.** Cədvəli dəftərinizdə tamamlayın.

		+10
23	33	
42		68
53		83
67		47

		-10
56	46	
68		
83		
47		

- 5.** Şəkildə pişiklərin hər birinin bir həftəlik yeməyinə xərclənən pul göstərilmişdir. Hansı pişiyin yeməyinə daha çox pul xərclənir? Cavabınızı uyğun ədədlərin müqayisəsini yazmaqla da göstərin.

Toplayın 100 olsun, 100-dən çıxın

Hesablamaları əvvəlcə şifahi sonra isə dəftərinizdə yazmaqla yerinə yetirin.

1. $59 + 41 = 100$

$59 + 1$

$60 + 40$

$$\begin{array}{r} 67 + 33 \\ \hline \end{array}$$

$67 +$ █

$70 +$ █

$$38 + 62$$

2.

$72 +$ █ $= 100$

$58 +$ █ $= 100$

$37 +$ █ $= 100$

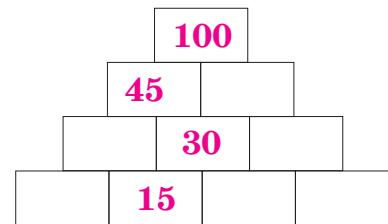
$85 +$ █ $= 100$

$53 +$ █ $= 100$

$66 +$ █ $= 100$

$44 +$ █ $= 100$

$21 +$ █ $= 100$

3.

$100 - 20$

$100 - 10$

$100 - 70$

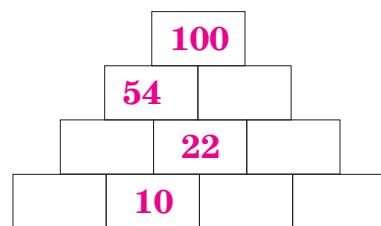
$100 - 40$

$100 -$ █ $= 70$

$100 -$ █ $= 20$

$100 -$ █ $= 10$

$100 -$ █ $= 50$

4.

$100 - 26 = 74$

$100 - 20 = 80$

$80 - 6 = 74$

$100 - 36$

$100 - 19$

$100 - 47$

$100 - 64$

$100 - 28$

$100 - 34$

$100 - 75$

$100 - 92$

$100 - 53$

5.

$10 - 8 = 2$

$10 - 7 = 3$

$10 - 1 = 9$

$10 - 4 = 6$

$100 - 18$

$100 - 17$

$100 - 11$

$100 - 14$

$100 - 28$

$100 - 27$

$100 - 21$

$100 - 24$

$100 - 38$

$100 - 37$

$100 - 31$

$100 - 34$

6.

Araşdırma

Yeni salınan küçədə 100 ev var. Evləri nömrələmək üçün dülgərə rəqəmlər hazırlamaq sifariş edilmişdir. Dülgər 1-dən 100-ə qədər evləri nömrələmək üçün taxtadan neçə 9 rəqəmi hazırlamalıdır?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Ötürülmüş misalları əlavə edin. Fərqi tapın.

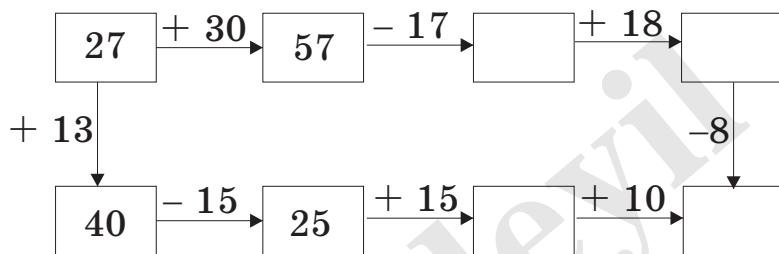
$43 - 21$	$54 - 13$	$\underline{\quad} - \underline{\quad}$	$53 - 12$
$43 - 12$	$\underline{\quad} - \underline{\quad}$	$65 - 24$	$\underline{\quad} - \underline{\quad}$
$34 - 21$	$45 - 13$	$56 - 42$	$\underline{\quad} - \underline{\quad}$
$34 - 12$	$45 - 31$	$\underline{\quad} - \underline{\quad}$	$\underline{\quad} - \underline{\quad}$

2. Xanalara uyğun rəqəmləri yazın.

$90 - 7 = \boxed{}$ 3	$60 - 2 = \boxed{}$ 8	$80 - 4 = \boxed{}$ 6
$60 - 5 = \boxed{}$ 5	$40 - 3 = \boxed{}$ 7	$90 - 5 = \boxed{}$ 5
$70 - 8 = \boxed{}$ 2	$50 - 7 = \boxed{}$ 3	$40 - 7 = \boxed{}$ 3
$50 - 3 = \boxed{}$ 7	$30 - 3 = \boxed{}$ 7	$20 - 6 = \boxed{}$ 4

3. Fikrimdə bir ədəd tutmuşam. Bu ədədin onluqlarının sayını 2 vahid, təkliklərinin sayını 1 vahid artırısaq, ən kiçik üçrəqəmli ədəd alınar. Fikrimdə hansı ədədi tutmuşam?

4. Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

5. Qəpikləri 1 manata tamamlayın.

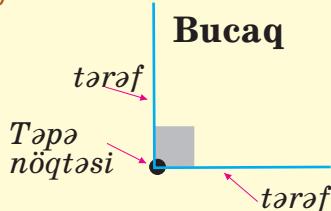
1 manat	
qəpik	qəpik
	35
50	
	85
30	

1 manat	
qəpik	qəpik
20	
	95
45	
	60

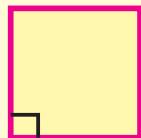
Həndəsi fiqurlar

Düz xətt, şüa, parça, bucaq

Öyrənmə:

Kvadratın, düzbucaqlının bucaqları düz bucaqdır. Bucaqların iti bucaq, kor bucaq kimi də növləri var. Bu bucaqları düz bucaqla müqayisəli öyrənək.

Düz bucaq

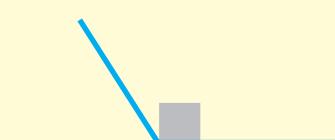
İti bucaq

İti bucaq düz bucaqdan kiçikdir

Kor bucaq

Kor bucaq düz bucaqdan böyükdür

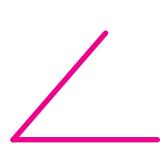
1. Bucaqların növünü müəyyənləşdirin.

2. Elgün məktəbdən evə xeyli vaxtdır qayıdır. Anası işdən zəng edib onunla söhbət etdi, sonra saatı soruşdu. Elgün anasına dedi: "Saatın əqrəbləri düz bucaq əmələ gətirib və tam saatı göstərir." Bu cavaba görə Elgünün anası saatın neçə olduğunu müəyyən edə bilərmi?

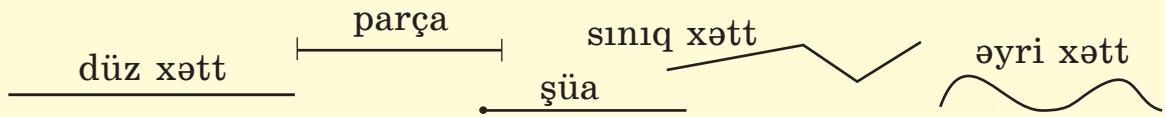
3. Aşağıdakı bucaqlar arasında düz, kor və iti bucaqların sayını müəyyənləşdirin. Metal məftillə müxtəlif bucaqlar modelləşdirin.

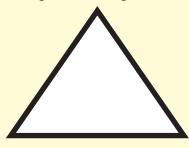
Həndəsi fiqurlar

Kvadrat, düzbucaqlı, üçbucaq, dairə

Aşağıdakı fiqurların hər birini dəftərinizdə çəkin.

Hər bir fiqurun adını, tərəflərinin, təpələrinin və bucaqlarının sayını yazın.

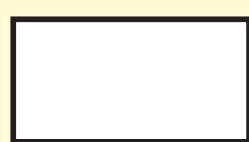
üçbucaq

üçbucaq

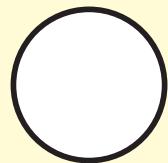
- üç tərəfi var
- üç təpəsi var
- üç bucağı var

kvadrat

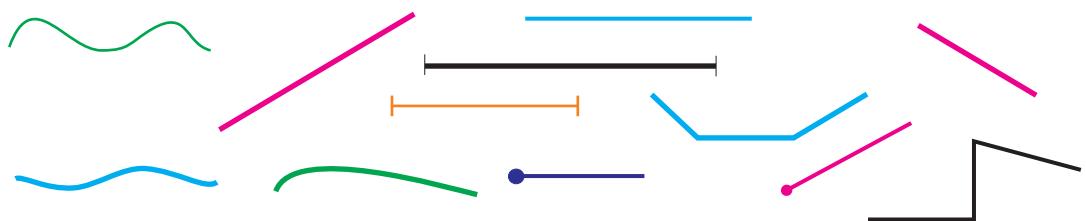

düzbucaqlı

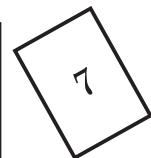
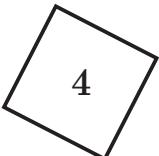
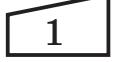
dairə

1. Şəkildə neçə düz xətt, sınaq xətt, əyri xətt, parça və şúa var?

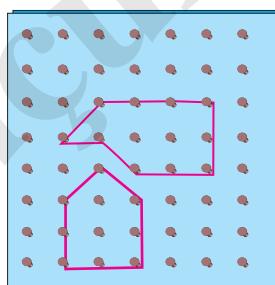
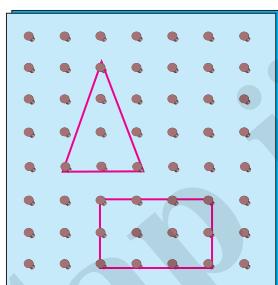

2. Şəkildəki fiqurlardan hansılar kvadratdır?

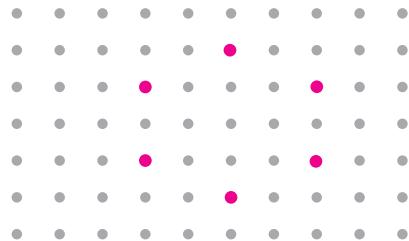
Fikrinizi əsaslandırın.

3. 1) Həndəsə taxtası üzərində müxtəlif fiqurlar qurun. Tərəflərinini və bucaqlarını sayın.

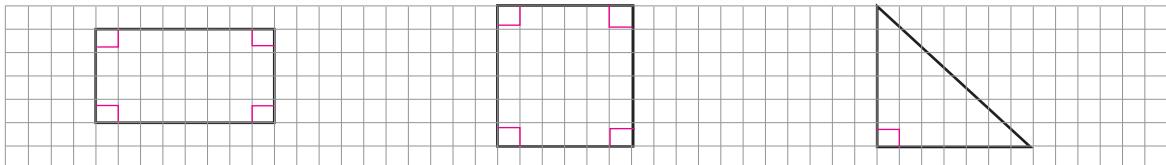

2) Qırmızı nöqtələr həndəsi fiqurun təpələrini göstərir. Bu nöqtələri ardıcıl birləşdirməklə fiquru çəkin. Bu fiqurun tərəflərinin sayı haqqında fikirlərinizi söyləyin.

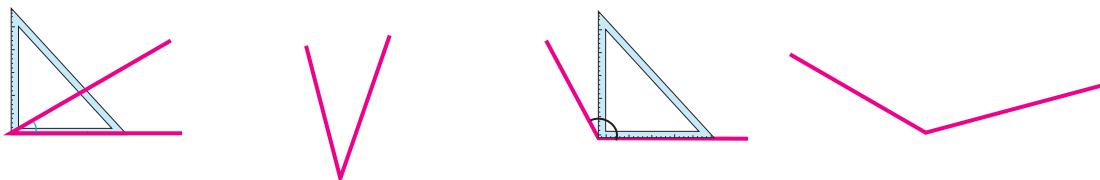

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

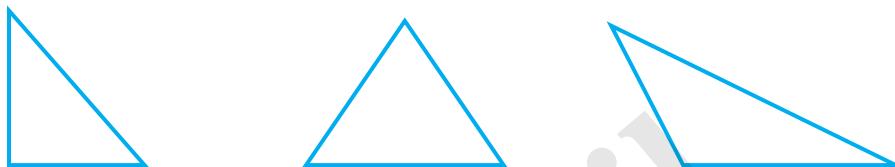
1. Aşağıdakı fiqurları dəftərinizdə çəkin. Adlarını, təpələrinin, bucaqlarının və tərəflərinin sayını yazın. Düz bucaqları qeyd edin.

2. Dəftərinizdə iti və kor bucaqlar çəkin. Bucaqları günüyənin (düzbuchaqlı üçbucaq formalı xətkeş) köməyilə düz bucaqla müqayisə edin.

3. Aşağıdakı üçbucaqları dəftərinizdə çəkin. Hər bir üçbucağın düz bucağını qırmızı, iti bucağını mavi, kor bucağını yaşıl rənglə işarə edin.

4. Bucaqlarının sayının azalan ardıcılılığı ilə aşağıdakı fiqurları dəftərinizdə çəkin.

5. **Qruplarla iş.**

Qəmər deyir ki, buağrı əmələ gətirən xətlər - buağrı tərəfləri bir-birinə yaxınlaşdırıqca buağrı kiçilir. Bu fikir doğrudurmu? Müzakirə edin. Çəkib göstərin.

Mötərizəli ifadələr

Öyrənmə: Mötərizəli və mötərizəsiz ifadələrdə əməllər hansı ardıcılıqla yerinə yetirilir?

Mötərizəsiz ifadə: $30 - 14 + 7 = 16 + 7 = 23$

Əməllər soldan sağa yazılıdığı ardıcılıqla yerinə yetirilir.

Mötərizəli ifadə: $30 - (14 + 7) = 30 - 21 = 9$

Mötərizəli ifadələrdə əvvəlcə mötərizə daxilindəki əməl yerinə yetirilir.

Sonra isə əməllər mötərizəsiz ifadədə olduğu qaydada yerinə yetirilir.

1. Hesablayın.

$$(67 - 17) + 23$$

$$(59 - 11) + 13$$

$$48 - (16 + 24)$$

$$38 - (13 + 13)$$

$$54 + (30 - 15)$$

$$(23 + 23) - 14$$

2. Üç qabda cəmi 56 qoğal var. Birinci qabda 23 qoğal, ikinci qabda 17 qoğal olduğu məlumdur. Üçüncü qabdakı qoğalların sayını isə uşaqlar müxtəlif üsullarla tapıblar.

a) Yeganə məsələyə uyğun aşağıdakı ifadəni yazıb.

Onun həllini izah edin.

$$56 - (23 + 17)$$

b) Əsmər və Nəsib isə müvafiq olaraq aşağıdakı ifadələri yazıblar.

Bu ifadələri də məsələnin şərtinə uyğun olaraq izah edin.

$$56 - 23 - 17 \text{ və } 56 - 17 - 23$$

3. Aydangilin evindən Davudgilə qədər məsafə 100 m-dir.

Aydangildən Vasifgilə qədər olan məsafəni şəklə görə tapın.

4. Mötərizədən istifadə etməklə misalları yazın.

- 1) 38-dən 12 ilə 18-in cəmini çıxın.
- 2) 64-dən 34 ilə 19-un fərqini çıxın.
- 3) 65 ilə 23-ün fərqinin üzərinə 18 əlavə edin.
- 4) 15 ilə 18-in cəmindən 8 çıxın.

Mötərizəli ifadələr

1. Mötərizənin köməyilə toplananları onluqların və təkliklərin cəmi ilə ifadə edin.

$$57 + 27 = (50 + 20) + (7 + 7) = 70 + 14 = 84$$

$$34 + 36$$

$$23 + 49$$

$$54 + 43$$

$$45 + 27$$

$$28 + 39$$

$$36 + 39$$

$$53 + 34$$

$$42 + 19$$

$$72 + 26$$

2. Mötərizədən elə istifadə edin ki, doğru bərabərlik alınsın.

$$45 - 10 + 20 = 55$$

$$45 - 10 + 20 = 15$$

$$30 - 10 - 5 = 15$$

$$30 - 10 - 5 = 25$$

3. Nöqtələrin yerinə ədədlər yazmaqla məsələni tamamlayın və həll edin.

Gülnar 48 səhifəlik kitabın birinci gün səhifəsini, 2-ci gün isə ... səhifəsini oxudu. Gülnar kitabın hələ neçə səhifəsini oxumalıdır?

4. Mötərizədən elə istifadə edin ki, doğru bərabərlik alınsın.

$$47 + 13 + 20 = 60 + 20$$

$$36 + 14 - 10 = 36 + 4$$

$$45 - 15 + 20 = 30 + 20$$

$$17 + 45 - 15 = 62 - 15$$

$$42 + 18 - 10 = 42 + 8$$

$$63 - 13 + 25 = 63 - 38$$

5. Avtomobilin çənində 40 l benzin var idi. Avtomobil günortaya qədər 12 l, günortadan sonra 9 l benzin işlətdi. Avtomobilin çənində neçə litr benzin qaldı?

6. Aşağıdakı misalları əlverişli üsulla həll etmək üçün toplananlarin yerini dəyişin və mötərizədən istifadə edin.

$$32 + 8 + 10 + 30 = (32 + 8) + (10 + 30) = 80$$

$$32 + 10 + 8 + 30$$

$$40 + 16 + 24 + 10$$

$$29 + 33 + 21 + 17$$

$$44 + 6 + 9 + 11$$

$$32 + 25 + 35 + 8$$

$$48 + 7 + 2 + 33$$

Məsələ həlli

1. 1) $24 + 11$ ifadəsinə uyğun məsələ qurun.

Məsələnin şərtini elə dəyişin ki, həlli a) $35 - 11$, b) $35 - 24$ ifadələrinə uyğun olsun.

2) $(16 + 9) - 4$ ifadəsinə uyğun məsələ qurun. Məsələdə əvvəlcə toplama, sonra çıxma əməlini tələb edən fikirləri ayırın.

2. Aslan evlərinin pəncərəsindən küçədən keçən maşınları saydı.

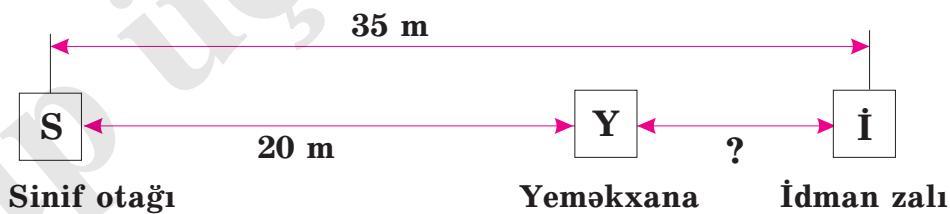
O, 15 dəqiqə ərzində keçən maşınların sayını və rəngini əks etdirən aşağıdakı tel cədvəlini tərtib etdi. Tel cədvəlinə görə məsələlər qurun.

Maşınların rənginə görə sayı		
Ağ		21
Qara		18
Sarı		14

3. Cədvələ görə müxtəlif məsələlər qurun.

İdman növü	Şagirdlərin sayı
Futbol	35
Boks	24
Cüdo	21
Bədii gimnastika	11

4. Aşağıdakı sxemə uyğun məsələ qurun.

Məsələ həlli

1. Çatışmayan məlumatı əlavə etməklə məsələni həll edin.

Məktəb bağında şam, qovaq və çinar ağacları var. Bağda 7 çinar, 4 qovaq ağacı var. Bağda cəmi neçə ağaç var?

2. Aşağıdakı məsələni sinifdəki şagirdlərin sayına uyğun qurun və həll edin.

Sinfimizdə ____ qız var. Oğlanların sayı qızların sayından ____ nəfər azdır (çoxdur). _____?

3. Nöqtələrin yerinə verilmiş ədədlərdən uyğun gələnini yazaraq mətni tamamlayın. Hər ədəddən bir dəfə istifadə edin.

Validə xanım mağazadan . . . kq şəkər tozu aldı.

1

Şəkər tozunun . . . kiloqramını şəkərburaya, onun ikiqatı qədərini, yəni . . . kiloqramını mürəbbəyə işlətdi. Şəkər tozunun . . . kiloqramı artıq qaldı.

6

10

3

4. Problem həlli

Nadir və atası it üçün dam düzəldirlər.

Atası damın qapısının hündürlüyünü öz qarışı ilə ölçüb Nadirə 5 qarış uzunluğunda taxta parçası kəsməsini tapşırıdı. Nadir isə öz qarışı ilə ölçərək 5 qarış uzunluğunda taxta parçası kəsdi.

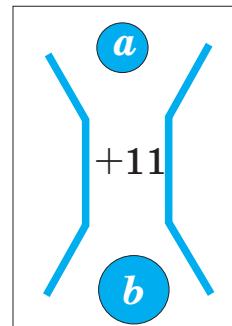
Kəsdiyi taxta parçasını atasına verdikdə atası çox təəccübləndi və narazılıqla dedi: - Nadir, sən işimizi artırdın.

Sizcə, burada nə baş vermişdi? Siz Nadirin yerində olsaydınız, bu tapşırığı necə yerinə yetirərdiniz?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Robotun işini araşdırın. Cədvəli tamamlayın.

a	27	42	36		43		72	5		85	
b	38		47	22		86		57		88	

2. Məsələləri həll edin.

- 1) Avtobusda 25 sərnişin var idi. Dayanacaqda 4 sərnişin düşdü, 6 sərnişin isə mindi. Avtobusda neçə sərnişin oldu?
- 2) Elvinin heyvan şəkilli 19 markası var. O, bunlardan 7-ni bacısına verdi. Bacısı isə ona maşın şəkilli 4 marka verdi. Elvinin neçə markası oldu?

3. Mötərizədən elə istifadə edin ki, doğru bərabərliklər alınsın.

$$40 - 5 + 4 = 39$$

$$40 - 5 + 4 = 31$$

$$20 - 10 + 10 = 0$$

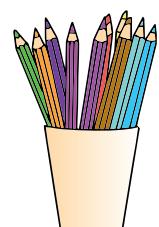
$$20 - 10 + 10 = 20$$

$$15 + 25 - 23 = 17$$

$$30 - 5 + 3 = 28$$

4. Elmır kinoya bilet almaq üçün növbədə 28-ci idi. Bir neçə dəqiqə ərzində Elmır növbədə 17-ci oldu. Bu müddət ərzində neçə nəfər bilet aldı?

5. Ülkərin 17 karandaşı var, Nazimin karandaşlarının sayı bundan 4 dənə çoxdur. Ömərin karandaşlarının sayı Nazimin karandaşlarının sayından 6 dənə azdır. Ömərin neçə karandaşı var?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Boş xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$72 + \square = 100$$

$$48 + \square = 100$$

$$66 + \square = 100$$

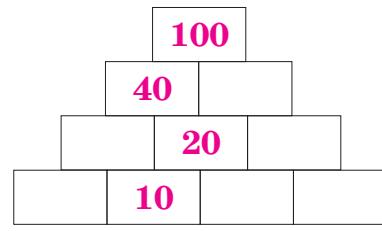
$$57 + \square = 100$$

$$44 + \square = 100$$

$$35 + \square = 100$$

$$86 + \square = 100$$

$$23 + \square = 100$$

2. Elşadın 24 rəngli kağızı var idi. O, texnologiya dərsində 14 rəngli kağız işlətdi. Elşadın neçə rəngli kağızı qaldı? Məsələnin şərtini dəyişməklə daha 2 məsələ qurun və həll edin.

3. Gülnaz deyir ki, basketbol səbətinə top atışında Gülarə yüksək nəticə göstərdi. Mən 17 xal, Şəhla isə 15 xal topladı. Gülarənin nəticəsi isə Şəhla ilə mənim birlikdə göstərdiyimiz nəticədən 2 xal çox oldu. Gülnazın dediyinə görə Gülarə neçə xal topladı?

4. Hesablayın.

$$45 + 25$$

$$39 - 13$$

$$36 + 44$$

$$35 + 15$$

$$42 - 14$$

$$72 + 18$$

$$55 + 35$$

$$56 - 27$$

$$13 + 27$$

$$65 + 25$$

$$72 - 18$$

$$18 + 62$$

5. Cədvələ görə məsələlər qurun və həll edin.

Dərnəklər	İdman	Rəsm	Dram
Uşaqların sayı	32	23	12
Cəmi şagirdlər	67 nəfər		

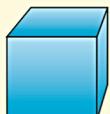
Bir məsələni elə qurun ki, mötərizəli ifadə ilə həll edilsin.

Həndəsi fiqurlar

Kub, düzbucaqlı prizma, silindr, konus, kürə

Öyrənmə:

Formaca aşağıdakı fiqurlara oxşar əşyalara hər yerdə rast gəlirik. Aşağıdakı əşyalardan bu fiqurlarla oxşar formalıları seçin.

Kub

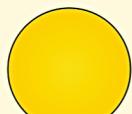
Düzbucaqlı prizma

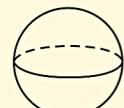
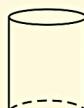
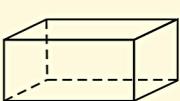
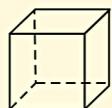
Silindr

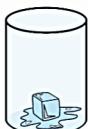
Konus

Kürə

1. Aşağıdakı cümleləri tamamlavın.

Klounun burnu formasındadır.

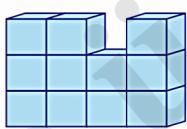
Klounun konus formasındadır.

Buz formasındadır.

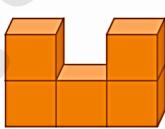
Stəkan formasındadır.

Elektrik sobası formasındadır.

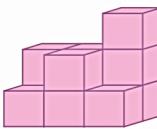
2. Hər bir modeldə soldan sağa doğru sütunlardakı kubların sayını hər biri bir damada olmaqla ardıcıl yazın. Bu yazılış modelin quruluşu haqqında məlumat verir. Bu cür yazılışlarla bir-birinizə konstruksiyalar quraşdırma tapşırıqları verin.

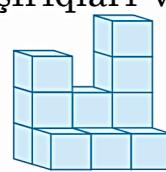
3	3	2	3
---	---	---	---

2		
---	--	--

2	2	3
1		

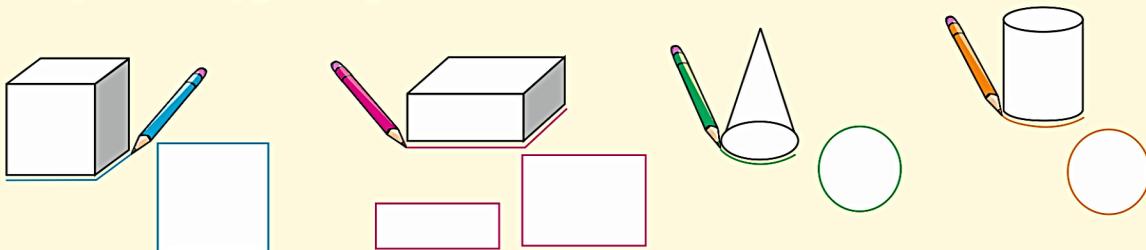

Həndəsi fiqurlar

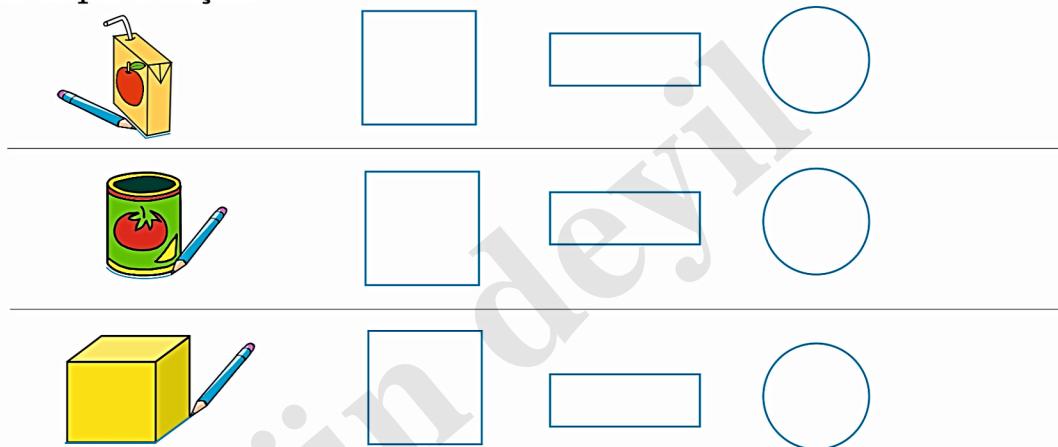
Üzlərinin formaları

Öyrənmə:

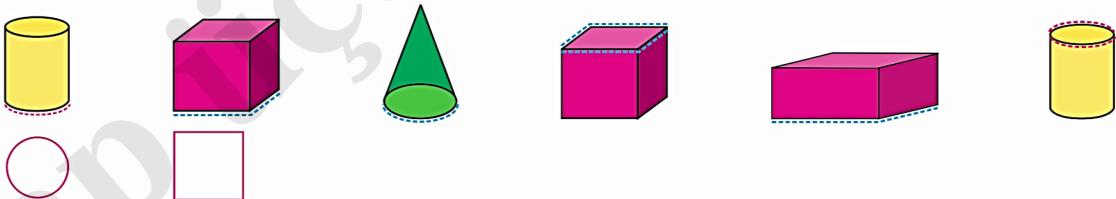
Kub, düzbucaqlı prizma, silindr, konusşəkilli əşyalar seçin. Kağız üzərinə qoyub kənarlarını karandaşla çizin. Yaxud da fiqurları rəngə batırıb, kağız üzərinə basın. Hansı fiqurdan kvadrat, hansından düzbucaqlı, hansından dairə alındı? Bu şəkillər uyğun fiqurların üzləridir.

- 1.** 1) Boş kibrit qutusunu kağız üzərinə qoyun və bütün üzlərinin formasını çəkin. Neçə düzbucaqlı alındı?
2) Stəkanı neçə müxtəlif vəziyyətdə tutmaqla dairə çəkmək olar?
- 2.** Aşağıdakı əşyaların qələmlə çizilən üzünən forması ilə eyni olan fiquru seçin.

- 3.** Fiqurların işaretələnmiş üzlərini dəftərinizdə çəkin.

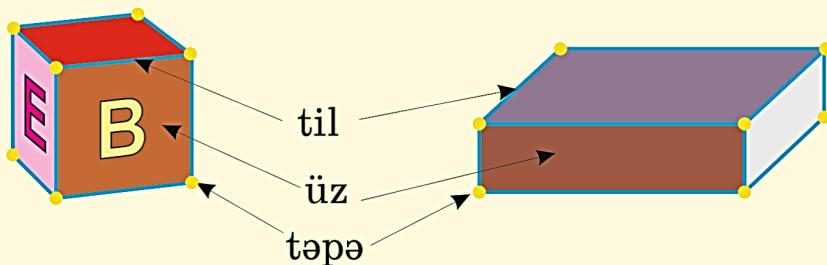
Həndəsi fiqurlar

Üzləri, tilləri, təpələri

Öyrənmə:

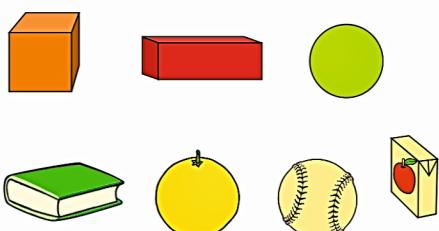
Kubun, düzbucaqlı prizmanın, silindrin, konusun müxtəlif sayda üzləri var. Bu üzlər uyğun olaraq kvadrat, düzbucaqlı, dairə formasında olur. Aşağıdakı şəkildə kubun və düzbucaqlı prizmanın tilləri mavi rənglə, təpə nöqtələri isə sarı rənglə işarələnmişdir. Til kubun, düzbucaqlı prizmanın iki üzünün kəsişdiyi düz xətt parçasıdır.

Təpə üç tilin kəsişdiyi nöqtədir. Kubun, düzbucaqlı prizmanın üzlərini, tillərini və təpələrini göstərməklə sayın.

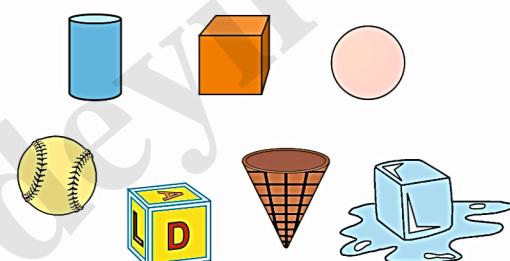

1. Silindr və konusla formaca eyni olan əşyalar tapın və üzlərini kağız üzərində çəkin. Üzlər hansı formada alındı?
2. Verilmiş şərti ödəyən fiquru və bu fiqurla formaca eyni olan əşyaları seçin.

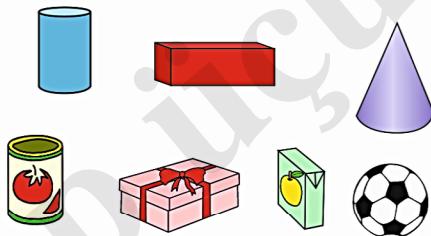
Tili yoxdur

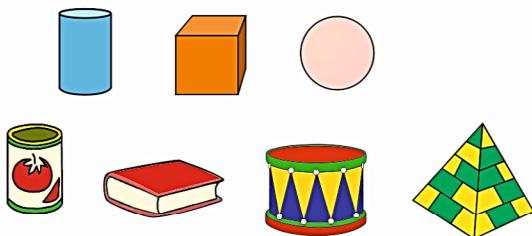
6 üzü, 8 təpəsi, 12 tili var

6 üzü, 8 təpəsi, 12 tili var

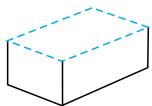

2 üzü var

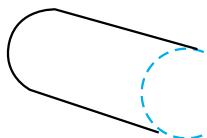

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

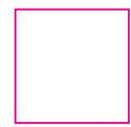
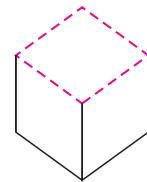
1. Cümlələri uyğun gələn sözlərlə tamamlayın.

düzbucaqlı

dairə

kvadrat

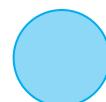
- 1) Düzbucaqlı prizmanın qırıq xətlərlə göstərilmiş üzü
- 2) Silindrin qırıq xətlərlə göstərilmiş üzü
- 3) qırıq xətlərlə göstərilmiş üzü kvadratdır.

2. Aytən əlindəki fiqurun bütün üzlərini dəftərində çəkdi.

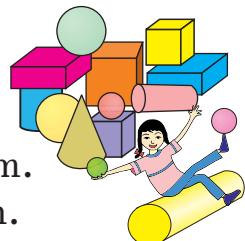
Nəticədə eyniölçülü 6 kvadrat alındı. Aytənin əlindəki hansı fiqur idi?

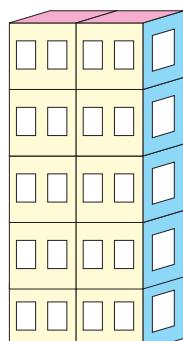
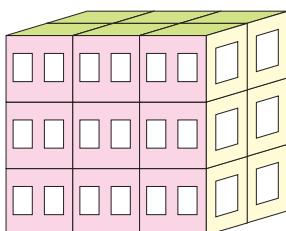
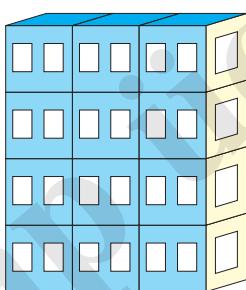
3. Kənanın əlindəki həndəsi fiqurun bir üzü var. O, fiqurun üzünü rəngə batırıb, sonra ağ kağızın üzərinə qoydu. Fiquru kağızın üzərindən götürəndə dairə şəklində izi qaldı. Kənanın əlindəki hansı fiqurdur?

4. Nəzrin və Kamran həndəsi fiqurları seçib iki qutuda saxlamaq isteyirlər. Nəzrin deyir ki, mən diyirlənə bilən fiqurları seçəcəyəm. Kamran deyir ki, mən sürüşə bilən fiqurları seçəcəyəm. Nəzrin və Kamranın seçəcəyi fiqurların adlarını yazın.

5. Hər bir binanın ön və arxa, həmçinin sağ və sol tərəfdən eyni sayda pəncərələri var. a) Hər tərəfdəki pəncərələrin sayını müəyyən edin. b) Ortadakı binada ön və arxa tərəfdən cəmi neçə pəncərə var?

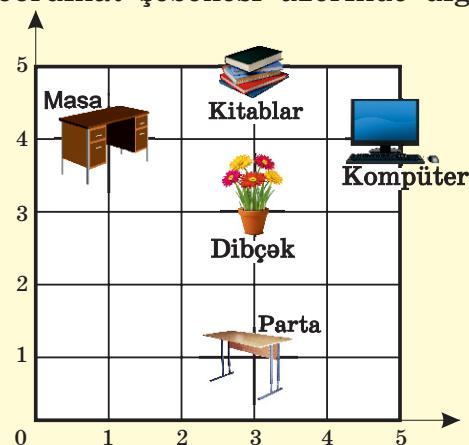

Əşyanın yeri

Öyrənmə:

Koordinat şəbəkəsi üzərində əşyanın yerini ədədlər cütü $(3, 5)$ - koordinat cütü vasitəsilə təyin etmək olar. Koordinat cütündə birinci ədəd obyektin 0-dan neçə vahid sağda, ikinci ədəd isə neçə vahid yuxarıda olduğunu göstərir. Məsələn, aşağıda verilmiş koordinat şəbəkəsi üzərində partanın yerini $(3, 1)$ koordinat cütü təyin edir. Yəni parta 0-dan 3 vahid sağda və oradan 1 vahid yuxarıda yerləşir. Koordinat şəbəkəsi üzərində digər əşyaların yerini tapın.

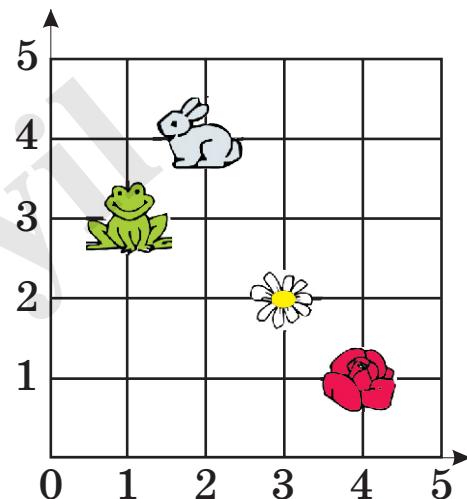
Koordinat cütü	Əşya
1. <u>$(3, 1)$</u>	Parta
2. <u>$(3, 5)$</u>	
3. <u>$(5, 4)$</u>	
4. <u>$(1, 4)$</u>	
5. <u>$(3, 3)$</u>	

1. Aşağıdakı koordinat şəbəkəsi kiçik bir bağçaya aiddir.

1) Koordinat cütünə görə düzgün cavabı seçin.

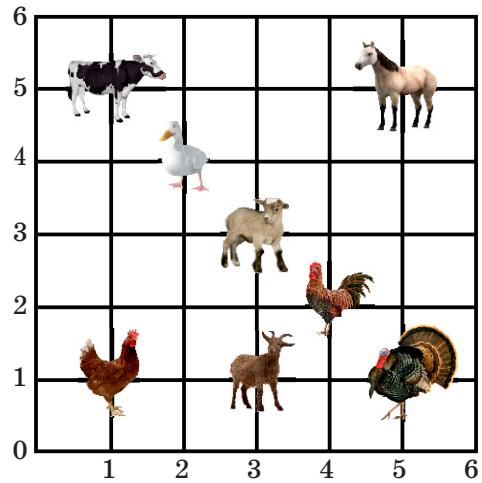
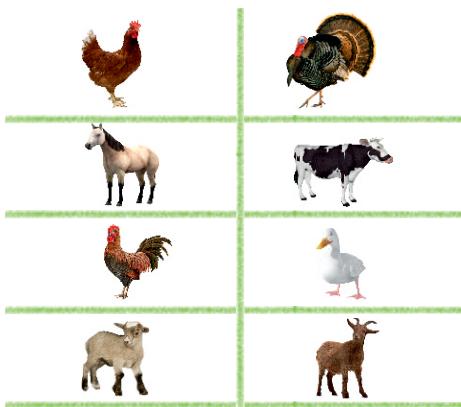
Koordinat cütü	heyvan və güllər
<u>$(1, 3)$</u>	
<u>$(4, 1)$</u>	
<u>$(2, 4)$</u>	
<u>$(3, 2)$</u>	

- 2) Koordinat şəbəkəsi üzərində siz də bir heyvan və ya bitki yerləşdirin. Koordinat cütlərini yazın.
- 3) Nailə bu koordinat şəbəkəsi üzərində $(4, 4)$ koordinat cütündə kök şəklini yerləşdirdi. Kök dovşandan sağdadır, yoxsa solda?

Əşyanın yeri

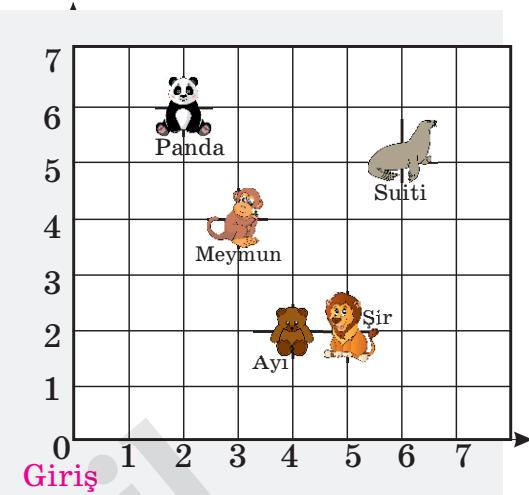
- 1.** Hər bir ev heyvanının yerini koordinat cütləri ilə yazın.

- 2.** Koordinat şebəkəsinə görə aşağıdakı tapşırıqları yerinə yetirin.

- 1) Şirin yerini təyin edən koordinat cütünü yazın.
- 2) Meymunun yerinə uyğun gələn koordinat cütü hansıdır?

(3, 4) (4, 3) (0, 4)

- 3) Aşağıda göstərilmiş koordinat cütləri hansı heyvanların yerini təyin edir?

(2, 6), (6, 5), (4, 2), (5, 2)

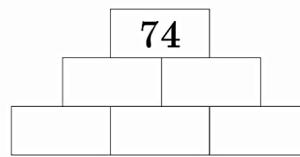
- 4) Heyvanlardan birinin yerini göstərən koordinat cütünün birinci ədədi pandanın yerini göstərən koordinat cütünün ikinci ədədi ilə eynidir. İkinci ədədi isə 4-dən bir vahid çoxdur. Bu, hansı heyvandır?

- 5) Aysel girişdən 2 addım sağa, 6 addım yukarı sayarsa, öz sevimli heyvanına rast gələcək. Bu heyvanın yerini göstərən koordinat cütünü yazın.

Özünüqiymətləndirmə

1. Ədədləri xanalara düzgün yerləşdirin.

28
42
14
32
18
74

2. Nümunəyə uyğun şifahi hesablayın.

$$49 + 37 = 50 + 37 - 1 = 86$$

$$69 + 25$$

$$59 + 25$$

$$29 + 43$$

$$39 + 46$$

$$79 + 17$$

3. Misalları göstərilən iki üsulla həll edin.

$$1) 100 - 49 = 51$$

$$2) 100 - 49 = 51$$

$$100 - 58$$

$$(100 - 40) - 9$$

$$(100 - 50) + 1$$

$$100 - 77$$

$$60 - 9 = 51$$

$$50 + 1 = 51$$

$$100 - 89$$

4. Bucaqlar ardıcıl nömrələnmişdir. İti bucaqların sıra nömrələrini dəftərinizdə yazın.

1.

2.

3.

4.

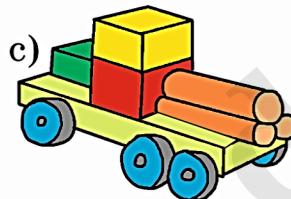
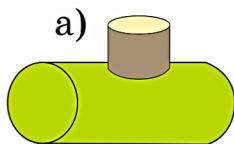

5.

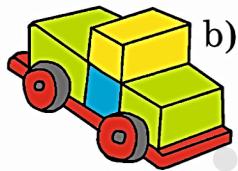
6.

5. Hər bir modeldə hansı həndəsi fiqurlardan və neçə dənə istifadə olunmuşdur? Cədvəli dəftərinizdə doldurun.

a)

c)

b)

d)

	a)	b)	c)	d)
silindr				
prizma				
kub				

6. Hansı 0-dan 4 addım sağda, 3 addım yuxarıda yerləşir?

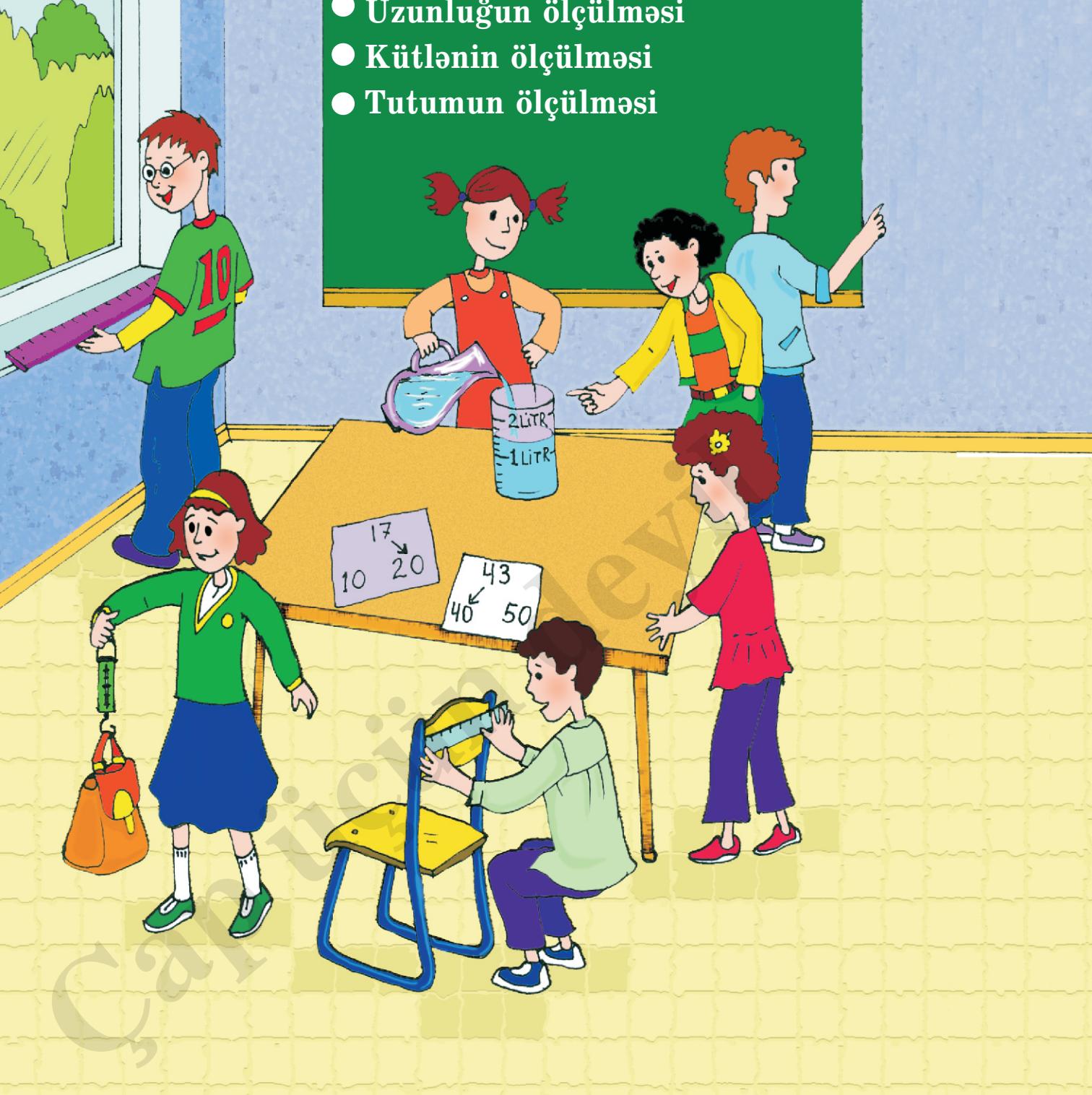
a) ağac (4, 3)

b) avtomobil (3, 4)

c) ev (4, 4)

4-cü bölmə

- Təqribi hesablamalar
- Uzunluğun ölçüməsi
- Kütlənin ölçüməsi
- Tutumun ölçüməsi

Təqribi hesablamalar

Öyrənmə:

Ədədləri ən yaxın onluqla əvəz etməklə hesablamaları asanlaşdırmaq olar. Lakin bu halda alınan nəticə dəqiq nəticədən fərqlənir.

Bu nəticə təxmini və ya təqribi nəticə adlandırılır.

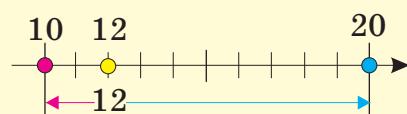
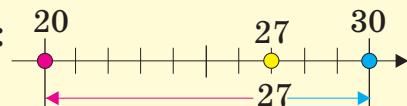
Məsələn, $27 + 12$ cəmini təqribi olaraq tapaq:

27 ədədi 30-a daha yaxındır: $27 \rightarrow 30$

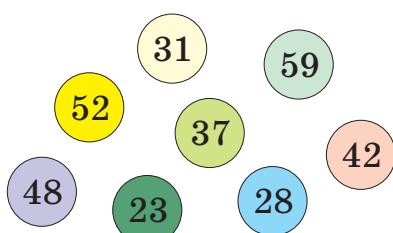
12 ədədi 10-a daha yaxındır: $12 \rightarrow 10$

Təqribi cəm: $30 + 10 = 40$

Dəqiq cəm: $27 + 12 = 39$

1. Aşağıdakı ədədləri iki-iki qruplaşdırırsınız, ədəd oxlarının bu qruplara görə verildiyini görərsiniz. Hər bir ədədi ən yaxın onluqla əvəz edin. Bir qrupa uyğun ədəd oxu yoxdur.
Həmin ədədləri müəyyən edin və uyğun ədəd oxunu çəkin.

2. Toplananları ən yaxın onluqla əvəz etməklə cəmi təqribi tapın.

$$\begin{array}{ll} 62 + 28 & 64 + 14 \\ 46 + 21 & 27 + 16 \\ 53 + 24 & 71 + 17 \\ 28 + 28 & 42 + 24 \end{array}$$

Yadda saxlayın! Təqribi hesablamalarda ədədin təkliklər mərtəbəsindəki rəqəm 1,2,3,4 olarsa, ədəd onluqlarının sayı saxlanılmaqla yuvarlaq onluq şəklində yazılır. Məsələn, $23 \rightarrow 20$. Ədədin təkliklər mərtəbəsindəki rəqəm 5,6,7,8,9 olarsa, ədəd onluqlarının sayı 1 vahid artırılmaqla yuvarlaq onluq şəklinde yazılır. Məsələn, $27 \rightarrow 30$.

3. Ən yaxın onluqla əvəz etməklə təqribi hesablayın və müqayisə edin.

$$\begin{array}{ll} 27 + 51 & 17 + 39 \\ 48 + 25 & 52 - 15 \\ 43 - 19 & 28 + 19 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll} 19 + 45 & 79 - 18 \\ 69 - 22 & 55 + 33 \\ 15 + 47 & 18 + 39 \end{array}$$

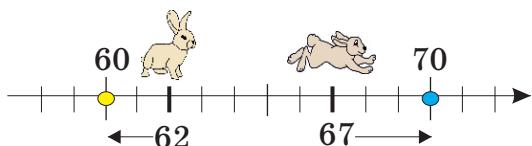
Təqribi hesablamalar

1. “Əl işi, göz nuru” müsabiqəsinə hazırlaşmaq üçün şagirdlərə düymələr, muncuqlar lazımdır. Lalə və Nərgiz birlikdə işləyirlər. Onlar işləri üçün cəmi 50 dənə müxtəlif rəngli düymə lazım olduğunu dəqiqləşdiriblər. Düymələrin sayı qabların üzərində yazılıb. Nərgiz üzərində 22, 17 və 15, Lalə isə 15, 17 və 27 yazılmış qutuları almağı təklif edir. Kimin seçimi daha düzgündür?

2. Ədədləri ən yaxın onluqla əvəz etməklə cavabı təqribi söyləyin.

$$47 + 31 \rightarrow 50 + 30 \rightarrow 80$$

$$34 + 58$$

$$57 - 21$$

$$75 - 34$$

$$73 + 18$$

$$87 - 34$$

$$46 + 33$$

$$41 + 49$$

$$49 - 21$$

$$87 - 13$$

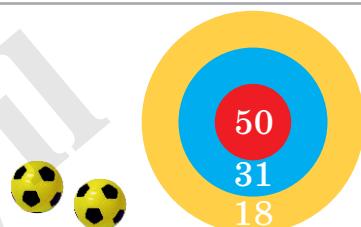
$$23 + 55$$

$$88 - 22$$

$$46 + 51$$

3. Top hansı iki dairədə yerə dəymmişdir?

- 1) Elnurun xalı 80-dən çoxdur.
2) Nailənin xalı 60 ilə 70 arasındadır.

4. Meydançada 20 nəfər uşaq var idi. Uşaqlardan bir neçəsi getdi. Meydançada qalan uşaqların sayını verilən ədədlərdən hansı ilə ifadə etmək daha doğru olardı?

a) 22

b) 3

c) 16

- 5.

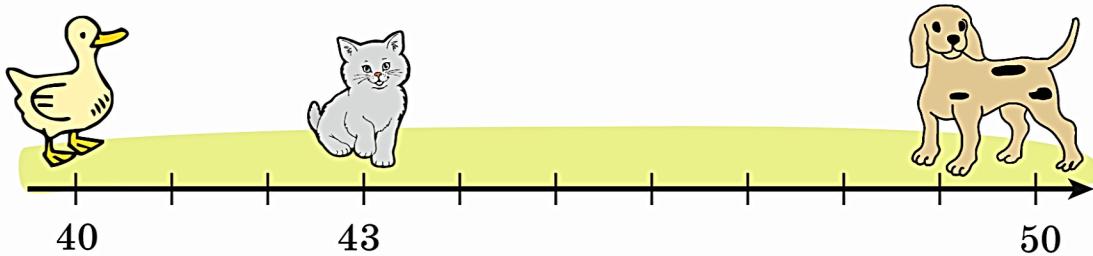
İnteqrasiya. Ana dili.

Bir neçə, bir qədər, bir az, çox, lap çox, həddindən çox sözlərini müqayisəli nümunələr göstərməklə işlədin.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Yeni tikilmiş binaların birincisində 38, ikincisində isə 42 mənzil var. Birinci binanın 24 mənzilində, ikincinin isə 18 mənzilində ailələr yaşayır. Hər iki binadakı boş mənzillərin sayını müqayisə edin.
-

2. Aşağıdakı cümlələri şəklə görə dəftərinizdə tamamlayın:

Pişik . . . yaxındır, itdən isə uzaqdır.

Qırx üç ədədi qırxa yaxındır, . . . isə uzaqdır.

3. Azalanı və çıxılanı ən yaxın onluqla əvəz etməklə, fərqi təqribi tapın.

$$32 - 19$$

$$22 - 9$$

$$84 - 36$$

$$41 - 18$$

$$39 - 12$$

$$77 - 32$$

$$52 - 48$$

$$44 - 17$$

$$48 - 13$$

$$33 - 16$$

$$55 - 14$$

$$63 - 46$$

4. Misallardan biri digərini asan həll etməyə kömək edir.

$$23 + 23$$

$$18 + 18$$

$$38 + 20$$

$$23 + 24$$

$$18 + 19$$

$$38 + 19$$

$$25 + 25$$

$$35 + 35$$

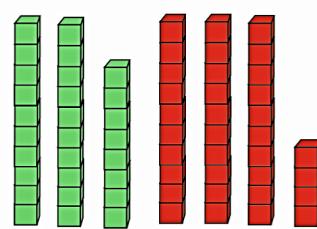
$$27 + 23$$

$$25 + 26$$

$$35 + 36$$

$$27 + 22$$

5. Yaşıl qutuda 28 kub, qırmızı qutuda 34 kub var. Hər iki qutuda eyni sayda kub olması üçün qırmızı qutudan yaşıl qutuya neçə kub qoymaqla lazımdır? Mərtəbə blokları ilə model-ləşdirin.

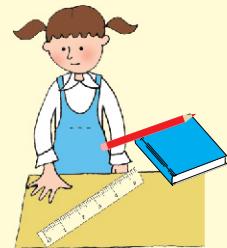

Uzunluğun ölçüməsi

Təxmini ölçmə vərdişləri

Öyrənmə:

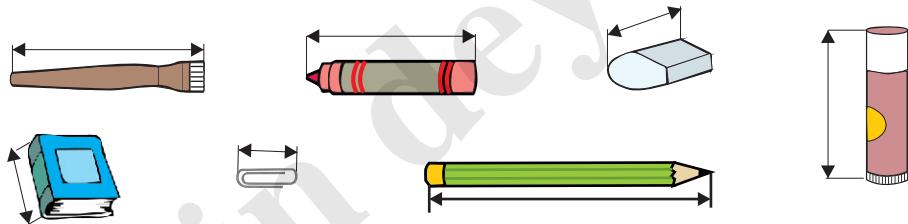
Əvvəlcə qarışınızı ölçün və neçə santimetr olduğunu müəyyən edin. Sonra kitabınızı, çantanızı, oturduğunuz partanı və s. qarışınızla ölçün və bu ölçüləri santimetrlə təxmini olaraq ifadə edin. Məsələn, kitabın uzunluğu təxminən 2 qarışdır. Bir qarışınız 10 sm olarsa, kitabın uzunluğu təxminən $10 \text{ sm} + 10 \text{ sm} = 20 \text{ sm}$ olar.

- 1.** Sinif otağının eni Vüqarın addımları ilə təxminən 12 addım, Kənanın addımları ilə 11 addımdır. Kimin addımı daha böyükdür?

- 2.** Emin boyca Nəzrindən hündürdür. Nəzrin isə Zaurdan hündürdür. Bu şərtlərə görə aşağıda verilən boy hündürlüklerinin hər birinin kimə aid olduğunu müəyyən edin.
1) 80 sm 2) 95 sm 3) 82 sm

- 3.** Əvvəlcə ölçüləri təxminlərinizə görə müəyyən edin, sonra isə ölçün. Əşyaların adlarını, təxmini və dəqiq ölçülərini dəftərinizdə yazın.

- 4. Bütün sinif fəaliyyəti**

Ağ vərəq üzərində uzunluğu 10 sm-dən böyük olmayan parça çəkin. Vərəqləri bir-birinizlə dəyişdirin. Aldığınız vərəqdəki parçanın uzunluğunu əvvəlcə təxmin edin, sonra ölçün. Dəqiq və təxmini ölçüləri müqayisə edin.

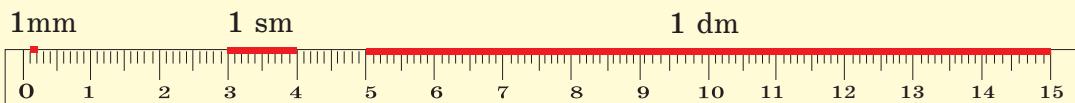
Uzunluq ölçü vahidləri

Öyrənmə:

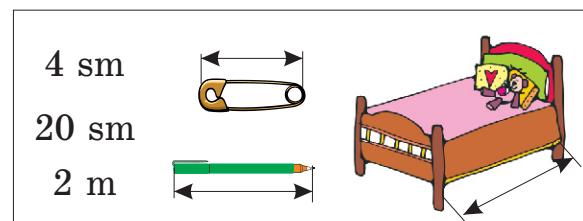
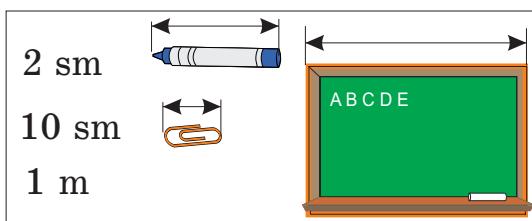
$$1 \text{ m} = 100 \text{ sm}$$

$$1 \text{ dm} = 10 \text{ sm}$$

$$1 \text{ sm} = 10 \text{ mm}$$

1. Verilmiş ölçüləri şəkildəki əşyaların uzunluğu ilə uyğunlaşdırın.

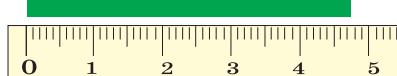
- 2.** Karandaşın uzunluğu 12 sm, xəritə çubuğunun uzunluğu isə 4 dm-dir. Karandaşla xəritə çubuğunun uzunluğunu müqayisə edin.

3. Verilmiş lentlərlə eyni uzunluqda olan lentləri dəftərinizdə çəkin. Onları uzunluqlarının artma sırasına görə nömrələyin.

4. Şəkildəki lentin uzunluğu haqqında Təranənin fikirləri:

 - a) lentin uzunluğu 5 sm-dir; b) lentin uzunluğu
5 sm-ə yaxındır.

Təranənin hansı fikri doğrudur? Öz fikirlərinizi söyləyin.

Ölçülər

1. Hər ölçüdən bir dəfə istifadə etməklə verilmiş ölçüləri şəkillərlə qarşılaşdırın.

2. Verilmiş ölçüləri millimetrlə ifadə edin.

$$1 \text{ sm } 7 \text{ mm} = 10 \text{ mm} + 7 \text{ mm}$$

$$1 \text{ sm } 7 \text{ mm} = 17 \text{ mm}$$

$$1 \text{ sm } 6 \text{ mm}$$

$$2 \text{ sm } 8 \text{ mm}$$

$$6 \text{ sm } 5 \text{ mm}$$

$$2 \text{ sm } 7 \text{ mm}$$

$$5 \text{ sm } 4 \text{ mm}$$

$$1 \text{ sm } 5 \text{ mm}$$

3. Ölçüləri müqayisə edin.

$$2 \text{ sm } \text{ və } 20 \text{ mm}$$

$$40 \text{ mm } \text{ və } 25 \text{ sm}$$

$$30 \text{ sm } \text{ və } 87 \text{ mm}$$

$$17 \text{ sm } 5 \text{ mm } \text{ və } 20 \text{ sm}$$

$$2 \text{ m } 20 \text{ sm } \text{ və } 20 \text{ m}$$

$$3 \text{ sm } 5 \text{ mm } \text{ və } 35 \text{ mm}$$

4. Qruplarla iş.

Cədvəldə uşaqların boylarının uzunluqları yazılmışdır. Bu cədvələ görə uşaqların boylarını müqayisə edin. Ən ucaboylu şagird kimdir? 4-6 nəfərlik qruplara bölünün və boyalarınızın uzunluğunu göstərən cədvəl tərtib edin.

Aytən 1 m 32 sm

Əli 1 m 30 sm

Kənan 1 m 28 sm

Lalə 1 m 24 sm

Məsələ həlli

1. Təxminlərinizi ölçmələrlə yoxlayın.

1) Karandaşın uzunluğu 10 sm-dir. Lentin uzunluğu təxminən neçə santimetr ola bilər?

2) Lentin uzunluğu 7 sm-dir. İpin uzunluğu təxminən neçə santimetr ola bilər?

2. Arif və babası birlikdə kvadrat şəkilli göyərti ləkini çəpərləyirlər. Ləkin bir tərəfinin uzunluğu 2 m olarsa, onlar cəmi neçə metr çəpər çəkməlidirlər?

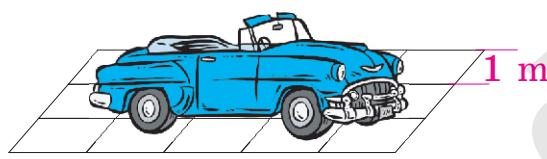
3. Səbinə gəlinciyinə düzbucaqlı formasında süfrə tikir.

Süfrənin eni 20 sm, uzunluğu isə 25 sm-dir. O, süfrənin kənarlarına qırmızı lentdən haşiyə tikmək istəyir. Səbinə 1 m lent alsa, haşiyə üçün çatarmı?

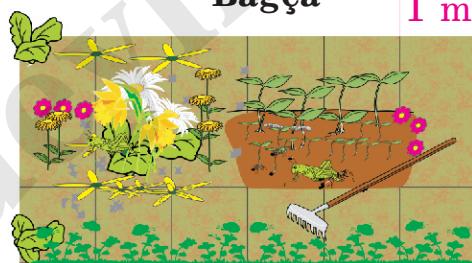
4. Şəkillərdəki hər kvadrat damanın tərəfi reallıqda 1 metrdir. Qaraj və bağçanın enini və uzunluğunu müəyyən edin.

Qaraj

1 m

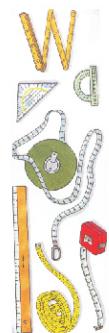
Bağça

1 m

5. Qruplarla iş.

Müstəqillik günü münasibətilə keçiriləcək şənliklər üçün şagirdlərə xüsusi papaqlar sifariş edilməsi planlaşdırılır. Şagirdlərin hər biri öz papağının ölçüsünü söyləməlidir. Onlar bu ölçünü necə müəyyən etməlidirlər? Qruplara bölünün və bu ölçmələri yerinə yetirin. Nəticələri cədvəl şəklində təqdim edin.

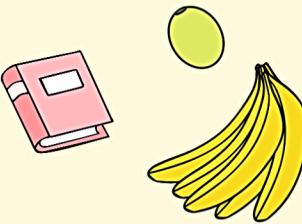
Kütlə vahidləri

Öyrənmə: *Kiloqram (kq), qram (q)* kütlə vahidləridir.

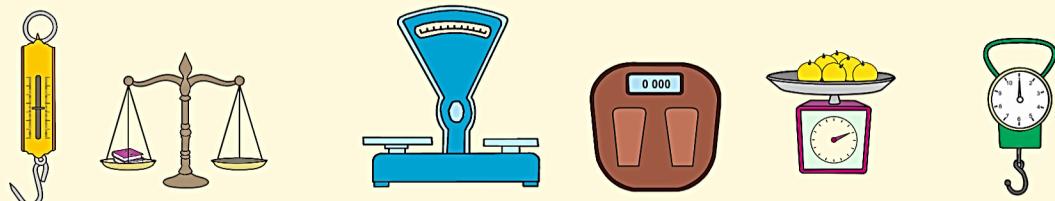
Bir üzüm giləsinin və ya kitabın bir vərəqinin kütləsi təxminən 1 qram olar.

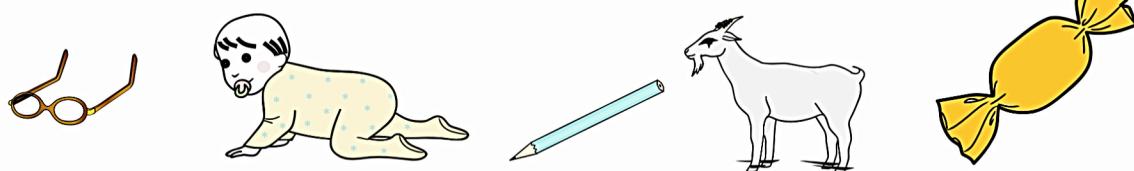
Bir qalın kitabın kütləsi və ya 6 bananın kütləsi təxminən 1 kiloqram olar.

Kütlə müxtəlif tərəzilərin köməyilə ölçülür.

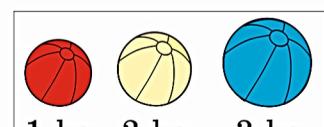
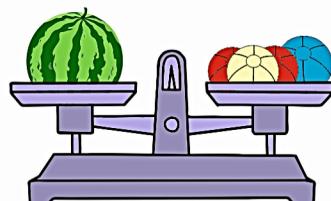
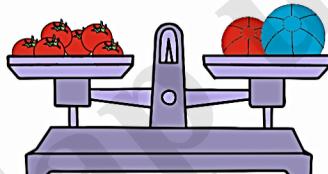
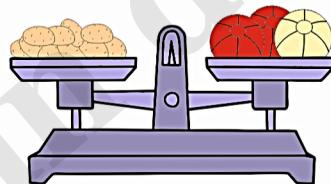
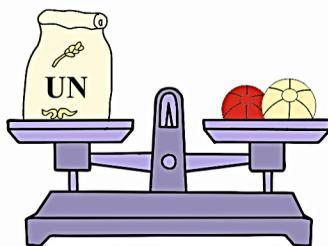

1. Şəkildəkilərdən hansının kütləsini qramla, hansının kınıni kiloqramla ifadə etmək daha doğrudur?

2. Şəkildəki tərəzilər tarazlıq vəziyyətindədir.

Verilənlərə görə tərəzidəki ərzaqların kütlələrini müəyyən edin və cədvəli doldurun.

Adı	Kütləsi (kq)
Un	
Kartof	
Pomidor	
Qarpız	

Kütlələrin müqayisəsi. Kütlənin ölçülməsi

1. Təyyar və Kazım məktəb yeməkxanasının işçiləridir. Onlar eyni böyüklükdə olan limonad və kələm yeşiklərini yeməkxananın anbarına daşıdır. Təyyar limonad yeşiklərini, Kazım isə kələm yeşiklərini daşıdı. Hər biri eyni sayda yeşik daşısalardır, Təyyar daha çox yorulmuşdur. Bunun səbəbi nə idi?

2. Şəkildəki əşyaları ağırdan yüngülə doğru sadalayın.

Dəftərinizdə onların adlarını kütlələrinin artan sırası ilə yazın.

3. Tərəzinin bir gözündə 1 kq-lıq çəki daşı var. Aşağıdakı üç əşyadan hansını tərəzinin digər gözünə qoysanız, tarazlıq yarana bilər?

bir cüt əlcək

bir cüt qış çəkməsi

4 cüt corab

4. Tərəzinin bir gözündə 2 alma var. 1 alma 6 alça ağırlığındadır. Tərəzini tarazlıq vəziyyətinə gətirmək üçün tərəzinin digər gözünə neçə alça qoymaqla lazımdır?

5. Lalənin və Elgünün çantalarında eyni dərsliklər və dərs ləvazimatları var. Lalənin çantasının kütləsi 3 kq, Elgünün çantasının kütləsi isə 4 kq-dır. 1) Lalənin boş çantasının kütləsinin 1 kq olduğu məlumdursa, Elgünün boş çantasının kütləsini tapın. 2) Elgünün dolu çantasını ağırlaşdırın nədir? 3) Siz də çantanızın dolu və boş halda kütləsini tapın. Boş halda kimin çantası daha ağırdır?

6. Qırmızı və yaşıl almalar iki yesiyə qarışiq olaraq yiğilmişdir. İki yesikdə cəmi 27 kq alma var. Yeşiklərdən birində 9 kq, digərində 11 kq yaşıl alma var. İki yesikdə cəmi neçə kilogram qırmızı alma var? Həllə uyğun mötərizəli ifadə yazın.

Məsələ həlli

1. Avtobusun salonuna 5 kq-dan ağır olan bağlamaların qoyulması qadağandır. Şəkildəki hansı bağlamalar salona aparıla bilməz?

4 kq

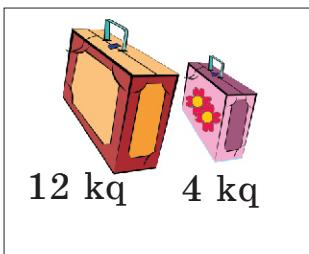
13 kq

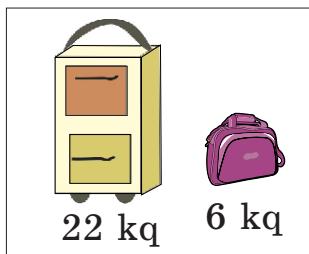
17 kq

2. Təyyarə sərnişinləri 20 kq-dan artıq olan hər 1 kq yük üçün 1 manat ödəməlidirlər. 1) Hansı şəkildə normadan artıq yük var? 2) Bu yüklər üçün neçə manat ödənilməlidir?

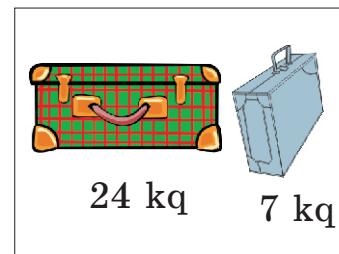
a)

b)

c)

3. Piştaxtada 8 kq alma qalmışdır. Piştaxtanın altında isə hər birində 12 kq alma olan daha iki yaşık var. Satıcı hələ neçə kiloqram alma sata bilər?

4. Aşağıdakı cümlələri oxuyun. Hansı cümlədəki fikir doğru deyil? Uyğun şəkil çəkməklə fikrinizi əsaslandırın.

- * 6 kq unu 3 kq-lıq 2 torbaya yerləşdirmək olar.
- * 10 kq qəndi 2 kq-lıq 4 torbaya yerləşdirmək olar.
- * Hər birində 4 kq un olan 3 torbadə cəmi 12 kq un var.

5. Aşağıdakılardan hansı *qramla*, hansı *kiloqramla* ölçülür?

- 1 kompakt disk, 1 kompyuter
- 1 dolu məktəbli çantası, 12 vərəqli 1 dəftər
- 1 alma, 1 yaşık alma

Qiymətləndirmə

1. Müqayisə edin.

10 mm 1 dm

25 sm 2 dm

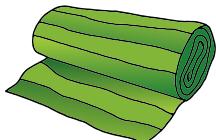
1 m 90 sm

2. Var idi:

1. işləndi:

2. işləndi:

qaldı

29 m

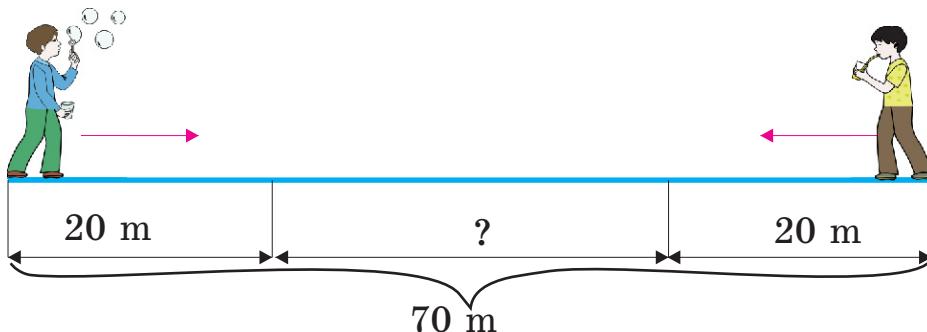
7 m

9 m

?

Mötərizəli ifadə yazmaqla həll edin.

3. Oğlanlar arasındaki məsafə 70 m -dir. Onların hər biri qarşı-qarşıya 20 m gələrsə, aralarında neçə metr məsafə qalar?

4. Rəşad anası ilə birlikdə 4 kq alma, 3 kq portagal, 1 kq armud, 1 kq kök və 1 kq çuğundur aldı. Alınanların yarısını evə qədər Rəşad, yarısını isə anası gətirdi.

1) Onların hər birinin daşdığı meyvə və tərəvəzin kütləsi neçə kilogramdır?

2) "Çoxunu Rəşad gətirdi" fikrinə uyğun alınanları necə yerləşdirərdiniz? 2 variant söyləyin.

5. Cədvələ görə suallara cavab verin.

2 kq nar, 1 kq əncir alan alıcı neçə manat ödəməlidir?

2 kq əncir, 2 kq əzgil alan alıcı neçə manat ödəməlidir?

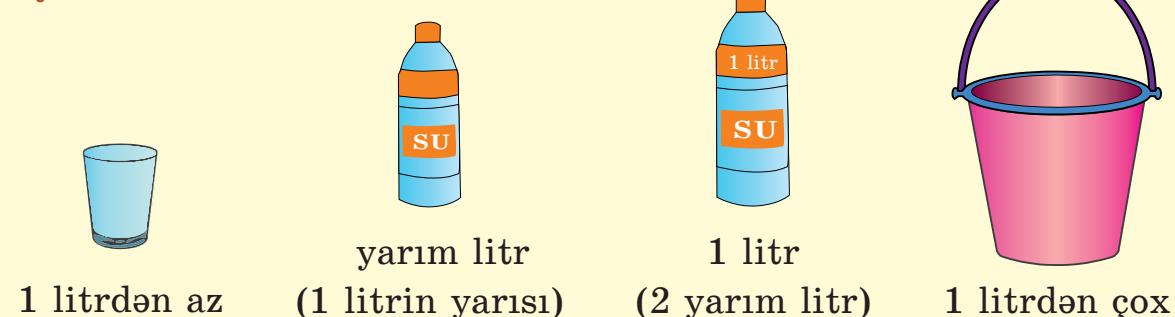

Hər meyvədən 1 kq alan alıcı satıcıya 20 manat verdi. Satıcı neçə manat qaytarmalıdır?

Meyvənin adı	1 kq meyvənin qiyməti (manatla)
Nar	3
Əncir	2
Əzgil	2

Tutumların müqayisəsi. Tutumun ölçülməsi

Öyrənmə:

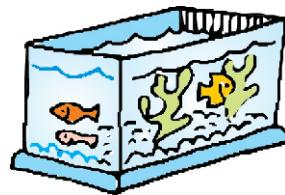
1. Şəkillərə uyğun tutumları seçin.

2 stəkan

5 l

5 stəkan

3 vedrə

1 l

2. Bir vedrə 3 l su tutur. Yarımlitrlilik və birlitrlilik qablarla bu vedrəni doldurmağın müxtəlif variantlarını yazın.

1 birlitrlilik və 4 yarımlitrlilik

3. Aşağıdakı qabların hər birinə 1 stəkan su töksəniz, hansı qabda suyun səviyyəsi daha yüksək olar?

4. Aşağıda verilənləri iki qrupa ayırin:

- 1) litrlə ölçülənlər;
- 2) kilogramla ölçülənlər.

Qənd, un, duru yağ, bugda, süd, kərə yağı, limonad, kələm, meyvə şirəsi, kartof, benzin, su

Məsələ həlli

1. Uşaq bağçasında səhər yeməyində hər 4 uşaq üçün 1 l süd nəzərdə tutulur. Bir qrupda 8 uşaq varsa, səhər yeməyinə neçə litr süd lazımdır?

2. Tapşırıqları yerinə yetirin:

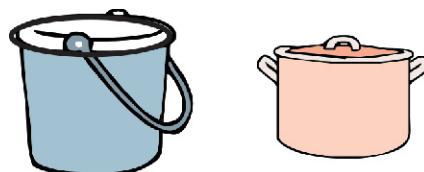
- a) 2 l su neçə yarımlitrlilik qabı doldurar?
b) Müxtəlif sayda 1 litrlik və 2 litrlik qablar vasitəsilə 6 litrlik qabı su ilə doldurma variantlarını yazın.

Məsələn, **1 l + 1 l + 2 l + 2 l**

3. Vedrə 4 l, qazan isə 2 l su tutur. Aşağıda göstərilmiş həcmlərdəki suyu qazana və vedrəyə boşaldın. Hər bir halı şərh edin.

- a) 10 litr
b) 6 litr
c) 5 litr

4. Ləmanın 4 dibçək gülü var. Ləman güllərini sulayarkən nə qədər sudan istifadə etdi? Cavabınızı əsaslandırın.

- a) 2 qaşıq b) 1 litr c) 10 litr

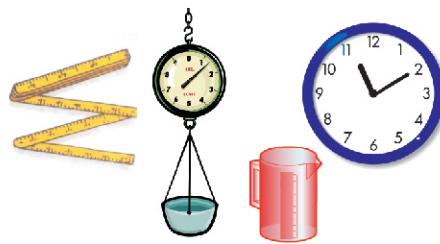

5. 40 l su ilə dolu çəndən gün ərzində 35 l su işləndi. Çənə axşam yenidən 30 l su doldurdular. Çən tam doldumu? Cavabınızı izah edin.

Özünüqiymətləndirmə

1. Hansı ölçü vahidi ilə hesablanır?

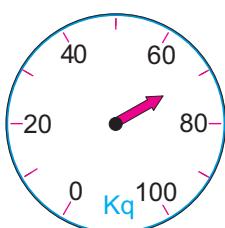
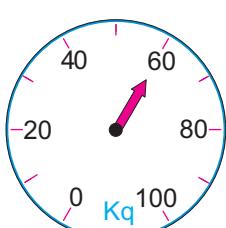
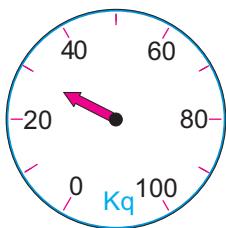
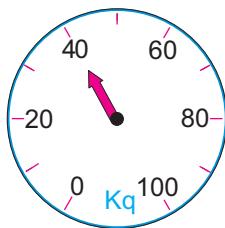
- evinizdən məktəbə qədər məsafə;
- bir kisə kartofun kütləsi;
- Yeni il şənliyinin vaxtı;
- avtomobilin çənindəki benzin;
- 1 çay qaşığı şəkər tozu;
- dişlərin yuyulma müddəti;
- karandaşın uzunluğu;
- yataqdan ayağa durmağa sərf olunan vaxt;
- inəkdən bir dəfəyə sağlanan süd.

**metr, santimetr,
kiloqram, qram, litr,
saat, dəqiqə, saniyə**

2. Aşağıdakı tərəzilər müxtəlif adamların kütlələrini göstərir.

Uyğun kütlələri artan sıra ilə yazın.

3. Aşağıda 4 nəfərlik südlü aş üçün lazım olan ərzaqların miqdarı verilmişdir. 8 nəfərə südlü aş bişirmək üçün lazım olan ərzaqların miqdarını yazın.

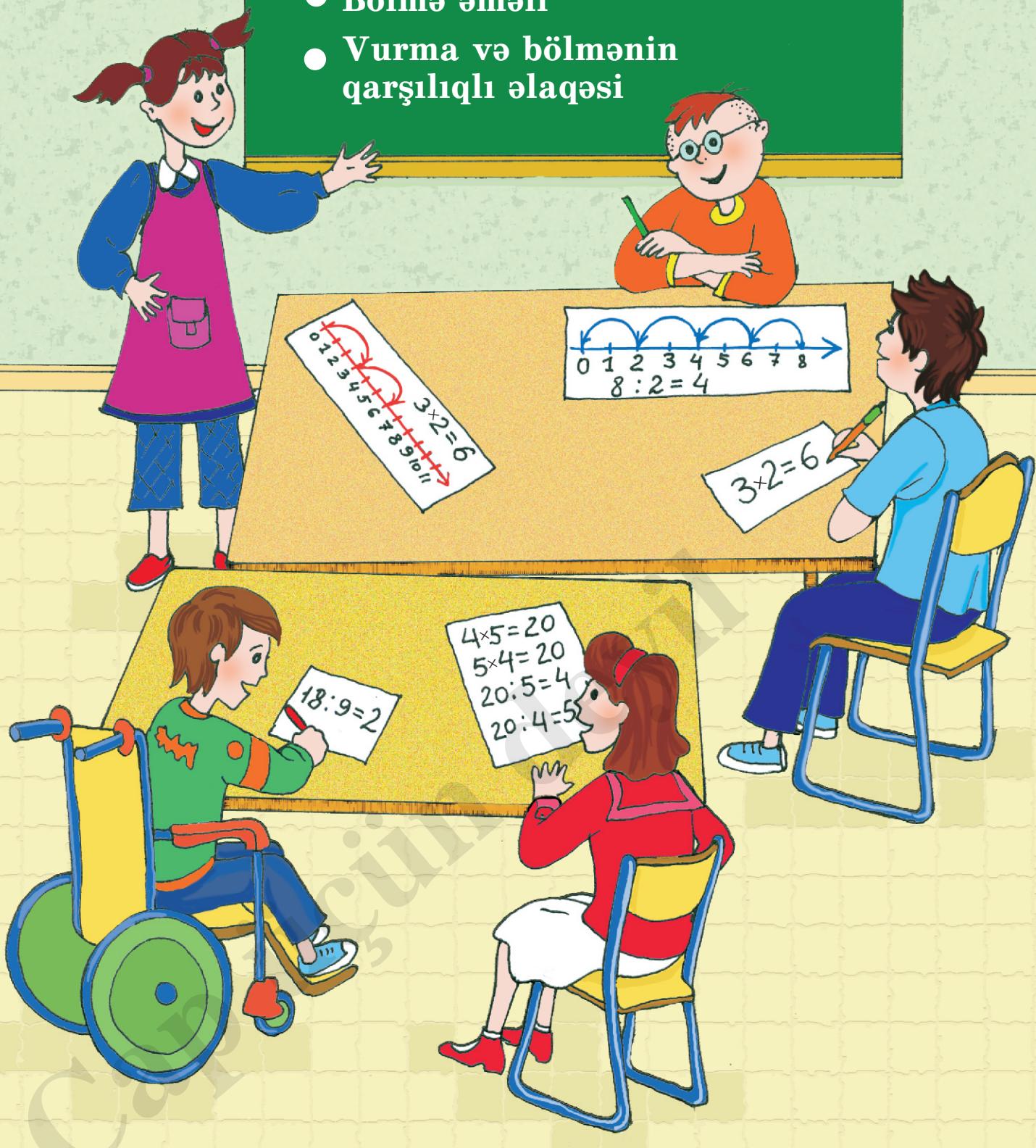
4 nəfərlik südlü aş resepti

- 2 l süd
- 1 stəkan (200 q) düyü
- 30 q yağı
- 10 q duz
- 5 q darçın

4. Qablardan biri 2 l, digəri isə 1 l su tutur. 1 l su 5 stəkandır. Qabları doldurmaq üçün hər birinə neçə stəkan su tökmək lazımdır? Həllinizi bu işi yerinə yetirməklə yoxlayın.

5-ci bölmə

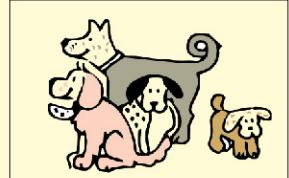
- Eyni sayılı əşya qrupları
- Vurma əməli
- Bölmə əməli
- Vurma və bölmənin qarşılıqlı əlaqəsi

Eyni sayılı əşya qrupları

Öyrənmə:

- İtlər neçə qrupa ayrılib?
- Hər qrupda neçə it var? 3) İtlərin ümumi sayı neçədir?

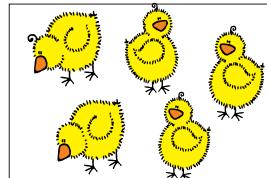
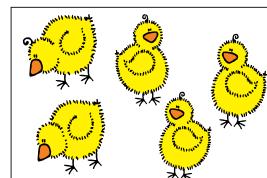
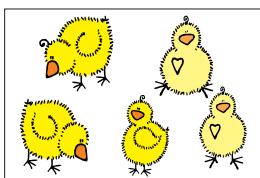
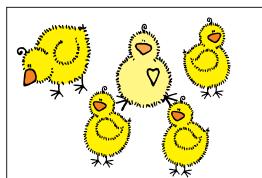

İtlər 3 qrupa ayrılib. Hər qrupda 4 it var. İtlərin ümumi sayı 12-dir. $4 + 4 + 4 = 12$. İtlərin ümumi sayını dörd-dörd saymaqla da tapa bilərik: 4, 8, 12.

İtlərin ümumi sayını belə ifadə edə bilərik:

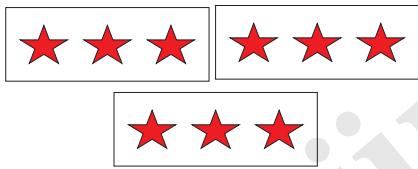
3 qrup hər birində 4 it, cəmi 12 it.

1. Neçə qrup cücə var? Hər qrupda neçə cücə var?
Cəmi neçə cücə var?

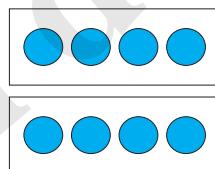
2. Hər bir qrupdakı fiqurların ümumi sayını eyni ədədləri toplamaqla tapın.

3 qrup ulduz var
Hər qrupda ...
ulduz var.

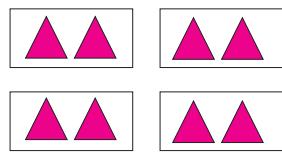

$$3 + 3 + 3 = 9$$

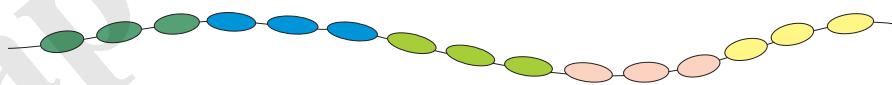
2 qrup ... var
Hər qrupda ...
dairə var.

... qrup ... var.
Hər qrupda ...
üçbucaq var.

3. Boyunbağidakı hər rəng muncuqdan neçə dənədir?
Muncuqlar rənglərinə görə neçə qrupdur?
Boyunbağıda cəmi neçə muncuq var?

Vurma əməli

Öyrənmə:

- Neçə qrup fincan var?
- 3 qrup fincan var.
- Hər qrupda neçə fincan var?
- Hər qrupda 5 fincan var.
- Cəmi neçə fincan var?
 $5 + 5 + 5 = 15$
- Cəmi 15 fincan var.

Biz eyni toplananlardan ibarət cəmi vurma əməlinin köməyilə də tapa bilərik. Bunun üçün qrupların sayını (3), hər bir qrupda olan əşya sayını göstərən ədədə (5) vurmalıyıq.

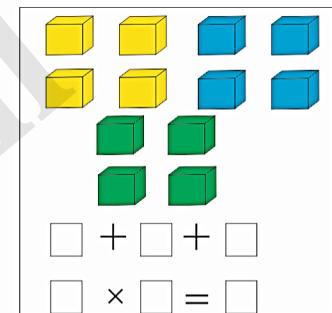
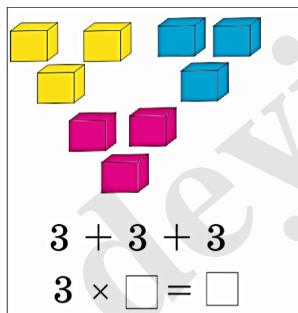
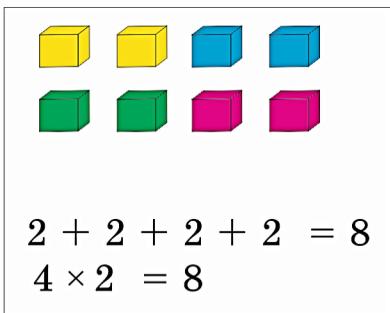
$$3 \times 5 = 15$$

↑ ↑ ↑ ↑
Vuruq Vuruq Hasil
↑
Vurma işarəsi

*3 dəfə 5 bərabərdir 15,
3 vur 5 bərabərdir 15,
3 ilə 5-in hasili 15-ə bərabərdir,*

Burada **hasil** - 15 bütün fincanların sayını göstərir.

1. Fiqurların ümumi sayını göstərən ədədi həm toplama, həm də vurma əməli ilə ifadə edin.

2. Eyni vurma əməlinə uyğun gələn yazılışları qruplaşdırın və dəftərinizdə yazın.

3 dəfə 3

$$4 + 4 + 4 + 4$$

$$3 \times 3 = 9$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

5 dəfə 2

$$4 \times 4 = 16$$

$$4, 8, 12, 16$$

$$5 \times 2 = 10$$

$$3 + 3 + 3$$

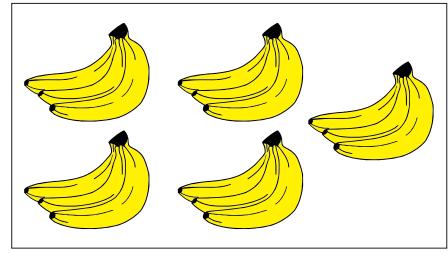
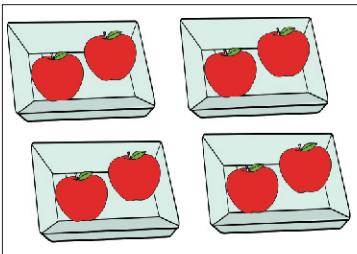
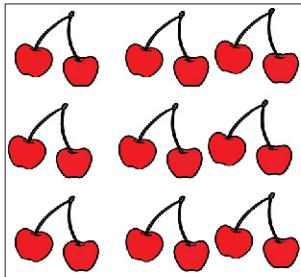
4 dəfə 4

$$3, 6, 9$$

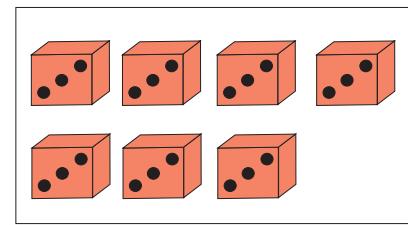
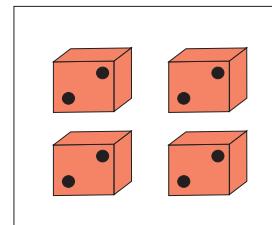
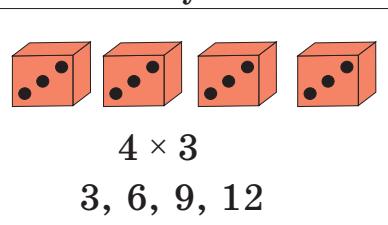
$$2, 4, 6, 8, 10$$

Vurma vərdişləri

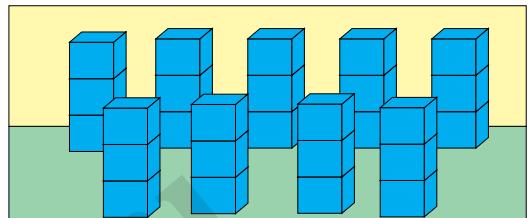
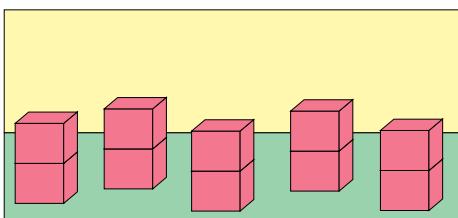
- 1.** Meyvələrin sayını əvvəlcə toplama, sonra isə vurma əməli ilə ifadə edin.

- 2.** Xalların ümumi sayını həm vurma əməli, həm də ritmik sayma ilə ifadə edin.

- 3.** Kubların ümumi sayını vurma əməli ilə ifadə edin.

- 4.** Hesablayın. Dəftərinizdə ardıcıl olaraq 2-yə və 3-ə vurma cədvəlləri tərtib edin.

2×5

2×2

2×7

2×6

2×3

2×9

2×4

2×8

3×4

3×3

3×6

3×2

3×5

3×9

3×8

3×7

- 5.** Aşağıda verilənlərə görə məsələlər qurun. Bu məsələlərin oxşar və fərqli cəhətlərini araşdırın. Məsələnin həllini şəkil çəkməklə, sayma vasitələri ilə modelləşdirməklə də təqdim edin.

1) Hər birində 2
olmaqla 8 qrup

2) Hər birində 8
olmaqla 2 qrup

Vurma vərdişləri

1. Toplamını vurma ilə əvəz edin.

$$4 + 4 + 4 + 4$$

$$2+2+2+2=8$$

$$4 \times 2 = 8$$

$$4+4+4+4+4+4$$

$$4 + 4$$

$$5 + 5 + 5 + 5$$

$$5+5+5+5+5+5$$

$$5 + 5 + 5$$

$$2 + 2 + 2$$

$$4 + 4 + 4$$

$$5 + 5$$

$$3 + 3 + 3 + 3$$

2. Vurma əməlini ritmik sayma ilə əvəz edin.

$$5 \times 9$$

$$4 \times 8$$

$$4 \times 7$$

$$5 \times 1$$

$$5 \times 8$$

$$2 \times 3 = 6$$

$$3, 6$$

$$4 \times 4$$

$$5 \times 3$$

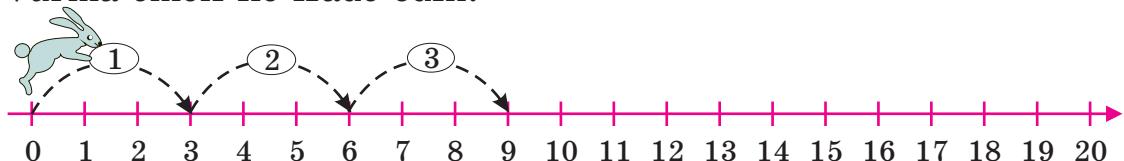
$$5 \times 5$$

$$4 \times 1$$

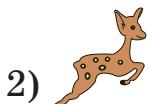
$$5 \times 7$$

$$4 \times 3$$

3. 0-dan başlayaraq uyğun addımlarla ədəd oxu üzərində sayın və vurma əməli ilə ifadə edin.

1) hər dəfə 3 addım
3 dəfə tullandı
3, 6, 9
 $3 \times 3 = 9$

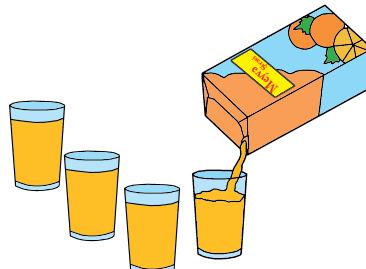
2) hər dəfə 5 addım
4 dəfə tullandı

3) hər dəfə 3 addım
5 dəfə tullandı

4. Bir qutu şirə 4 stəkandır. Bu şərtə görə cədvəli dəftərinizdə tamamlayın.

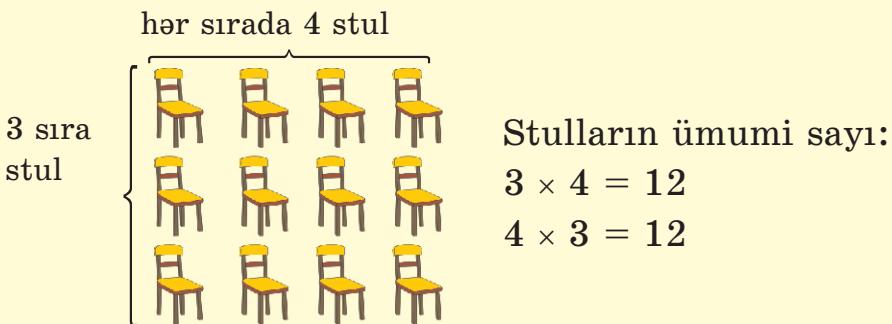
1 qutu şirə	4 stəkan
2 qutu şirə	? stəkan
? qutu şirə	12 stəkan
4 qutu şirə	? stəkan
? qutu şirə	20 stəkan

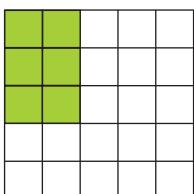
Sıralar üzərində vurma vərdişləri

Öyrənmə:

Əşyalar soldan sağa düzüldükdə sıra (və ya cərgə) əmələ gətirir. Sıralarla düzülmüş əşyaların ümumi sayını tapmaq üçün sıraların sayını (3) hər sıradakı əşyaların sayına (4) vurmaq lazımdır və ya əksinə.

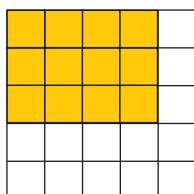
1. Rəngli damaların sayını hesablayın. Buraxılmış ədədləri şəklə görə müəyyən edin. Rəngli damaların sayını sütun sözünü işlətməklə də ifadə edin.

3 sətir

hər sətirdə 2 xana

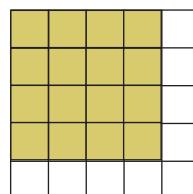
$$3 \times 2 = 6$$

... sətir

hər sətirdə ... xana

$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

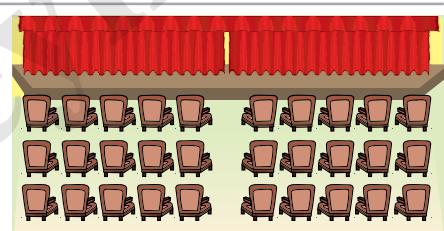

... sətir

hər sətirdə ... xana

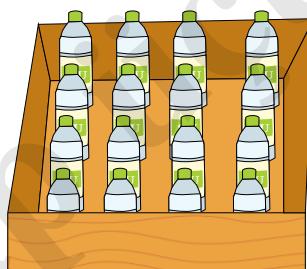
$$\underline{\quad} \times \underline{\quad} = \underline{\quad}$$

2. Məktəbin akt zalında hər sıradada 10 kreslo var. 1) 3 sıradada neçə yer var?
2) Akt zalına daha bir sıra kreslo əlavə etsələr, yerlərin sayı neçə olar?

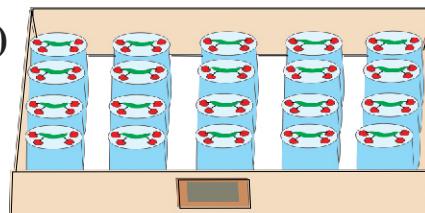

3. Yeşikdəki yoqurtların və su şüşələrinin sayını müxtəlif üsullarla tapın. Dəftərinizdə 4-ə və 5-ə vurma cədvəlləri tərtib edin.

1)

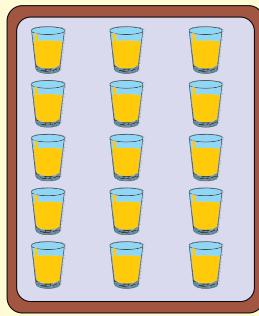

2)

Vuruqların yerinin dəyişməsi

Öyrənmə:

3 sıra və hər birində 5 stəkan

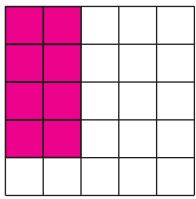
Cəmi: $3 \times 5 = 15$ (stəkan)

5 sıra və hər birində 3 stəkan

Cəmi: $5 \times 3 = 15$ (stəkan)

Vuruqların yerini dəyişdikdə hasil dəyişmir. $3 \times 5 = 5 \times 3$
Hər iki halda eyni ədədlər vurulur.

1. Hesablayın.

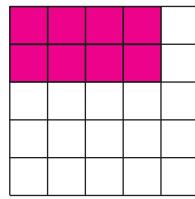

4 sıra və hər

birində 2 dama

Cəmi: $2+2+2+2=8$

$4 \times 2 = 8$ (dama)

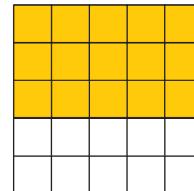
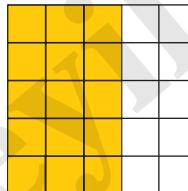
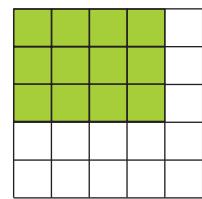
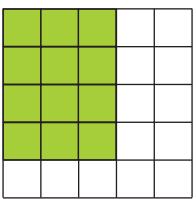

... sıra və hər

birində ... dama

Cəmi: $4+4$

$2 \times 4 = 8$ (dama)

2. Bir sütundakı misalları həll etsəniz, digər sütundakıların cavabını asanlıqla taparsınız.

2×9

9×2

3×9

9×3

4×9

9×4

5×9

9×5

2×8

8×2

3×8

8×3

4×8

8×4

5×8

8×5

3. Nümunəyə uyğun dəftərinizdə tamamlayın.

$3 \times 2 = 2 \times 3$

5×3

4×2

5×6

3×4

5×4

4×4

4×5

Vurma cədvəli

1-ə və 0-a vurma

Öyrənmə:

Vurma cədvəlində hər bir sətir və sütunun kəsişdiyi xanada iki ədədin hasili verilmişdir.

Hasili cədvəldən tapma qaydası: Məsələn, 2 ədədinin sətri ilə 3 ədədinin sütununun kəsişdiyi xanadakı 6 ədədi $2 \times 3 = 6$ hasilini göstərir.

\times	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	0	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	0	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	0	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	0	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50

$$0 + 0 + 0 + 0 + 0 = 0 \quad 5 \times 0 = 0$$

istənilən ədədi 0-a vurduqda hasil 0 olur.

$$1 + 1 + 1 + 1 + 1 = 5 \quad 5 \times 1 = 5$$

istənilən ədədi 1-ə vurduqda hasil həmin ədədin özünə bərabər olur.

1. Vurma cədvəlindən istifadə etməklə hesablayın.

3×8	9×2	5 dəfə 3	3-ün 5 misli
5×6	3×9	7-nin 3 misli	4 dəfə 8
6×4	4×7	4-ün 2 misli	5-in 9 misli

2. Rəngli xanalara elə ədədlər yazın ki, hasil doğru olsun.

$15 = 3 \times 5$	$21 = 7 \times$ <input type="text"/>	$28 = 7 \times$ <input type="text"/>
$24 = 6 \times$ <input type="text"/>	$30 =$ <input type="text"/> $\times 10$	$25 =$ <input type="text"/> $\times 5$
$36 =$ <input type="text"/> $\times 9$	$16 = 8 \times$ <input type="text"/>	$18 = 9 \times$ <input type="text"/>

3. İki ardıcıl ədədin hasilinin cüt ədəd olduğu fikri doğrudurmu?
Məsələn, 4×5 . Misallarla aşasdırın.

5-ə və 10-a vurma vərdişləri

1. Cədvəli dəftərinizdə tamamlayın. Misalları həll edin və cədvəlin köməyilə yoxlayın.

×	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	0	5									
10	0	10									

$$\begin{array}{ll} 2 \times 5 & 7 \times 5 \\ 4 \times 5 & 8 \times 5 \\ 6 \times 5 & 0 \times 5 \\ 3 \times 5 & 9 \times 5 \\ 5 \times 5 & 1 \times 5 \\ 10 \times 5 & \end{array}$$

$$\begin{array}{ll} 3 \times 10 & 10 \times 10 \\ 4 \times 10 & 8 \times 10 \\ 7 \times 10 & 9 \times 10 \\ 5 \times 10 & 6 \times 10 \\ 1 \times 10 & 2 \times 10 \\ 0 \times 10 & \end{array}$$

2. 5-ə vurmada hasil nə zaman 0-la, nə zaman 5-lə bitir? Digər vuruğun cüt və ya tək ədəd olmasının rolu varmı?
3. Fikrimdə bir ədəd tutmuşam. Bu ədədi 5-ə vursanız, 30-dan 5 vahid kiçik ədəd alınar. Fikrimdə tutduğum ədəd hansıdır?

4. **Problem həlli.**

Cəmil markalarını aşağıdakı kimi düzmişdir. O, markaları neçə sətirdə, neçə sütunda yerləşdirmişdir? Cəmilin cəmi neçə markası var? Daha bir sətir marka əlavə olunsa, markaların sayı neçə dənə olar? Bu markalara bir sütun marka əlavə olunsa, markaların sayı neçə dənə olar?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Ədədlər hansı qayda ilə düzülmüşdür?

3, 6, 9, 12, 15, ..., ..., 24, ..., 30

2. Eyni vurma əməlinə uyğun olanları qruplaşdırın və hesablayın.

$$4 \times 4$$

$$5, 10, 15, 20, 25$$

$$3 + 3 + 3$$

$$5 \times 5$$

$$3 \times 3$$

$$4, 8, 12, 16$$

$$3, 6, 9$$

$$4 + 4 + 4 + 4$$

$$5 + 5 + 5 + 5 + 5$$

3. Dəftərinizdə tamamlayın:

$$\times 5 = 15$$

$$3 \times \boxed{\quad} = 0$$

$$5 \times \boxed{\quad} = 5$$

$$\times 7 = 21$$

$$4 \times \boxed{\quad} = 16$$

$$\boxed{\quad} \times 3 = 30$$

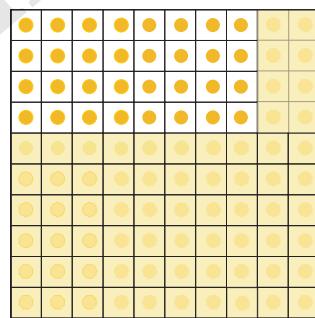
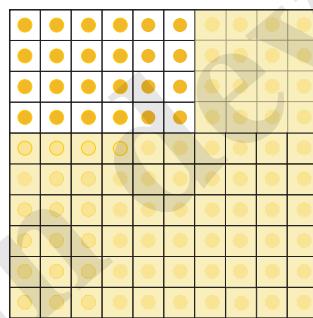
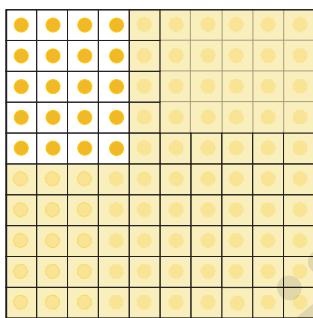

$$\times 8 = 24$$

$$5 \times \boxed{\quad} = 20$$

$$4 \times \boxed{\quad} = 40$$

4. 100-lük kvadratda ədədlərin yerinə dairələr çəkilmiş və bir hissəsi kağızla örtülmüşdür. Açıq hissələrdəki dairələrin sayını tapın:

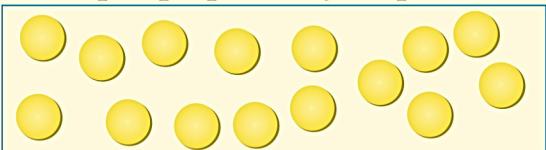

- 5.
- Bir torbada 2 kq qənd var. 8 belə torbada neçə kiloqram qənd var?
 - 1 kq almanın qiyməti 4 manatdır. a) 4 kq alma; b) 5 kq alma;
c) 10 kq alma alan alıcı neçə manat ödəməlidir?

Bölmə əməli

Öyrənmə:

15 kökəni hər birində 3 dənə olmaqla qruplara ayıraq.

Hər qrupdakı kökələri bir qaba yiğaq.

Hər birində 3 kökə olmaqla 5 qrup alındı.

Bunu bölmə əməlinin köməyilə ifadə edək: $15 : 3 = 5$

Bölmə işarəsi

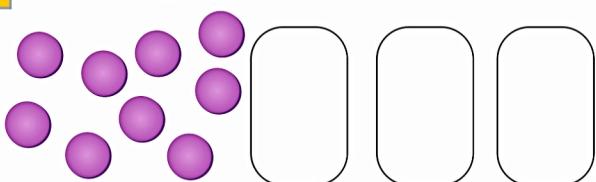
$$15 : 3 = 5$$

Bölnən

Bölən

Qismət

1. 1) Hər qrupa bərabər sayda bölün.

- 2) Hər qrupda 5 dənə olmaqla qruplara bölün

2. 8 ciyələyi bərabər sayda olmaqla 2 boşqaba yiğsaq, hər boşqabda neçə ciyələk olar?

Hər birində 2 ciyəlek olmaqla, 8 ciyələyi yiğmaq üçün neçə boşqab lazımdır?

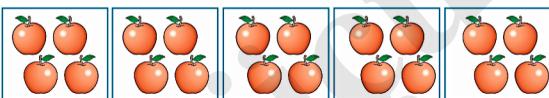

3. Yeməkləri iki nəfər arasında bərabər bölün.

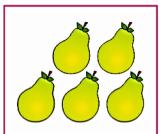
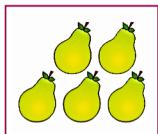
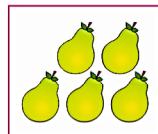
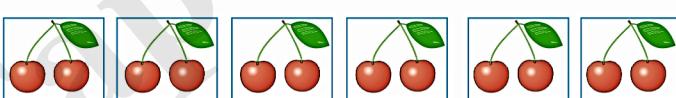
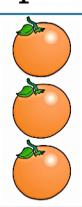
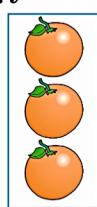
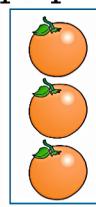
$$\text{strawberry} \quad 10 : 2 = 5$$

4. Şəkillərə görə qrupların sayını və hər qrupdakı əşya sayını tapın.

$$20 : 4 = 5 \text{ qrupların sayı}$$

$$20 : 5 = 4 \text{ hər qrupdakı əşya sayı}$$

Bölmə əməli

Qutudakı 12 konfet hər birinə bərabər sayda olmaqla 4 uşağı paylandı. Hər uşaq neçə konfet çatdı?

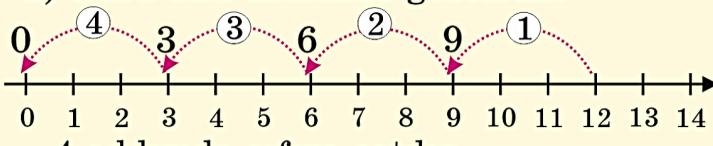
1) Bu məlumatı çıxma əməli ilə ifadə edək:

$$\begin{array}{cccc} \textcircled{1} & \textcircled{2} & \textcircled{3} & \textcircled{4} \\ 12 - 3 = 9 & 9 - 3 = 6 & 6 - 3 = 3 & 3 - 3 = 0 \end{array}$$

12-dən üç-üç sıfır alınana qədər çıxdıq.

2) Ədəd oxu üzərində göstərək:

4 addımda sıfıra çatdıq.
9, 6, 3, 0

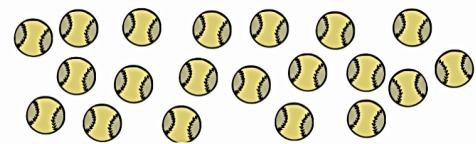
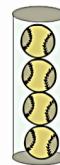
3) Bölmə əməlinin köməyilə ifadə edək:

$$12 : 4 = 3$$

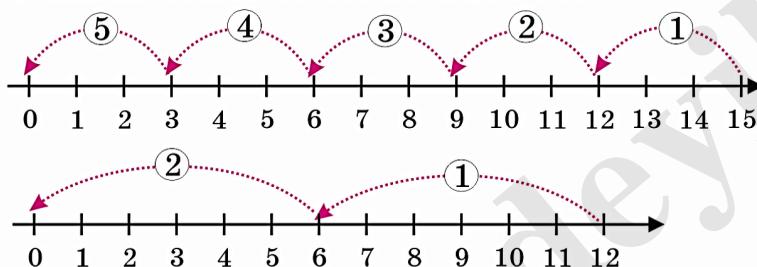
12 konfeti hər biri 3 konfet olmaqla 4 nəfər yemişdir.

1. Bir qutuya 4 tennis topu yerləşir.

Leyla şəkildəki tennis topları qurtarana qədər qablarına yiğdi.
Leylanın işini ardıcıl çıxma və bölmə əməli ilə ifadə edin.

2. Bölmə əməlinə aid misallar ədəd oxu üzərində təsvir edilmişdir.
Bu misalı bölmə əməli ilə ifadə edin.

3. Çimnaz 9 almanı hər birində 3 dənə olmaqla qablara yiğdi.
Çimnaz almaları neçə qaba yiğdi?

4. Bölünənin dəyişməsindən asılı olaraq qismətin necə dəyişdiyini araşdırın. Növbəti misalı yazın.

$$8 : 2$$

$$12 : 3$$

$$8 : 4$$

$$10 : 5$$

$$10 : 2$$

$$15 : 3$$

$$12 : 4$$

$$15 : 5$$

$$12 : 2$$

$$18 : 3$$

$$16 : 4$$

$$20 : 5$$

$$\underline{\quad} : \underline{\quad}$$

$$\underline{\quad} : \underline{\quad}$$

$$\underline{\quad} : \underline{\quad}$$

$$\underline{\quad} : \underline{\quad}$$

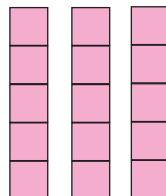
Bölmə vərdişləri

1. 15, 20, 25, 30 və 35 kubun beş-beş qruplara ayrılmasını rəngli damalardan ibarət sütunlarla göstərin. Bölmə əməli ilə ifadə edin.

Məsələn,

$$15 : 5 = 3 \text{ - sütunların sayı}$$

$$15 : 3 = 5 \text{ - hər sütundakı damaların sayı}$$

2. Bölmə əməlini sayma vasitələri ilə göstərin. Əşyanın ümumi sayını, qrupların sayını və qrupdakı əşya sayını söyləyin.
Hər bənddəki iki tapşırığın oxşar və fərqli cəhətlərini söyləyin.

1) 12 əşyanı üç-üç bölün

12 əşyanı üç qrupa bölün

2) 16 əşyanı dörd-dörd bölün

16 əşyanı dörd qrupa bölün

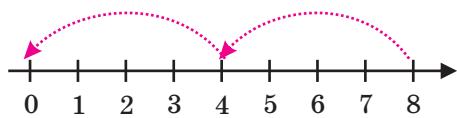
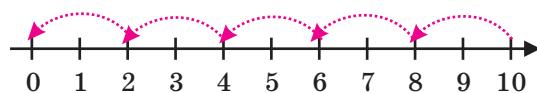
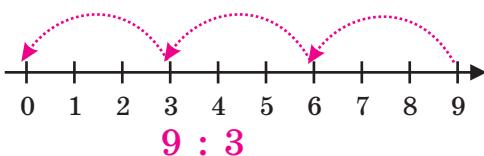
3) 10 əşyanı iki-iki bölün

10 əşyanı iki qrupa bölün

4) 20 əşyanı beş-beş bölün

20 əşyanı beş qrupa bölün

3. Bölmə əməlini ədəd oxunun köməyilə yerinə yetirin.

4. 2-ci sinif şagirdləri üçün alınan teatr biletlərinə hər biri 2 manat olmaqla 20 manat ödənildi. Neçə şagird üçün bilet alındı?

5. Yarışa 30 şagird dəvət olundu. Onlar hər birində 5 nəfər olmaqla komandalara bölündülər. Oyunda neçə komanda yarışacaq? Məsələnin şərtini elə dəyişin ki, komandalardakı uşaqların sayı soruşulsun.

6. $14 : 2 = 7$ bölmə əməlinə uyğun məsələ qurun.

7. “8 ədədində 4 iki dəfə yerləşir” fikrinə hansı ifadə uyğundur?

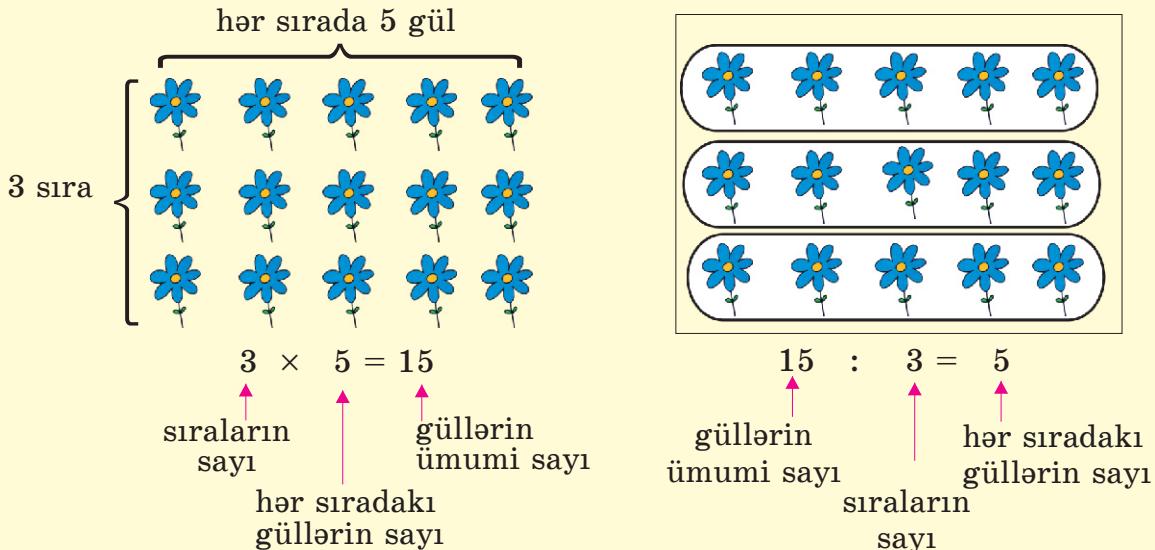
8 : 2

8 : 4

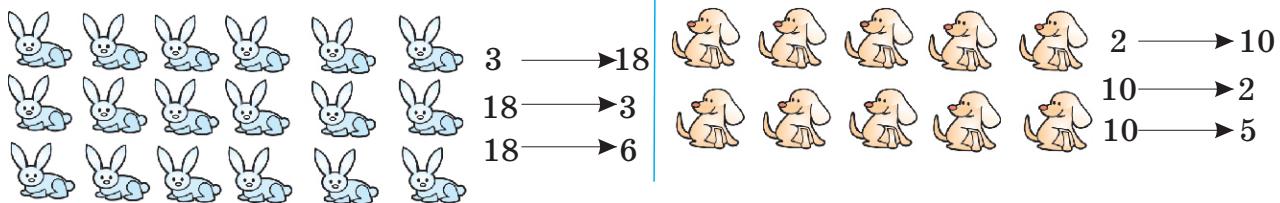
4 : 4

Vurma və bölmənin qarşılıqlı əlaqəsi

Öyrənmə: Bölmə əməlinin düzgün yerinə yetirildiyini vurma əməlinin köməyilə yoxlaya bilərsiniz.

1. Şəkillərə uyğun vurma və bölmə əməllərini yazın.

2. Vurma əməlini yerinə yetirin, bölmə əməlini ona uyğun tamamlayın.

$$5 \times 4 = 20$$

$$20 : 5 = 4$$

$$20 : 4 = 5$$

$$4 \times 8$$

$$32 : \boxed{} = \boxed{}$$

$$32 : \boxed{} = \boxed{}$$

$$3 \times 9$$

$$\boxed{} : 3 = 9$$

$$\boxed{} : 9 = 3$$

$$5 \times 7$$

$$35 : \boxed{} = \boxed{}$$

$$35 : \boxed{} = \boxed{}$$

3. Vurma cədvəlindən istifadə etməklə bölmə əməlini asanlıqla yerinə yetirmək olar.

Qisməti cədvəlin köməyilə tapın.

$$12 : 2 \quad 21 : 3 \quad 35 : 5 \quad 40 : 4$$

$$20 : 5 \quad 27 : 9 \quad 28 : 7 \quad 45 : 5$$

Nümunə. $12 : 2$

1. Cədvəldə bölnəni, yəni 2 ədədini tapın.

2. 2-nin sətrində bölnəni, yəni 12-ni tapın.

3. 12-nin sütununda çəhrayı xanadakı ədəd, 6 qisməti göstərir.

\times	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	0	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	0	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	0	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	0	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50

Vurma və bölmənin qarşılıqlı əlaqəsi

Öyrənmə: $4 \times 3 = 12$ $12 : 3 = 4$
 $3 \times 4 = 12$ $12 : 4 = 3$

Vurma və bölmə əməllərində iştirak edən 3, 4 və 12 ədədlərindən ən böyükü (12) hasil və bölünənə, digər iki ədəd - 3 və 4 ədədləri isə uyğun olaraq vuruqlara, bölənə və qismətə bərabər olur.

Bu ədədlər bir vurma və bölmə əməllərinin ədədlər ailəsidir.

- 1.** Dəftərinizdə tamamlayın.

$5, 3, 15$

$5 \times 3 = 15$

$3 \times 5 = 15$

$15 : 3 = 5$

$15 : 5 = 3$

$4, 7, 28$

4×7

7×4

$28 : 7$

$28 : 4$

$5, 4, 20$

5×4

4×5

$20 : \underline{\quad} = 4$

$\underline{\quad} : 4 = 5$

- 2.** Bölmə əməlini yerinə yetirin. Kömək üçün vurma cədvəlindən istifadə edə bilərsiniz.

$21 : 3$

$18 : 3$

$32 : 4$

$28 : 4$

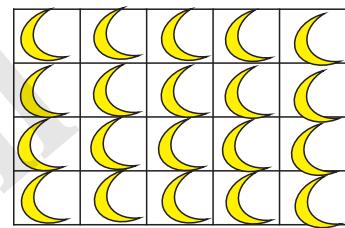
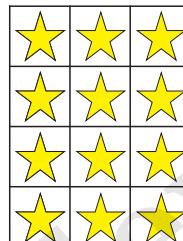
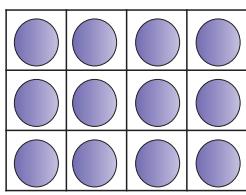
$27 : 3$

$30 : 3$

$36 : 4$

$40 : 4$

- 3.** Şəkillərə görə vurma və bölmə əməllərini yazın.

- 4.** Verilən ədədlərə görə vurma və bölmə əməllərinin qarşılıqlı əlaqəsini göstərən misalları dəftərinizdə yazın.

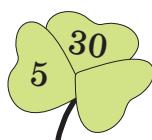
$5 \times \square = 45$

$5 \times 9 = 45$

$9 \times 5 = 45$

$45 : 5 = 9$

$45 : 9 = 5$

- 5.** Dəftərinizdə tamamlayın.

$5 \times 8 \rightarrow 40$

$4 \times \square \rightarrow 20$

$3 \times \square \rightarrow 27$

$2 \times \square \rightarrow 18$

$40 : 8 \rightarrow 5$

$20 : \square \rightarrow$

$27 : \square \rightarrow$

$18 : \square \rightarrow$

$40 : 5 \rightarrow 8$

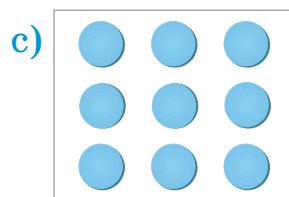
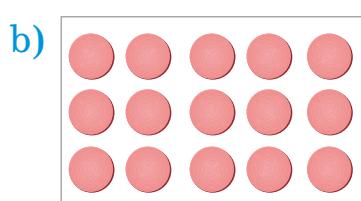
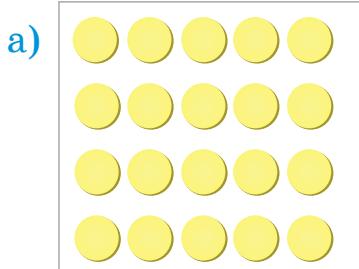
$20 : \square \rightarrow$

$27 : \square \rightarrow$

$18 : \square \rightarrow$

Vurma və bölmə əməli

1. Hər bir şəklə uyğun vurma və bölmə əməllərini yazın.

2. Bir misalın cavabını digər misalın cavabından istifadə etməklə söyləyin. Cavabınızı əsaslandırın.

$$5 \times 9 = 45$$

$$6 \times 9 = ?$$

$$6 \times 8 = 48$$

$$7 \times 8 = ?$$

$$42 : 6 = 7$$

$$42 : 7 = ?$$

$$36 : 4 = 9$$

$$36 : 9 = ?$$

$$7 \times 5 = 35$$

$$8 \times 5 = ?$$

$$7 \times 6 = 42$$

$$7 \times 7 = ?$$

$$54 : 6 = 9$$

$$54 : 9 = ?$$

$$48 : 6 = 8$$

$$48 : 8 = ?$$

3. 20 qoğal hər birində 5 dənə olmaqla qablara yiğildi.

Neçə qab qoğal oldu?

1) Məsələnin şərtini elə dəyişin ki, hər qabdakı qoğalın sayını tapmaq tələb edilsin.

2) Məsələnin şərtini elə dəyişin ki, qoğalların ümumi sayını tapmaq tələb edilsin.

4. Bölmə əməlini yerinə yetirin. Cavabın düzgünlünü vurma əməli ilə yoxlayın.

$$14 : 2 = 7$$

$$2 \times 7 = 14$$

$$14 : 2$$

$$18 : 2$$

$$24 : 4$$

$$16 : 4$$

$$12 : 6$$

$$24 : 3$$

$$12 : 2$$

$$20 : 2$$

$$12 : 4$$

$$20 : 4$$

$$30 : 6$$

$$21 : 3$$

5.
İnteqrasiya

Teleskop səmada ulduzları, planetləri müşahidə etmək üçün xüsusi qurğudur. Şagirdlər teleskopla ulduzları müşahidə etmək üçün Şamaxıya gəldilər. Onlar hər birində 4 nəfər olmaqla qruplara bölünərək ulduzları müşahidə etdilər. Şamaxıya 20 nəfər gəlmışsə, onlar neçə qrupa bölünmüslər?

Vurma və bölmə əməli

1. Boş xanadakı ədəd verilmiş ədəddən 4 dəfə azdır.
Bu şərtə görə boş xanadakı ədədləri müəyyən edin.

24	12	16	40	28	36	32	20	8
:4								
6								

2. Şəkillərin hansı rəqəmlərin yerində durduğunu müəyyən edin və əməlləri yerinə yetirin.

$$\text{Sun} = 1 \quad \text{Star} = ? \quad \text{Cloud} = ? \quad \text{Moon} = ?$$

1) + =	5) × =
2) : 3 =	6) × =
3) : 7 =	7) : 9 =
4) × 8 =	8) + =

3. Vuruqlardan birinin dəyişməsi ilə hasilin dəyişməsini araşdırın və bir nümunə də siz əlavə edin.

1) $2 \times 2 = 4$	2) $5 \times 6 = 30$	3) 4×8	4) 4×4	5) 3×7
$2 \times 4 = 8$	$10 \times 6 = ?$	8×8	8×4	6×7

4. Müqayisə işaretini əvvəlcə mülahizələrinizlə təyin etməyə çalışın, sonra isə əməlləri yerinə yetirməklə yoxlayın.

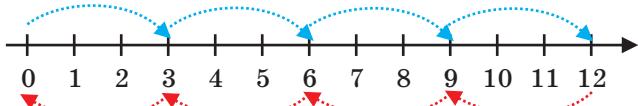
$$\begin{array}{l} 24 : 8 \textcolor{teal}{\bigcirc} 24 : 6 \\ 16 : 2 \textcolor{teal}{\bigcirc} 8 : 1 \\ 12 : 2 \textcolor{teal}{\bigcirc} 12 : 3 \\ 40 : 8 \textcolor{teal}{\bigcirc} 40 : 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 5 \times 3 \textcolor{teal}{\bigcirc} 5 \times 6 \\ 4 \times 2 \textcolor{teal}{\bigcirc} 6 \times 2 \\ 3 \times 4 \textcolor{teal}{\bigcirc} 4 \times 3 \\ 2 \times 7 \textcolor{teal}{\bigcirc} 7 \times 2 \end{array}$$

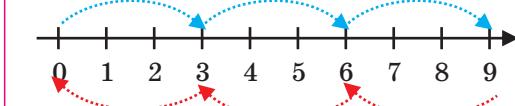
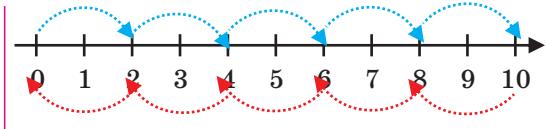
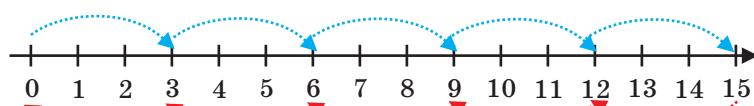
Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Hər bir ədəd oxuna uyğun vurma, bölmə və ritmik saymanı nümunədəki kimi yazın.

$$4 \times 3 = 12 \quad 3, 6, 9, 12$$

$$12 : 4 = 3 \quad 9, 6, 3, 0$$

2. Bölmə əməllərini yerinə yetirin, həllinizi vurma əməlinin köməyilə yoxlayın.

$$15 : 3$$

$$24 : 6$$

$$18 : 2$$

$$40 : 5$$

$$25 : 5$$

$$15 : 3$$

$$30 : 6$$

$$32 : 8$$

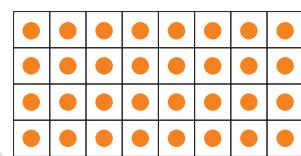
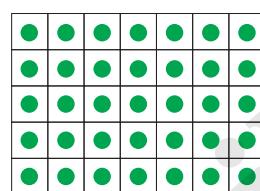
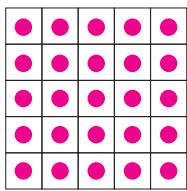
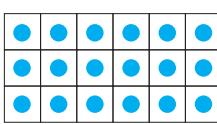
$$30 : 3$$

$$20 : 4$$

$$21 : 7$$

$$36 : 4$$

3. Şəkillərə uyğun vurma və bölmə əməlləri yazın.

4. Rəngli xanalara uyğun ədədləri tapın. Vurma cədvəli sizə necə kömək edir?

$$\blacksquare : 4 = 3$$

$$\blacksquare \times 4 = 24$$

$$\blacksquare : 2 = 8$$

$$\blacksquare \times 5 = 30$$

$$32 : \blacksquare = 4$$

$$5 \times \blacksquare = 30$$

$$40 : \blacksquare = 8$$

$$3 \times \blacksquare = 24$$

\times	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	0	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	0	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	0	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	0	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50

5. a) 3, 2, 4, 5 ədədlərinin hər birini əvvəlcə 8 vahid, sonra isə 8 dəfə artırıb yazın.

- b) 21, 15, 18, 30 ədədlərinin hər birini əvvəlcə 3 vahid, sonra isə 3 dəfə azaldıb yazın.

Vurma və bölməyə aid məsələ həlli

Öyrənmə:

8 nəfər idmançı qruplarla tennis yarışına hazırlıq üçün məşq edirlər. Hər qrupda 2 nəfər var. İdmançılar neçə qrupda məşq edirlər?

Nə məlumdur?

*İdmançıların ümumi sayı - 8 nəfər.
Hər qrupdakı idmançıların sayı - 2 nəfər.*

Nəyi tapmalıyam?

Qrupların sayını

Nə etməliyəm?

Həlli asanlaşdırmaq üçün şərtə uyğun şəkil çəkirəm.

Həlli:

$$8 : 2 = 4 \text{ (qrup)}$$

Cavab:

İdmançılar 4 qrupda məşq edirlər.

1. Elnarə 6 gül şəkli, hər gülə isə 4 ləçək çəkdi.

Elnarə neçə ləçək çəkdi?

2. Nigar, bacısı və rəfiqəsi qutudakı 18 şokoladı öz aralarında bərabər böldülər. Qızların hər birinə neçə şokolad düşdü?

3. Əli hər gün hekayə kitabından 10 səhifə oxuyurdu. Əli kitabı 8 günə oxuyub qurtardı. Hekayə kitabı neçə səhifədir?

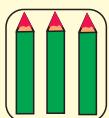
4. Qızılgül kolunda hər gün 6 qönçə gül açır. 3 gündə açılan qızılgüllərin sayı neçə dənə olacaq?

Məsələ həlli. ...dəfə az, ...dəfə çox

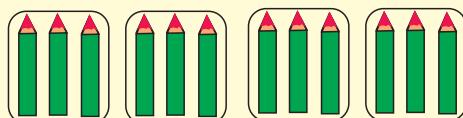
- 1) Bir qutuda 3 karandaş, digərində isə bundan 4 dəfə çox karandaş var. İkinci qutuda neçə karandaş var?

1 qrup

$\xrightarrow{4 \text{ dəfə çox}}$

4 qrup

$$4 \times 3 = 12 \text{ və ya } 3 \times 4 = 12$$

İkinci qutuda 12 karandaş var.

- 2) Bir qabda 8 konfet, digərində isə bundan 2 dəfə az konfet var. İkinci qabda neçə konfet var?

Birinci qabda 8 konfet

İkinci qabda 2 dəfə az

$\xrightarrow{2 \text{ dəfə az}}$

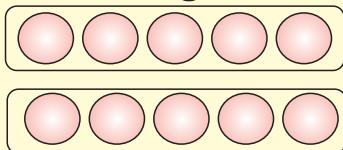
$$8 : 2 = 4$$

İkinci qabda 4 konfet var.

- 3) Bir dəstədə 10 qırmızı, 5 ağ gül var. Qırmızı güllərin sayı ağ güllərin sayından neçə dəfə çoxdur?

10 gül

$$10 : 5 = 2$$

5 gül

$\xrightarrow{10 \text{ gül } 5 \text{ güldən}$
2 dəfə çoxdur

Qırmızı güllərin sayı ağ güllərin sayından 2 dəfə çoxdur.

1. Bağçada 15 sarı, 5 qırmızı zanbaq açılıb. Bağçadakı sarı zanbaqların sayı qırmızı zanbaqların sayından neçə dəfə çoxdur?

2. Kərimin 18 manat pulu var. Azadın pulu Kərimin pulundan 2 dəfə azdır. Azadın neçə manat pulu var?

3. Əkrəmdən soruşurlar: - Sənin neçə manatın var?

Əkrəmin cavabı: - Qardaşımın 10 manatı var.

Onun pulu mənim pulumdan 2 dəfə azdır.

Əkrəmin neçə manatı var?

4. Bir ədədi 4 dəfə artırıq, 20 alınar. Bu ədədi 3 dəfə artırıq, neçə alınar?

Vurma və bölmə əməli

1. Şəkillərə uyğun vurma və bölmə əməllərinə aid misallar yazın və həll edin. Hər bir misalın nəyi ifadə etdiyini söyləyin.

$$2 \times 4 = 8$$

2 sətrin hər birində 4 dairə, cəmi 8 dairə

$$4 \times 2 = 8$$

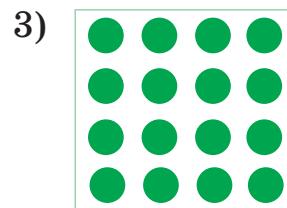
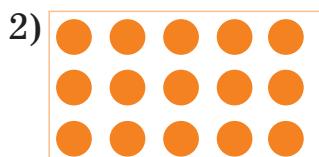
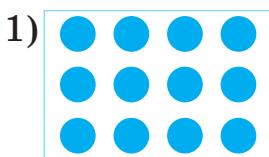
4 sütunun hər birində 2 dairə, cəmi 8 dairə

$$8 : 2 = 4$$

8 dairə, hər birində 2 dairə olmaqla 4 sütun dairə

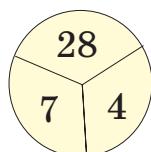
$$8 : 4 = 2$$

8 dairə, hər birində 4 dairə olmaqla 2 sətir dairə

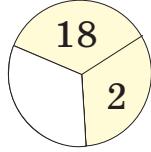

2. Uyğun vurma və bölmə əməllərini yazın. Birini də siz tərtib edin.

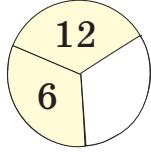
$$4 \times 7 = 28$$

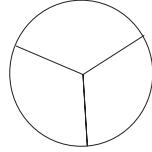
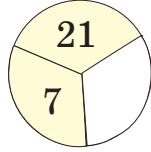
$$7 \times 4 = 28$$

$$28 : 7 = 4$$

$$28 : 4 = 7$$

3. Rəngli xanalara uyğun ədədləri tapın. Həll üsulunuzu təqdim edin.

$$\square \times 6 = 30$$

$$24 : \square = 3$$

$$24 + \square = 48$$

$$\square \times 4 = 32$$

$$10 : \square = 5$$

$$32 + \square = 64$$

$$9 \times \square = 36$$

$$\square : 5 = 3$$

$$66 - \square = 33$$

$$5 \times \square = 40$$

$$\square : 7 = 3$$

$$88 - \square = 44$$

4. Yeməkhanada hər gün 20 kq kartof, bundan 2 dəfə az pomidor işlənir. Bu yeməkhanada bir gün ərzində neçə kilogram pomidor işlənir?

5. Bir kilogram düyüün qiyməti 2 manatdır. 4 kq düyü almaq üçün alıcı cassaya 10 manat verdi. Kassir alıcıya neçə manat qaytarmalıdır? Hansı yazılış məsələnin düzgün həllini göstərir?

● $4 + 2 = 6$

● $2 \times 4 = 8$

● $10 : 2 = 5$

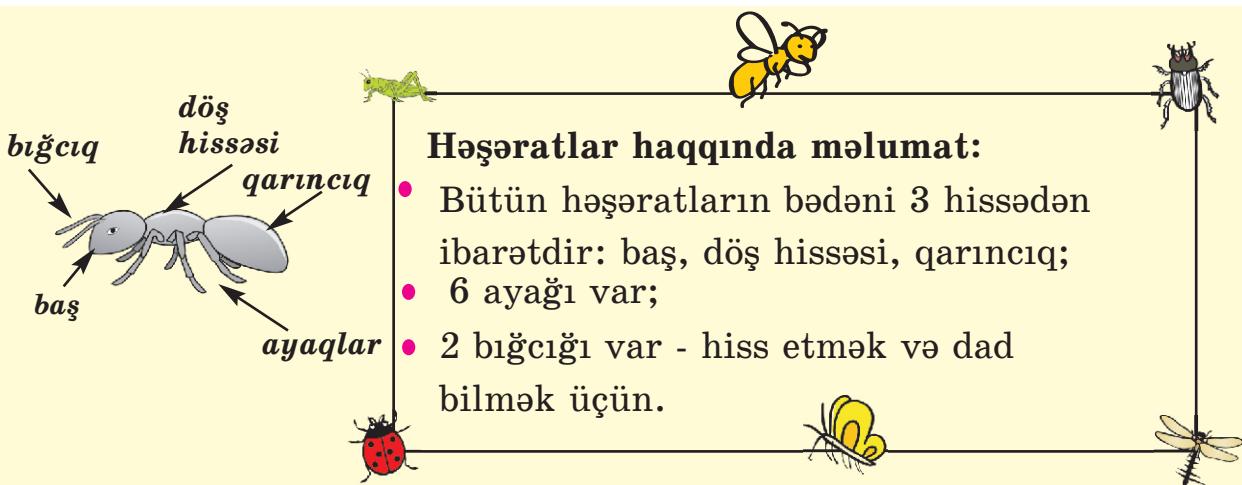
10 - 6 = 4

10 - 8 = 2

5 + 4 = 9

Vurma və bölmə əməli

İnteqrasiya

1. Bəzi kəpənəklər çiçək nektarı ilə, bəziləri yarpaq bitləri ilə qidalanır. Bəziləri isə heç nə yemir.

Nadir kəpənəklərin bığcıqlarını, Elnarə isə parabüzənlərin ayaqlarını sayır. Nadir 18 bığcıq, Elnarə isə 30 ayaq saymışdır. Nadir neçə kəpənək, Elnarə neçə parabüzən saymışdır?

2. İşıldaquyuq qaranlıqda uçarkən işiq saçır.

5 işıldaquyuğun cəmi neçə ayağı var?

3. Çeyirtkələr ayaqlarının köməyi ilə eşidir, səs çıxarır və uzaq məsafəyə tullanırlar. Çeyirtkə hər dəfə 10 sm olmaqla 3 dəfə dalbadal tullanarsa, neçə santimetr irəliləyər?

4. Qarışqalar öz kütlələrindən dəfələrlə çox yükü qaldırı bilirlər. Ona görə də “Qarışqa fildən güclüdür” deyirlər. 10 karışqanın kütləsi 1 q olarsa, 30 karışqanın kütləsi neçə qram olar?

5. Arılar gül-ciçəkli yer tapdıqlarını irəli-geri rəqsini hərəkətləri ilə bir-birlərinə xəbər verirlər. Hər arı yesiyindən 10 kq bal süzülərsə, 5 yesikdən neçə kiloqram bal süzülər?

Vurma və bölmə əməli

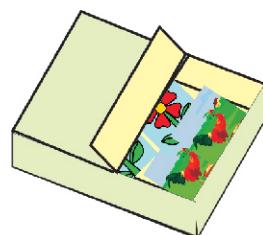
1. Vurma və bölmə əməllərinin qarşılıqlı əlaqəsindən istifadə etməklə verilməyən ədədi tapın.

$$\boxed{\square} \times 5 = 30 \quad 4 \times \boxed{\square} = 28 \quad 36 : \boxed{\square} = 4 \quad 32 : \boxed{\square} = 4$$

$$\boxed{\square} \times 3 = 18 \quad 5 \times \boxed{\square} = 40 \quad 40 : \boxed{\square} = 4 \quad 40 : \boxed{\square} = 8$$

2. Bir qutuda 4 stiker var. Qutuların sayına görə stikerlərin sayının dəyişməsini göstərən cədvəli dəftərinizdə doldurun.

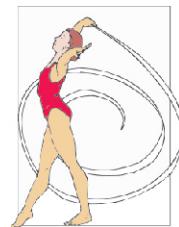
Qutuların sayı	1	2	3			
Stikerlərin sayı	4	8	12			

3. Sirkdə hər cərgədə 5 akrobat dayanmışdır.

6 cərgədə neçə akrobat dayanmışdır?

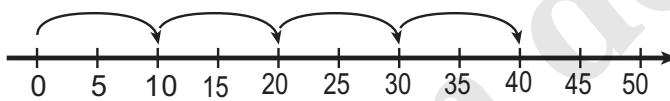
Məsələnin şərtini elə dəyişin ki, hər cərgədəki akrobatların sayını tapmaq tələb edilsin.

4. Aytənin 35 nağıl və hekayə kitabı var. Aytənin dərsliklərinin sayı bu kitabların sayıından 5 dəfə azdır. Aytənin neçə dərsliyi var?

5. Ədəd oxu aşağıdakı riyazi ifadələrdən ikisinə uyğun gəlir.

Bunlar hansılardır?

- 4×10
- $10 + 10 + 10 + 10$
- $35 + 10$

6. Müqayisə işarəsini əvvəlcə mülahizələrinizlə təyin etməyə çalışın, sonra isə əməlləri yerinə yetirməklə yoxlayın.

$$14 : 7 \bigcirc 14 : 2$$

$$18 : 3 \bigcirc 18 : 2$$

$$15 : 5 \bigcirc 15 : 3$$

$$24 : 6 \bigcirc 24 : 3$$

$$21 : 7 \bigcirc 21 : 3$$

$$30 : 5 \bigcirc 30 : 6$$

Vurma və bölmə əməli

1. Hər hansı bir ədədə və onun ikiqatına uyğun vurma cədvəli tərtib edin. Vuruqlardan birini 2 dəfə artırsaq, hasil neçə dəfə artar?

1)

\times	2	4
2	4	8
4		
3		
5		

2)

\times	3	6
2	6	12
4		
3		
5		

3)

\times	5	8
2	10	16
4		
3		
5		

2. Hər hansı ədədin bir ədədə və həmin ədədin ikiqatına bölünməsindən alınan nəticələri müqayisə edin. Bu barədə fikirlərinizi yoldaşlarınızla və evdə böyüklərlə müzakirə edin.

:	4	8
16	4	2
24		
32		
40		

:	3	6
12	4	2
18		
24		
30		

:	5	10
10	2	1
30		
40		
50		

Qruplarla iş

3. Bildiyiniz vurma cədvəli daha böyük ədədlər üzərində vurma əməlini yerinə yetirməyə kömək edir. Nümunəni araşdırın, digər misalları həll edin.

$$7 \times 8 = 56$$

$$3 \times 8 = 24$$

$$4 \times 8 = 32$$

$$24 + 32 = 56$$

7×8 hasilini hesablamaq üçün aşağıdakı hasillərdən istifadə etmək olar:

$$1 \times 8 \text{ və } 6 \times 8$$

$$2 \times 8 \text{ və } 5 \times 8$$

$$3 \times 8 \text{ və } 4 \times 8$$

$$8 \times 7$$

$$9 \times 7$$

$$8 \times 6$$

$$9 \times 9$$

$$7 \times 7$$

$$6 \times 6$$

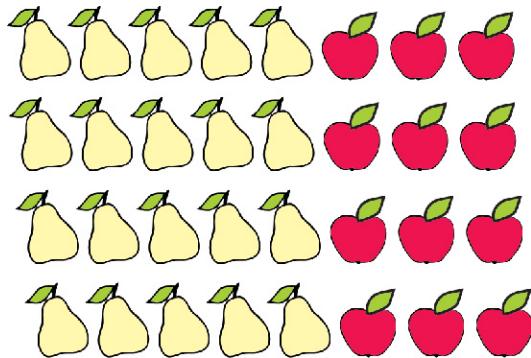
$$9 \times 6$$

$$6 \times 7$$

Məsələ həlli

1. Məsələnin planını dəftərinizə köçürün və həlli tamamlayın.

Sıraların sayı:

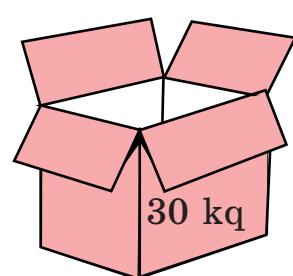
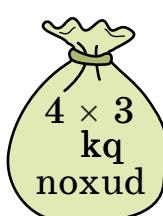
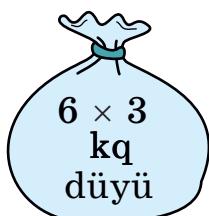
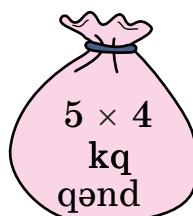
Almaların sayı: ×

Armudların sayı: ×

Hər sıradakı
meyvələrin sayı: +

2. Şəkildə verilənlərdən istifadə etməklə məsələləri həll edin.

Qutu ən çoxu 30 kq kütlə üçün nəzərdə tutulmuşdur.

- a) Ülkər noxud torbasını qutuya qoydu.
O, qutuya daha hansı torbanı qoya bilər?
- b) Nailə qutuya 18 kq-lıq və 20 kq-lıq torbaları yerləşdirdi.
O, qutuya hansı ərzaqları qoydu? Nailə qutuya nəzərdə tutulduğundan nə qədər çox ərzaq qoydu?
- c) Fidan qutuya əvvəlcə qənd və şəkər tozu torbalarını qoydu.
Sonra şəkər tozunu çıxarıb, noxud torbasını qoydu. Fidanın fikrini dəyişməsini nə ilə izah edirsiniz?

Vurma və bölmə əməli

1. Verilmiş hər bir ədədi elə iki toplananın cəmi şəklində yazın ki, toplananlardan biri 5-ə bölünsün.

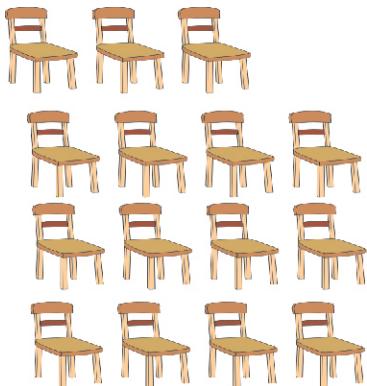
27, 16, 37, 33, 41, 52

Məsələn:

$$\begin{array}{r} 27 = 25 + 2 \\ \hline 27 = 5 \times 5 + 2 \end{array}$$

2. Stulların sayını tapın:

- a) Stulları hər birində 4 dənə olmaqla 3 sıraya düzdülər, 3 stul isə artıq qaldı.

- b) Stulları hər birində 5 dənə olmaqla 2 sıraya düzdülər və 2 stul artıq qaldı.

3. Hesablayın. Müqayisə edin.

$85 \textcolor{blue}{\bigcirc} 58$

$37 + 31 \textcolor{blue}{\bigcirc} 55 + 23$

$7 \times 9 \textcolor{blue}{\bigcirc} 65$

$28 : 7 \textcolor{blue}{\bigcirc} 18 : 6$

$32 : 8 \textcolor{blue}{\bigcirc} 32 : 4$

$5 \times 6 \textcolor{blue}{\bigcirc} 3 \times 10$

$35 + 15 \textcolor{blue}{\bigcirc} 5 \times 8$

$27 + 16 \textcolor{blue}{\bigcirc} 40 - 8$

4. Bir sinfin şagirdləri idman dərsində hər sıradə 4 nəfər olmaqla 5 sıradə düzüldülər. Bu sinifdə neçə şagird var? Məsələyə uyğun şəkil çəkin.

Özünüqiyətləndirmə

1. Hesablayın və cavablarınızı vurma əməlinin köməyilə yoxlayın.

$$20 : 2$$

$$12 : 2$$

$$4 : 2$$

$$36 : 9$$

$$45 : 5$$

$$40 : 4$$

$$10 : 5$$

$$35 : 5$$

$$50 : 5$$

$$32 : 8$$

$$9 : 3$$

$$27 : 3$$

2. 1) Qutuda 15 südlü, bundan 3 dəfə az qozlu şokolad var.

Qutuda neçə qozlu şokolad var?

2) Qutuda 4 meyvəli, bundan 3 dəfə çox südlü şokolad var.

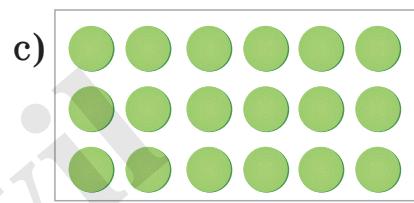
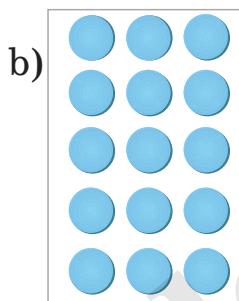
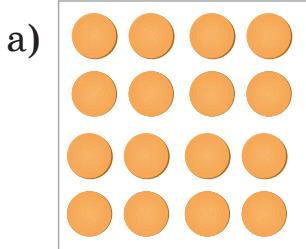
Qutuda cəmi neçə şokolad var?

3. Fəridin 20 markası var. O, özü və 3 dostu arasında markalarını bərabər bölmək istəyir.

a) Fərid hər dostuna neçə marka verməlidir?

b) Məsələnin şərtini elə dəyişin ki, məsələ 4×5 hasilinin hesablanması ilə həll edilsin.

4. Şəklə uyğun vurma və bölmə əməllərini yazın.

5. Cümnlərdə nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözləri seçin.

hasil

bölmə

vurma

bölnən

1) $4 + 4 + 4 + 4$ əməlini ... əməli ilə əvəz etmək olar.

2) 5×10 misalında ... 50-yə bərabərdir.

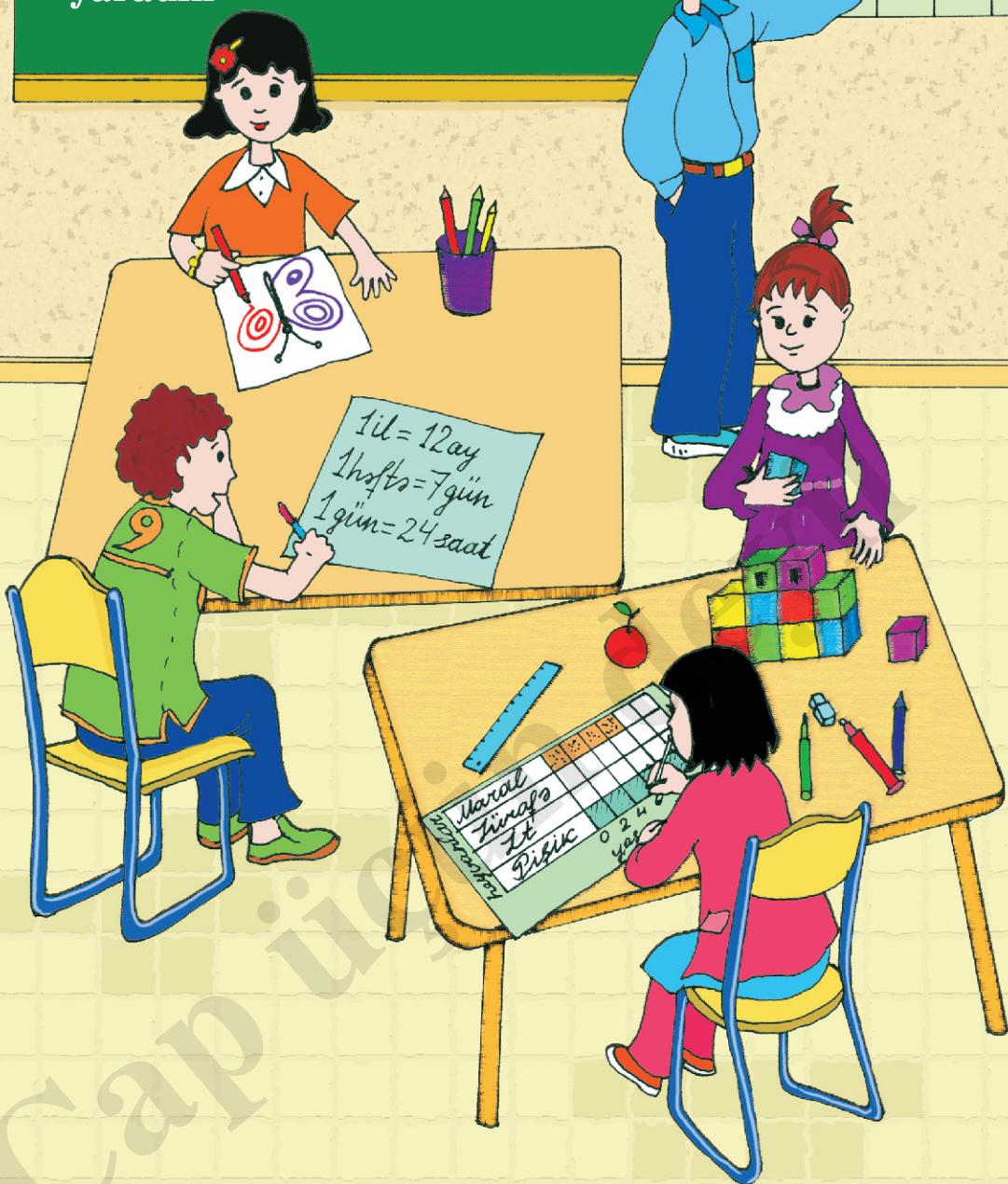
3) $50 : 5$ misalında ... 50-yə bərabərdir.

4) $16 - 4 - 4 - 4 - 4 = 0$ yazılışını ... əməli ilə əvəz etmək olar. $\square : \square = \square$

6-cı bölmə

- Təqvim
- Məlumatı araşdırın, təqdim edin
- Düşünün, fikir yürüdün
- Simmetriya
- Birləşdirin, ayırin, yenisini yaradın

Yanvar						
B.e	Ç.a	Ç	Ç.a	C	\$	B
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Təqvim

Yanvar						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Fevral						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		2	3	4	5	6
		9	10	11	12	13
		16	17	18	19	20
		23	24	25	26	27
						28

Mart						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		2	3	4	5	6
		9	10	11	12	13
		16	17	18	19	20
		23	24	25	26	27
						28

Aprel						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		6	7	8	9	10
		13	14	15	16	17
		20	21	22	23	24
		27	28	29	30	

May						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		1	2	3		
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

İyun						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		1	2	3	4	5
		8	9	10	11	12
		15	16	17	18	19
		22	23	24	25	26
		29	30			

İyul						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		1	2	3	4	5
		6	7	8	9	10
		13	14	15	16	17
		20	21	22	23	24
		27	28	29	30	31

Avqust						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		1	2	3	4	5
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Sentyabr						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		1	2	3	4	5
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

Oktyabr						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		1	2	3	4	5
		5	6	7	8	9
		12	13	14	15	16
		19	20	21	22	23
		26	27	28	29	30

Noyabr						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		1	2	3	4	5
		2	3	4	5	6
		9	10	11	12	13
		16	17	18	19	20
		23	24	25	26	27
		30				

Dekabr						
B.e	Ç.a	Ç	C.a	C	S	B
		1	2	3	4	5
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

1 il 12 aydır.

1. Ərzaq məhsulunun qutusu üzərində yazılmışdır:
buraxılış tarixi: 1 mart 2015-ci il
son istifadə tarixi: 30 aprel 2015-ci il
 Bu ərzağın istifadə müddəti neçə aydır?
2. Fevral ayında neçə bazar ertəsi günü var?
 Neçə bazar günü var? Bu günlər ayın neçəsinə düşür?
3. Təsəvvür edin ki, bu gün aprel ayının 12-dir. Tərlanın 2 ay əvvəl əkdiyi gül kolu çiçək açıb. Gülün əkildiyi tarixi təqvimdə göstərin.
4. Təsəvvür edin ki, bu gün mayın 14-dür. Murad atası ilə mayın 23-də kəndə gedəcək. 1) Onların kəndə getmələrinə neçə gün qalıb? 2) May ayının sonuncu günü həftənin neçənci günüdür?
5. Nofəl qeyd dəftərcəsində, "sambo məşğələlərim 3, 10, 17, 24 saat 15:30" qeydini yazıb. Bu qeyd haqqında fikirlərinizi söyləyin.

İl, ay, həftə, gün, saat

Öyrənmə:

Hansı müddət daha çoxdur?

2 həftə, yoxsa 15 gün

1 gün, yoxsa 22 saat

1 il, yoxsa 11 ay

1 ay, yoxsa 24 gün

1 il = 12 ay

1 ay = 30, 31 gün (28, 29) Fevral

1 həftə = 7 gün

1 gün = 24 saat

1. Dekabrın 15-dən 21-nə qədər (21-i də daxil olmaqla) günləri sayın. Bir həftə oldumu?

2. Aprel ayında 4 şənbə, 4 bazar günü dərs yoxdur.

Aprel ayında neçə dərs günü var?

3. Oktyabr ayının 25-i Sevincin ad günüdür. İki həftə sonra Elnurun ad günü olacaq. Elnurun ad günü ayın neçəsindədir?

4. Nadir dayı evin təmirinə aprelin 1-də başladı.

Təmir 2 ay çəkdi. 1) Təmir hansı ayda qurtardı?

2) Evin təmiri neçə gün çəkdi?

5. Rəhimin atası 1 həftəyə evin divarlarını rəngləyib qurtardı.

Rəhim isə itinə maneələri aşma təliminə 10 gün vaxt sərf etdi. Bu işlərdən hansına daha çox vaxt sərf olundu?

6. 1) Bir gün ərzində məktəbdə olduğunuz müddəti aşağıdakı vaxt ölçülərindən hansı ilə ifadə edərsiniz?

saat dəqiqə həftə

2) Yay tətilinin müddətini aşağıdakı vaxt ölçülərindən hansı ilə ifadə edərsiniz?

saat ay il

Məlumatı araşdırın, təqdim edin

1.

Aşağıdakı piktoqram 3 tikinti şirkətinin tikdiyi yaşayış evlərinin sayını göstərir.

Yeni binalar		1 = 5 ev
Şirkətlərin adı	Evlərin sayı	
“Gözəl evim”		5
“Şən həyat”		3
“Salxım söyüd”		4

Piktoqrama görə suallara cavab verin:

- 1) Piktoqramda neçə şirkətin tikdiyi yaşayış evləri haqqında məlumat verilmişdir?
- 2) Ən çox yaşayış evini hansı şirkət tikmişdir?
- 3) Hansı şirkət daha az yaşayış evi tikmişdir?
- 4) “Salxım söyüd” şirkətinin tikdiyi evlərin sayı “Şən həyat” şirkətinin tikdiyi evlərin sayından neçə dənə çoxdur?
- 5) “Salxım söyüd” daha neçə ev tiksə, “Gözəl evim” şirkətinin tikdiyi evlərin sayı ilə eyni olar?
- 6) Piktoqramdakı məlumatları da əhatə etməklə kiçik bir hekayə yazın.

2.

Fərəc idman müəlliminindən xahiş edir ki, növbəti dərsdə siniflərində ən çox sevilən oyunu keçirsinlər. Fərəcgilin sinfində bütün uşaqların iştirak etdiyi sorğunun nəticələri aşağıdakı cədvəldə verilmişdir. Bu cədvələ görə onlar hansı oyunu daha çox sevirlər?

Cədvələ görə piktoqram qurun. = 2 uşaq

Oyunun adı	Uşaqların sayı
Qaçdı-tutdu	4
Gizlən-qać	16
Bənövşə	8

Məlumatı araşdırın, təqdim edin

1. Aşağıdakı tel cədvəlində parkda oynayan uşaqların sayı göstərilir. Məlumatı araşdırın, təqdim edin və dəftərinizdə barqraf şəklində göstərin.

Meydançadakı uşaqlar			
Oyun yerləri		Uşaqların sayı	
Yelləncək			16
Sürüşkən			14
Qumluq			8
Nərdivan			18

2. Nərgiz və Elmar pəncərənin qarşısında dayanıb 10 dəqiqə ərzində küçədən keçən maşınları rənginə görə saydılar. Bunun üçün ən yaxşı üsul hər maşın keçərkən uyğun rəngin qarşısında bir tel çəkməkdir. Nərgiz də bu üsüldən istifadə etdi və aşağıdakı tel cədvəlini qurdu.

Nərgizin saydığı maşınlar			
Ağ			10
Qara			9
Qalan bütün rənglər			13

Elmarın qurduğu tel cədvəlində isə:

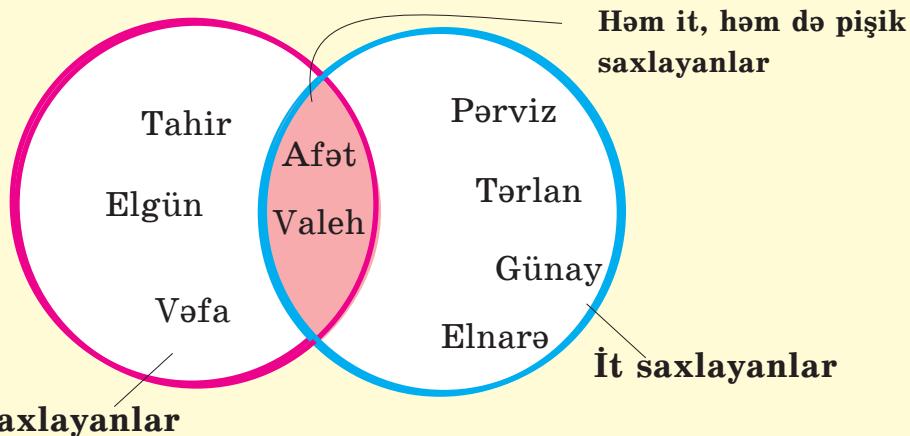
- ağ maşınlarının sayı 4 dənə çoxdur;
 - qara maşınlarının sayı 2 dənə azdır;
 - qalan bütün rəngdə olan maşınlar 5 dənə çoxdur.
- Bu müqayisəyə görə uyğun tel cədvəlini siz qurun.

Məlumatı araşdırın, təqdim edin

Venn diaqramı

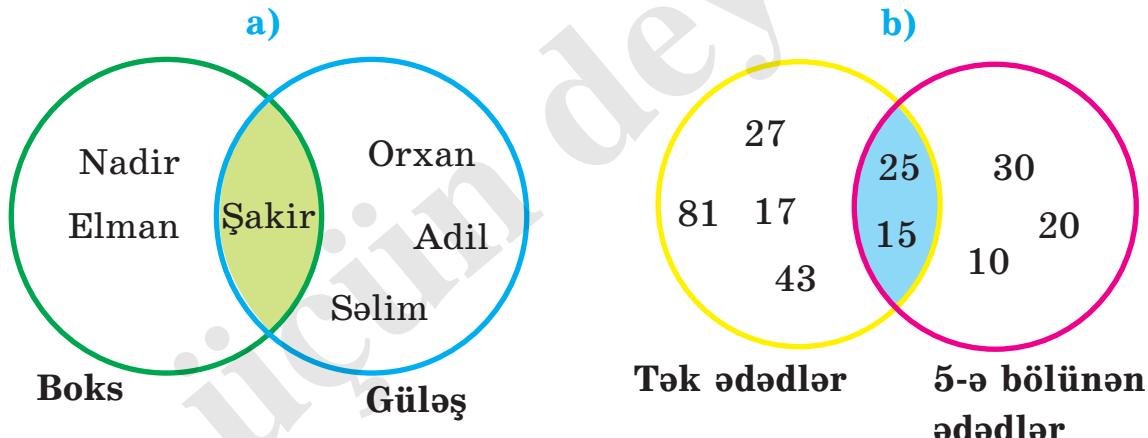
Öyrənmə:

Aşağıdakı diaqramda uşaqların it və pişik saxlaması haqqında məlumat verilir. Mavi dairədə iti olanların, qırmızı dairədə pişiyi olanların, dairələrin kəsişdiyi hissədə isə həm iti, həm də pişiyi olanların adları yazılışdır. Bu cür diaqramlar Venn diaqramı adlanır.

Aşağıdakı məlumatlara görə uşaqların adlarını uyğun dairələrdə yerləşdirin. *Nadirin iti var. Əslinin pişiyi var.*
Azadın həm iti, həm də pişiyi var.

1. Venn diaqramında verilmiş məlumatı araşdırın, müqayisə edin və təqdim edin.

2. 10-dan 30-a qədər olan ədədlərin 3-ə və 4-ə bölünmələrinə görə Venn diaqramı tərtib edin.

Məlumatı araşdırın, təqdim edin

Araşdırma

Verilən məlumat əsasında yeni məlumatı təqdim edin.

Sahilyanı bulvarda müxtəlif gəmilərlə gəzintinin müddəti və biletlərin qiyməti aşağıda göstərilmişdir. Verilən məlumata görə tapşırıqları yerinə yetirin.

“Mavi Xəzər”

“Dəniz Əjdahası”

“Dəniz gözəli”

Gəzinti müddəti
60 dəqiqə
Bir biletin qiyməti
uşaqlar üçün -
1 manat
böyüklər üçün -
2 manat

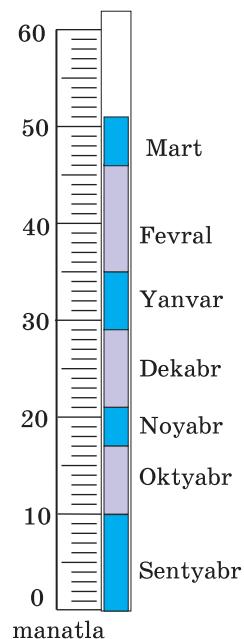
Gəzinti müddəti
30 dəqiqə
Bir biletin qiyməti
uşaqlar üçün -
50 qəpik
böyüklər üçün -
1 manat

Gəzinti müddəti
45 dəqiqə
Bir biletin qiyməti
uşaqlar üçün -
1 manat
böyüklər üçün -
2 manat

- 1) Əsəd və dostları saat 11:30-da “Mavi Xəzər” gəmisi ilə gəzintiyə yola düşdülər. Onlar sahilə saat neçədə qayıtmalıdırular?
- 2) Kəmalə “Dəniz gözəli” gəmisinə bilet almaq üçün növbədə durmağa və gəzintiyə cəmi 1 saat vaxt sərf etdi. Kəmalə bilet növbəsində neçə dəqiqə dayandı?
- 3) “Dəniz gözəli” gəmisi ilə 2 gəzintiyə sərf olunan vaxtı saat və dəqiqə ilə ifadə edin.
- 4) “Dəniz Əjdahası” gəmisinə 4 uşaq və 2 büyük üçün biletə neçə manat vermək lazımdır?
- 5) “Mavi Xəzər” gəmisi ilə dəniz gəzintisinə uşaqlar üçün 30, böyüklər üçün 10 bilet satıldı. Bu biletlərin ümumi qiyməti neçə manat edər?

Məlumatı araşdırın, təqdim edin

1. Rəhim velosiped almaq üçün pul yiğir. Velosipedin qiyməti 56 manatdır. Rəhim hər ay yiğdiyi pulun miqdarını şəkildəki kimi qeyd etmişdir. Hər bölgü 1 manatı göstərir. Rəhimin hər ay yiğdiyi pulu müəyyən edin və pulları aylara görə müqayissə edin. Rəhim cəmi neçə manat pul yiğmişdir? Rəhimin velosiped almağa pulu çatır mı?

2. Bir ay ərzində malların qiymətində 2 dəfə ucuzlaşma olmuşdur. Cədvələ görə hər bir əşyanın son satış qiymətini hesablayın.

Əşyalar	İlk qiymət (manatla)	1-ci ucuzlaşma (manatla)	2-ci ucuzlaşma (manatla)	Son qiymət (manatla)
	35	6	8	21
	90	15	15	?
	17	2	1	?
	23	4	0	?

- 1) Ən çox hansı əşyanın qiyməti ucuzlaşmışdır?
- 2) Hansı əşya yalnız bir dəfə ucuzlaşmışdır?
- 3) İdman gödəkçəsi və çaydanı birinci ucuzlaşmadan sonra neçə manata almaq olar?
- 4) Ütü çox ucuzlaşmışdır, yoxsa mücrü?
- 5) İkinci ucuzlaşmada bir ütü və bir mücrü alan alıcı neçə manat pula qənaət etmiş olar?

Düşünün, fikir yürüdün

Öyrənmə:

Biz hadisələrin baş verməsi haqqında *əlbəttə, yəqin ki, mümkündür, mümkün deyil, ola bilər, ola bilməz* ifadələrinin köməyilə əvvəlcə-dən fikir yürüdüruk.

Məsələn, bir torbada 10 qırmızı və 2 mavi kub var.

Torbanın içində baxmadan kublardan birini götürsəniz, bu kubun qırmızı rəngdə olması şansını aşağıdakı sözlərdən hansı ilə ifadə etmək, daha doğru olar?

əlbəttə

sənsi çoxdur

mümkündür

Söylədiyiniz fikri aşağıdakı təcrübə ilə də yoxlayın.

Rəng	Tel	Cəmi
qırmızı		
mavi		

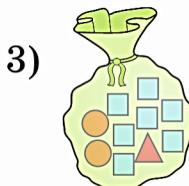
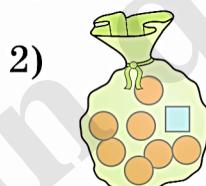
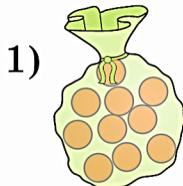
1. Mavi və qırmızı kubları torbada yerləşdirin.
2. Torbadan 1 kub götürün.
3. Kubu rənginə görə cədvəldə bir tel çəkməklə qeyd edin.
4. Kubu yenidən torbaya qaytarın.
5. Bu hərəkətləri 10 dəfə təkrar edin.

1. Torbaya baxmadan bir fiqur çıxarsanız, onun dairə olma şansına görə fikirlər yürüdülmüşdür.

Əlbəttə!

Şənsi çoxdur!

Mümkündür!

Torbaya baxmadan bir fiqur çıxarsanız, onun kvadrat olma şansına görə fikirləri siz yürüdün.

2. Oxun hansı hissədə dayanma şansı daha çoxdur?

qırmızı
sarı

qırmızı
sarı

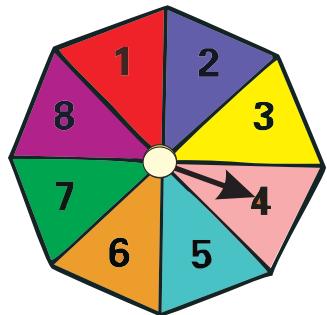

qırmızı
sarı
göy

Düşünün, fikir yürüdü

1. “Çərxi-fələk” taxtası bir dəfə fırladılsa, oxun verilmiş hissədə dayanma şansı haqqında uyğun ifadələrdən birini seçməklə fikir bildirin.

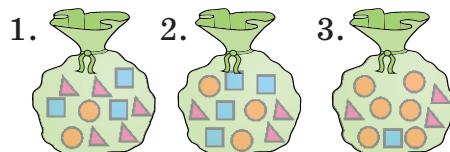
Mümkündür, mümkün deyil, yəqin ki, mütləq, şansları eynidir.

- 1) Oxun 4-dən kiçik ədədə aid hissədə dayanması.
- 2) Oxun 10-dan böyük ədədə aid hissədə dayanması.
- 3) Oxun cüt və ya tək ədədə aid hissədə dayanması.
- 4) Oxun 3 dəfə dalbadal eyni ədədə aid hissədə dayanması.
- 5) Oxun 9-dan kiçik ədədə aid hissədə dayanması.

2. Xumar torbaya baxmadan hər dəfə bir fiqur çıxarıb, nəticəni cədvəldə qeyd etdi və fiquru yenidən torbaya qaytardı. Xumar bu hərəkəti 30 dəfə təkrar etdi. Cədvəldəki nəticələrə görə siz Xumarın təcrübəni hansı torba ilə apardığını düşünürsünüz?

Dairə	Üçbucaq	Kvadrat
18	9	3

3. Cütlərlə iş

Lazımdır: Bir və ya iki zər, bir vərəq ağ kağız.

Şərt: Hər bir oyunçu öz xalını seçilir. (1-6)

Oyunun gedişi: Hər dövrədə 10 dəfə zər atılır və oyun 3 dövrədə keçirilir. Hər oyunçu öz vərəqində aşağıda göstərilmiş cədvəli çəkir, zəri atır və düşən xallara uyğun bir tel-çəkir.

Hər oyunçu 10 dəfə zər atıldıqdan sonra növbəti dövrənin oyunu başlayır. 3 dövrədəki nəticəyə görə oyunun qalibi elan edilir.

Xallar	Dövrə 1	Dövrə 2	Dövrə 3
1			
2			
3			
4			
5			
6			

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Aşağıdakı suallara görə məntiqli cavabı seçin.

- 1) Rənanın müəlliminin 4 yaşı var, yoxsa 40?
- 2) Məktəb binasının 2 pəncərəsi var, yoxsa 20?
- 3) Sinif otağının hündürlüyü 4 m olar, yoxsa 40 m?
- 4) Süsən bir əlində 7 qələm tuta bilər, yoxsa 70?

2. Üç uşaqın kütləsi birlikdə 93 kq-dır. Uşaqlardan birinin kütləsi digərindən 3 kq çoxdur. Aşağıdakı cavablardan hansı uşaqların kütləsini düzgün göstərir?

29 30 34

28 31 34

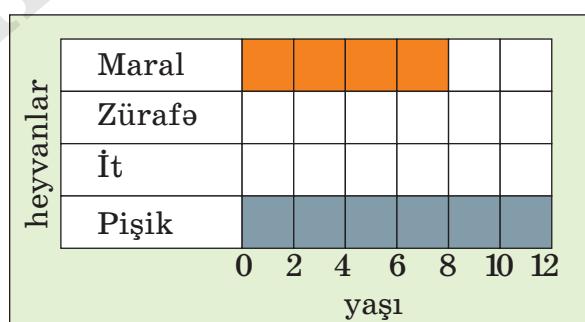
29 32 35

3. 1) Humayın 45 manatı var. Bu Zərifənin pulundan 21 manat çoxdur. Zərifənin neçə manat pulu var?
2) Toğrulun 32 manatı var. Fərəcən pulu Toğrulun pulundan 4 dəfə azdır. Fərəcən neçə manat pulu var?

4. 2 eyni kitabı üst-üstə qoyduqda kitablar 10 sm hündürlük əmələ gətirir. Hər bir kitabın qalınlığı neçə santimetrdür?
3 və ya 4 dənə “Riyaziyyat” dərsliyini üst-üstə qoyun və hündürlüyünü ölçün.

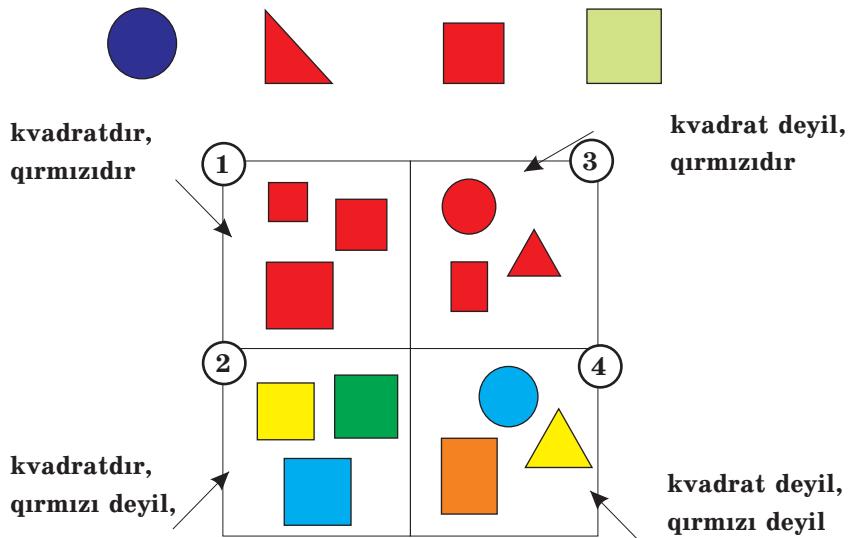
5. Aşağıdakı cədvəl bəzi heyvanların orta yaşını göstərir.
Cədvələ əsasən barqrafı dəftərinizdə tamamlayın.
Məlumatı araşdırın və müqayisələrlə təqdim edin.

Heyvanlar	Yaşı
Maral	8
Zürafə	10
İt	12
Pişik	12

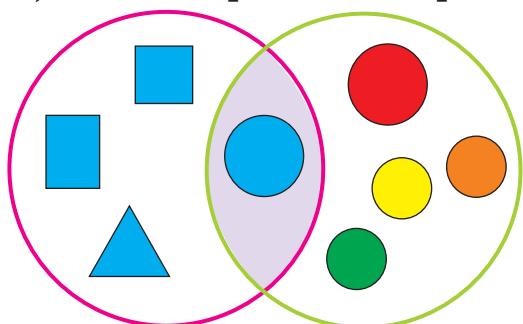

Seçin, qruplaşdırın

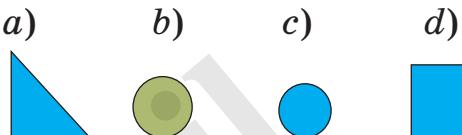
1. Həndəsi fiqurlar 4 qrupa ayrılmışdır. Həndəsi fiqurların qruplaşma qaydasını müəyyən edin. Verilmiş həndəsi fiqurların hər birinin hansı qrupa aid olduğunu müəyyən edin.

2. 1) Venn diaqramında fiqurlar hansı qayda ilə qruplaşdırılıb?

- 2) Aşağıdakı həndəsi fiqurlardan hansı hər iki qrupa aiddir?

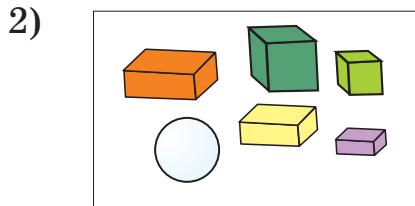
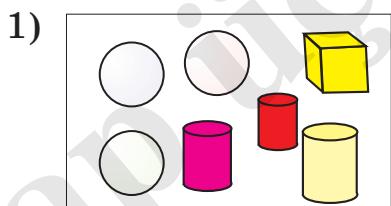

3. Fiqurlar hansı qayda ilə düzülmüşdür?

Qaydanı pozan fiquru tapın.

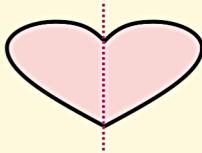
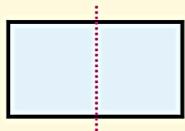
4. Hər qrupda bu qrupa aid olmayan bir fiqur var. Bu fiquru müəyyənləşdirin.

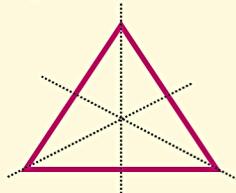
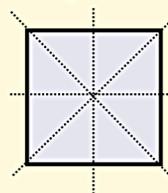
Simmetriya

Öyrənmə:

Simmetrik fiquru simmetriya oxu boyunca qatlaşdırıqda fiqurun hər iki hissəsi tam olaraq üst-üstə düşür

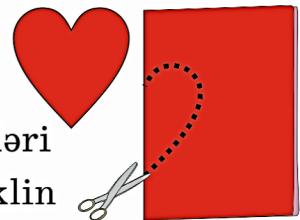
Bir fiqurun bir neçə simmetriya oxu ola bilər. Aşağıdakı fiqurların hər birinin bir neçə simmetriya oxu var.

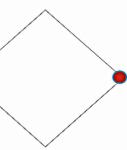
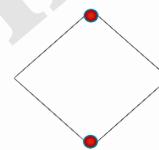
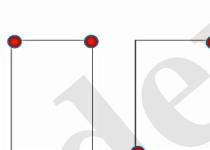
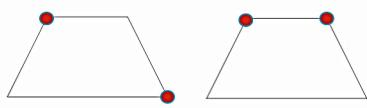
- Dəftərinizdə simmetrik şəkillər çəkin.

- Bir vərəq kağızı ortadan qatlayın. Şəkildə göstərildiyi qaydada qatlama xəttinin kənarından başlamaqla istədiyiniz şəkli çəkin. Şəkli kənar xətləri boyu qayçı ilə kəsib çıxarıın. Kəsib çıxardığınız şəklin simmetrik olduğunu yoxlayın.

- Aşağıdakı fiqurları kağızdan kəsib hazırlayıın. Fiqurları elə qatlayın ki, qırmızı rənglə işaretlənmiş təpələr üst-üstə düşsün. Hansı fiqurlar hər iki halda simmetrik oldu?

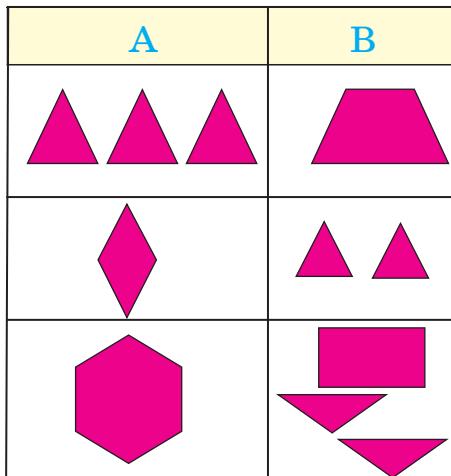

- <http://www.origami-make.com/howto-origami-easy.php> internet ünvanından kağızdan qatlama yolu ilə müxtəlif fiqurları düzəltməyin yollarını öyrənin. Saytdan istifadədə məktəbdə ingilis dili müəllimlərindən, evdə böyüklərdən sizə kömək etmələrini xahiş edin. Bunları bir-birinizə də öyrədin.

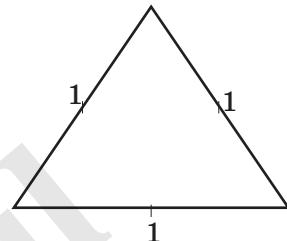
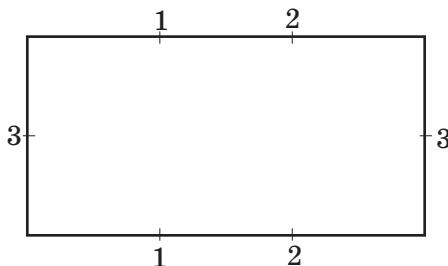

Birləşdirin, ayırin, yenisini yaradın

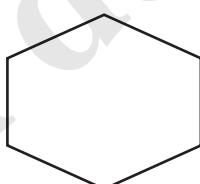
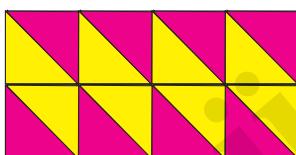
1. **Qruplarla iş.** A sütunundakı fiqurları kağızdan kəsərək hazırlayın. Hazırlanmış fiqurları yenidən kəsmək və ya yapışdırmaqla B sütunundakı fiqurları alın.

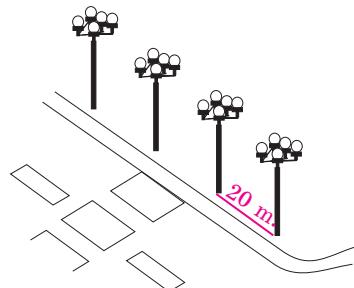
2. Fiqurları dəftərinizdə çəkin. Tərəflərini şəkildə göstərildiyi kimi bərabər hissələrə bölün və nömrələyin. Eyni nömrəli bölgü nöqtələrini xətlərlə birləşdirin. Alınan hissələri rəngləyin.

3. Fiqurları dəftərinizdə çəkin. Bu fiqurları daha kiçik üçbucaqlara bölüb, rəngləməklə naxışlar yaradın. Sinfinizdə sərgi təşkil edin.

4. İşıq dirəkləri bir-birindən bərabər məsafələrdə yerləşir. İki işıq dirəyi arasındakı məsafə 20 m-dir. 1-ci dirək ilə 4-cü dirək arasındakı məsafə neçə metrdir?

Məsələ həlli

1. Samirin 28 manat pulu, Elgünün isə bundan 17 manat çox pulu var. Samir və Elgünün birlikdə neçə manat pulu var?
2. Məsələni cədvəli dəftərinizdə tamamlamaqla həll edin. Nəsib qiyməti 42 manat olan velosiped almaq istəyir. İndi onun 27 manat pulu var. Nəsib hər həftə 3 manat pula qənaət edərsə, neçə həftəyə velosiped almaq üçün pul yığa bilər?

Həftələr	0	1	2	3	4	5	6
Pul (₮)	27	30					

3. Əyləncə mərkəzində 1 saatlıq oyun üçün 4 nəfərə 16 manat ödənildi. Bu oyunun 2 saatı üçün 1 nəfər neçə manat ödəməlidir?
4. Rəngli xanalara uyğun ədədləri tapın.

$$\boxed{\textcolor{red}{\square}} : 3 = 7 \quad 24 : \boxed{\textcolor{red}{\square}} = 8 \quad 64 - \boxed{\textcolor{red}{\square}} = 3 \quad 87 - \boxed{\textcolor{red}{\square}} = 60$$

$$\boxed{\textcolor{red}{\square}} : 5 = 6 \quad 36 : \boxed{\textcolor{red}{\square}} = 9 \quad \boxed{\textcolor{red}{\square}} - 99 = 1 \quad \boxed{\textcolor{red}{\square}} - 57 = 13$$

5. Günel hər birində 8 şar olmaqla 40 şarı torbalara yığıdı. Hansı şəkil bunu düzgün ifadə edir? Hər bir şəklə uyğun 2 vurma, 2 bölmə əməli yazın.

- a)
- b)
- c)

Məsələ həlli

1. Nihad apardığı sorğunun nəticəsini piktoqramla təqdim etmək istəyir. O, piktoqramı **1** = **3 nəfər** işarələməsi ilə qurmaq istəyir.
- 1) Nihad “Gedəcəyəm” cavabına uyğun neçə çəkməlidir?
- 2) Bu şərtlərlə Nihad piktoqramda cəmi neçə şəkli çəkməlidir?

Kim həftə sonu muzeyə getmək istəyir?	
Cavablar	Uşaqların sayı
Gedəcəyəm	15
Getmək haqqında düşünürəm	9
Getməyəcəyəm	6

2. Yeni binanın tikintisi üçün ayrılmış ərazidə löhvənin üzərində aşağıdakı kimi yazı var. “Hər kəsilən ağacın yerinə 7 ağac əkiləcək.”
- 1) Bu binanın tikintisi üçün 5 ağac kəsilmişsə, onlar neçə təzə ağac əkməlidirlər?
- 2) Tikintini aparan şirkət 28 ağac əkməlidirsə, onlar neçə ağac kəsmişlər?
3. Birinin qiymətini tapmaqla istənilən sayıda əşyanın qiymətini hesablamaya olar. Məsələləri həll edin:
- 1) Samir 5 zərf üçün 40 qəpik ödədi. Siz 4 zərf alsanız, neçə qəpik ödəməlisiniz?
- 2) 4 karandaşın qiyməti 36 qəpikdir. 3 karandaş alsanız, neçə qəpik ödəməlisiniz?
4. İçində 5 stiker olan bir qutu stikerin qiyməti 25 qəpik, içində 4 stiker olan bir qutu stikerin qiyməti isə 24 qəpikdir. Stikeri hansı qutularla almaq sərfəlidir?
5. Hansı halda 1 kq-ın qiyməti səhv hesablanmışdır?

5 kq alma 10 ₣
1 kq alma 2 ₣

3 kq qənd 6 ₣
1 kq qənd 3 ₣

5 kq armud 15 ₣
1 kq armud 3 ₣

Məntiqlə həll edirəm

1. Mən neçəyəm?

- a) Mən onluqlar mərtəbəsi 7 olan cüt ədədəm.
0-dan başlayaraq on-on sayanda sadaladığınız
ədədlər arasında yoxam. 73-dən kiçiyəm.
Mən neçəyəm?

- b) İki-iki sayanda mənim adımı çəkirsiniz.
96-dan böyük 100-dən kiçiyəm.
Mən neçəyəm?

- c) Mən təkkiliklər mərtəbəsi 3 olan ikirəqəmli ədədəm.
65-dən kiçik, 53-dən böyüyəm. Mən neçəyəm?

2. Pəri xalanın həyətində bir quzu və bir neçə
toyuq var. Onların ayaqlarının sayı 10-dur.
Həyətdə neçə toyuq var?

3. Kəmalə ad gününə 15 nəfər dostunu dəvət etdi. Keçən il
qonaqlarının sayı bundan bir neçə nəfər çox idi. Kəmalənin
keçənilki qonaqlarının sayını aşağıdakı cavablardan seçin.

15	19	40
----	----	----

4. Sabirdən neçə bacısı və qardaşı olduğunu soruşanda o, belə
cavab verir: - Bizim ailədə oğlanların sayı ilə qızların sayı
bərabərdir. Hər bacının 3 qardaşı var. Sabirin neçə bacısı
və neçə qardaşı var?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Nərminin 35 manat pulu var idi. Bu gün atası ona 18 manat da verdi. Nərmin pulunun 12 manatını xərclədi. Nərminin neçə manat pulu qaldı?

2. Vurma cədvəlində bütün xanalardakı 12 ədədlərini işarələyin. Cədvəldən istifadə edərək 12-nin mümkün bölgələrini və uyğun qisməti tapın. Vurma cədvəlinin bölmə əməlinə aid misalların həllində nə üçün əlverişli olduğunu izah edin.

X	1	2	3	4	5	6	7	8
1	1	2	3	4	5	6	7	8
2	2	4	6	8	10	12	14	16
3	3	6	9	12	15	18	21	24
4	4	8	12	16	20	24	28	32
5	5	10	15	20	25	30	35	40
6	6	12	18	24	30	36	42	48
7	7	14	21	28	35	42	49	56
8	8	16	24	32	40	48	56	64

3. Mötərizədən elə istifadə edin ki, doğru bərabərlik alınsın.

$$62 - 17 + 32 = 13$$

$$43 - 31 + 10 = 22$$

$$36 - 24 + 11 = 1$$

$$55 - 18 - 6 = 31$$

$$73 - 32 - 16 = 57$$

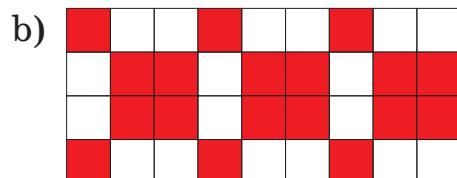
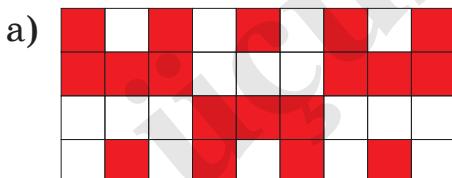
$$50 - 23 - 16 = 43$$

4. Lalə sinfi bəzəmək üçün rəngli kağızlardan 60 üçbucaq, 60 kvadrat kəsməlidir. O, 27 üçbucaq və 42 kvadrat kəsib hazırlamışdır.

1) Lalə hər fiqurdan daha neçə dənə kəsməlidir?

2) Lalə cəmi neçə fiqur kəsməlidir?

5. Hər fiqurda neçə qırmızı və neçə ağ rəngli eyniölçülü kvadrat var? Kvadratları düzülüş qaydasından istifadə etməklə sayın.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Şagirdlər məktəbdə qocalar və uşaq evlərinə yardım kampaniyası keçirdilər. Təşkil olunan satış-sərgidə şagirdlərin əl işlərini, rəsm əsərlərini müəllim və valideynlər aldılar. Satış-sərginin birinci günü haqqında məlumat cədvəldə yerləşdirilərək məktəbin foyesindən asılmışdır:

Eksponatlar	Sayı	Əldə olunan pul (manatla)
Natürmort	10	35
Peyzaj	7	37
Portret	12	23
Tikmə	11	27
Qurama	9	21

- Şagirdlər cəmi neçə rəsm əsəri satdılar?
- Şagirdlər rəsm əsərlərindən neçə manat gəlir əldə etdilər?
- Neçə tətbiqi sənət əsəri (tikmə, qurama) satıldı?
- Qurama və tikmədən əldə olunan gəlir neçə manatdır?
- Cədvələ görə iki sual fikirləşin və sinifdə təqdim edin.
- Əldə olunan ümumi gəliri cədvəldəki ədədləri ən yaxın onluqla əvəz etməklə təxmini hesablayın.

2. Oxun qırmızı hissədə dayanma ehtimalını aşağıdakı sözlərdən hansı ilə ifadə etsəniz, daha doğru olar?

mütləq
şansı çoxdur
mümkün deyil

əlbəttə
mümkündür
mümkün deyil

mümkündür
mümkün deyil
yəqin ki

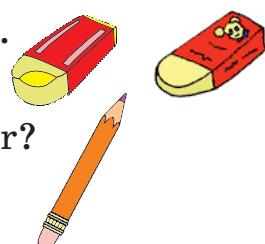
Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Aşağıdakı cədvəl bir avtomobilin 5 iş günü ərzində işlətdiyi yanacağın miqdarını göstərir.

- 1) Ən çox yanacaq həftənin neçənci günü işləndi?
- 2) Həftənin bazar ertəsi və cümə günü cəmi neçə litr yanacaq işləndi?
- 3) Həftənin 5 günü ərzində cəmi neçə litr yanacaq işləndi?
- 4) Ən çox işlənən günlə ən az işlənən günə uyğun yanacaq miqdalarını müqayisə edin.

Həftənin günləri	Yanacaq (l)
Bazar ertəsi	21
Çərşənbə axşamı	19
Çərşənbə	17
Cümə axşamı	16
Cümə	24

2. 1 qələm və 2 pozanın birlikdə qiyməti 40 qəpikdir.
 1 qələm və 1 pozanın qiyməti 35 qəpik olarsa,
 1 qələmin və 1 pozanın ayrılıqda qiyməti neçəyədir?

3. Misalları hansı üsulla həll etmək daha asandır?

Həllin oxşar və fərqli cəhətlərini izah edin.

1-ci üsul

$$58 - 9$$

$$60 - 9 = 51$$

$$51 - 2 = 49$$

2-ci üsul

$$58 - 9$$

$$58 - 10 = 48$$

$$48 + 1 = 49$$

$$63 - 8$$

$$74 - 9$$

$$53 - 8$$

$$27 - 9$$

4. İfadələri elə tamamlayın ki, cəm 1 m-ə bərabər olsun
 $1 \text{ m} = 100 \text{ sm}$.

$$\underline{\quad} \text{ sm} + 25 \text{ sm} + 55 \text{ sm}$$

$$27 \text{ sm} + 33 \text{ sm} + \underline{\quad} \text{ sm}$$

$$56 \text{ sm} + 14 \text{ sm} + \underline{\quad} \text{ sm}$$

$$48 \text{ sm} + 30 \text{ sm} + \underline{\quad} \text{ sm}$$

$$67 \text{ sm} + \underline{\quad} \text{ sm} + 23 \text{ sm}$$

$$39 \text{ sm} + 50 \text{ sm} + \underline{\quad} \text{ sm}$$

$$45 \text{ sm} + \underline{\quad} \text{ sm} + 15 \text{ sm}$$

$$72 \text{ sm} + \underline{\quad} \text{ sm} + 10 \text{ sm}$$

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. 24 l suyu 3 l-lük və 2 l-lük qablara neçə müxtəlif variantda doldurmaq olar? Mümkün variantları yazın.

2. Əlverişli üsulla şifahi hesablayın.

$$47 + 18 + 23$$

$$53 + 12 + 17$$

$$16 + 14 + 30$$

$$56 + 22 + 4$$

$$34 + 17 + 16$$

$$30 + 41 + 9$$

$$45 + 17 + 5$$

$$51 + 9 + 19$$

$$55 + 5 + 20$$

3. Piktoqrama görə suallara cavab verin.

1) Alma xoşlayanların sayı banan xoşlayanlardan neçə nəfər çoxdur? Siz bunu necə hesablayırsınız?

2) $1\text{ } \textcolor{blue}{\text{boy}} = 2$ nəfəri qəbul edilmiş olsaydı, almanın xoşlayanların sayı neçə nəfər olardı?

3) Siz də sinfinizdə sorğu keçirin və piktoqram qurun.

Sevimli meyvəmiz	
Üzüm	
Alma	
Banan	

$$1\text{ } \textcolor{blue}{\text{boy}} = 1 \text{ nəfər}$$

4. 1) Şamil evə 12-yə 15 dəqiqə qalmış, Kamal isə 12-nin yarısında gəldi. Kim evə daha tez və neçə dəqiqə tez gəldi?

- 2) Hansı halda saatın göstəricisini "saat 5-dir" kimi ifadə etmək daha doğru olardı?

5. $\textcolor{green}{\text{cube}} = 37$ $\textcolor{red}{\text{triangle}} = 93$ olarsa, $\textcolor{blue}{\text{sphere}}$ -nın yerindəki ədədi tapın.

$$\textcolor{green}{\text{cube}} + \textcolor{blue}{\text{sphere}} = \textcolor{red}{\text{triangle}}$$

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Oqtay almaları qablara yiğdi. Hər qabda 10 alma olmaqla 4 qab doldu. 3 alma artıq qaldı. Almalar cəmi neçə dənədir? Məsələni şəkil çəkməklə həll edin.
-

2. Hesablayın və müqayisə edin.

$$25 : 5 \quad \boxed{4 \times 2}$$

$$15 : 3 \quad \boxed{24 : 6}$$

$$4 \times 6 \quad \boxed{74 - 15}$$

$$32 : 4 \quad \boxed{2 \times 8}$$

$$3 \times 7 \quad \boxed{13 + 27}$$

$$4 \times 3 \quad \boxed{6 \times 2}$$

$$95 - 17 \quad \boxed{33 + 16}$$

$$35 : 7 \quad \boxed{40 : 8}$$

3. Verilmiş rəqəmlərlə mümkün ikirəqəmli ədədləri yazın. Ən böyük ədədlə ən kiçik ədədin cəmini və fərqini tapın.
-

a)

3	7	2
---	---	---

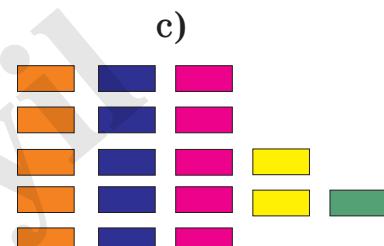
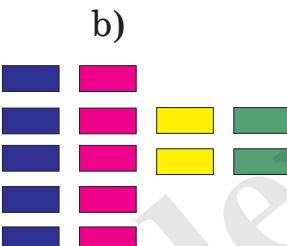
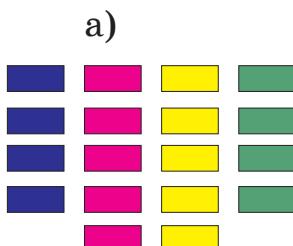
b)

1	2	6
---	---	---

c)

4	8	3
---	---	---

4. Vurma və toplama əməllərindən istifadə etməklə fiqurların ümumi sayını göstərən ifadələri yazın.
-

5. Övvəl vurun və ya bölün, sonra toplayın.
-

$$5 \times 6 + 4$$

$$3 \times 3 + 44$$

$$2 \times 9 + 4$$

$$3 \times 7 + 27$$

$$32 : 8 + 19$$

$$40 : 4 + 35$$

$$27 : 3 + 43$$

$$6 \times 3 + 36$$

$$7 \times 4 + 3$$

$$5 \times 9 + 55$$

$$4 \times 10 + 47$$

$$14 : 7 + 21$$

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

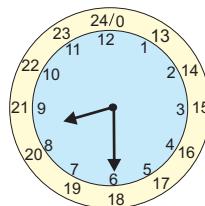
1. Aşağıdakı vaxtları uyğun saat yazılışları ilə göstərin.

a) gündüz:

- 2-nin yarısıdır; **13:30**
- 2 tamadır;
- 4 tamadır;
- 5-in yarısıdır.

b) axşam:

- 9-un yarısıdır;
- 9-dur;
- 8-in yarısıdır;
- 7-dir.

2. Vurma və bölmə əməllərini yerinə yetirin.

$$24 : 8$$

$$5 \times 8$$

$$24 : 4$$

$$12 : 3$$

$$4 \times 9$$

$$8 \times 4$$

$$25 : 5$$

$$7 \times 3$$

$$35 : 5$$

$$16 : 2$$

$$5 \times 6$$

$$6 \times 4$$

$$36 : 4$$

$$9 \times 2$$

$$9 \times 3$$

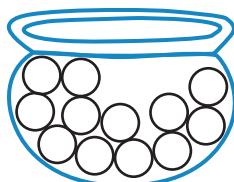
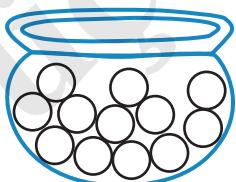
3. Aşağıdakı fikirlərdən hansı doğrudur, hansı səhvdir?

- 1) 10-dan böyük, 20-dən kiçik ədədlər arasında 3-ə bölünən 3 ədəd var.
- 2) 7-ni 2 dəfə artırısaq, 15-dən böyük ədəd alarıq.
- 3) 23 ədədinin onluqlar mərtəbəsindəki rəqəmi 2 vahid artırısaq, 25-ə bərabər olar.
- 4) 1-dən 100-ə qədər ədədlər arasında onluq və təklik mərtəbəsindəki rəqəmləri eyni olan 9 ədəd var.
- 5) 33-dən iki-iki 100-ə qədər irəliyə saysanız, həmişə tək ədəd söyləyəcəksiniz.

4. Səkilləri dəftərinizdə çəkin. Şarları şərtlərə uyğun rəngləyin.

1) Qırmızı rəngli şarın çıxma şansı çox olsun.

2) Sarı rəngli şarın çıxma şansı az olsun.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Əvvəl vurma əməllərini yerinə yetirin. Sonra cavabların ikiqatını hesablayın.

$$5 \times 6 = 30 \text{ ikiqatı } \boxed{60}$$

$$6 \times 3 = \boxed{?} \text{ ikiqatı } \boxed{?}$$

$$3 \times 4 = \boxed{?} \text{ ikiqatı } \boxed{?}$$

$$8 \times 2 = \boxed{?} \text{ ikiqatı } \boxed{?}$$

$$4 \times 5 = \boxed{?} \text{ ikiqatı } \boxed{?}$$

$$4 \times 8 = \boxed{?} \text{ ikiqatı } \boxed{?}$$

$$7 \times 3 = \boxed{?} \text{ ikiqatı } \boxed{?}$$

$$5 \times 10 = \boxed{?} \text{ ikiqatı } \boxed{?}$$

2. Dəftərinizdə tamamlayın.

$$\begin{array}{r} 24 \\ + 6 \\ \hline \end{array} \rightarrow \boxed{\quad} \rightarrow \boxed{\quad} \rightarrow \boxed{\quad}$$

$$\begin{array}{r} 24 \\ : 4 \\ \hline \end{array} \rightarrow \boxed{\quad} \rightarrow \boxed{\quad}$$

$$\begin{array}{r} 26 \\ + 6 \\ \hline \end{array} \rightarrow \boxed{\quad} \rightarrow \boxed{\quad}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ : 3 \\ \hline \end{array} \rightarrow \boxed{\quad} \rightarrow \boxed{\quad}$$

$$\begin{array}{r} 14 \\ + 6 \\ \hline \end{array} \rightarrow \boxed{\quad} \rightarrow \boxed{\quad}$$

$$\begin{array}{r} 40 \\ : 5 \\ \hline \end{array} \rightarrow \boxed{\quad} \rightarrow \boxed{\quad}$$

3. Nəsibə xanım 10 l südün 4 l-ni qazana boşaltdı.

Qalan südü isə ikilitrlik şüşə qablara doldurdu.

Neçə ikilitrlik qab süd ilə doldu?

4. Suallara cavab verin. Bu cür sualları yoldaşlarınıza da verin.

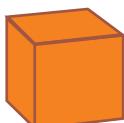
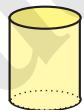
- ən böyük ikirəqəmli cüt ədəd hansı ədədin ikiqatıdır?

- 86-nın yarısı neçədir?

- 36-nın ikiqatı neçədir?

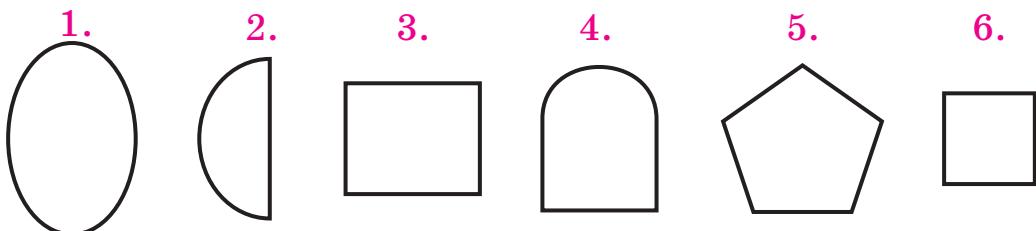
- 72-nin yarısı neçədir?

5. Kərim bir həndəsi fiquru kağız üzərinə qoyaraq, üzlərinin şəklini çəkdi. Nəticədə 2 dairə alındı. Bu hansı həndəsi fiqurdur?

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Hansı fiqurlar düz xətt parçaları ilə çəkilib? Hansı fiqur əyri xətlərlə çəkilib? Həm düz xətt parçası, həm də əyri xətlə çəkilmiş neçə fiqur var? Dəftərinizdə hər bir hal üçün yeni bir fiqur çəkin.

2. Aşağıdakı parçaları ölçün və dəftərinizdə çəkin.

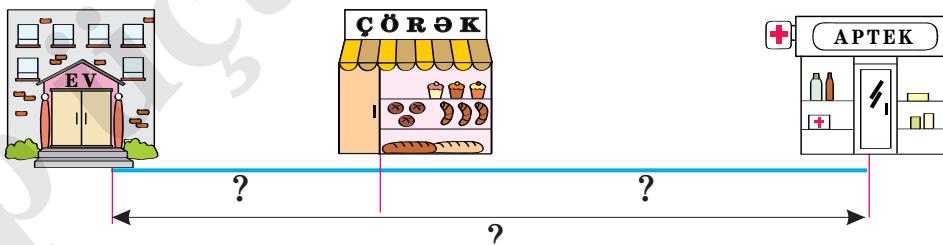

3. Aşağıdakı cədvəli dəftərinizdə çəkin və tapşırıqları yerinə yetirin.

- 1) Cədvəlin 1-ci sətrindəki tək ədədləri yaşıl rəngləyin.
- 2) 2-ci sətirdə 3-ə bölünən ədədləri sarı rəngləyin.
- 3) 16-nın və 17-nin ikiqatını qırmızı, 44-ün və 52-nin yarısını qəhvəyi rəngləyin.
- 4) 4-cü sətirdə 40-dan kiçik və 36-dan böyük ədədləri mavi rəngləyin.

21	22	23	24	25
26	27	28	29	30
31	32	33	34	35
36	37	38	39	40

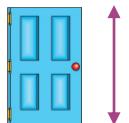
4. Şəkildəki 1 sm məsafə real həyatda 10 m məsafəyə uyğundur. Müxtəlif obyektlər arasındakı məsafəni ölçün və real məsafələri tapın.

Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. Hər bir şəklə uyğun real ölçünü seçin.

2 m, yoxsa 20 sm

15 sm, yoxsa 15 m

3 m, yoxsa 30 sm

30 q, yoxsa 3 kq

5 kq, yoxsa 50 q

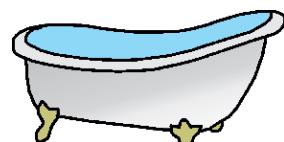
5 kq, yoxsa 50 q

10 l, yoxsa 1 l

5 l, yoxsa 50 l

6 l, yoxsa 60 l

3. 100-lük kvadrat üzərindəki qonşu ədədlərin cəmini nümunədəki kimi tapın. Bu qaydaya görə boş xanalara uyğun ədədləri yazın.

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 27 & 28 \\ \hline 37 & 38 \\ \hline \end{array}$$

$$27 + 38 = 65$$

$$37 + 28 = 65$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 16 & 17 \\ \hline 26 & 27 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline & \\ \hline & \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 32 & \\ \hline & \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline & \\ \hline & \\ \hline 54 & \\ \hline & \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline & \\ \hline & \\ \hline 43 & \\ \hline & \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline & \\ \hline & \\ \hline 14 & \\ \hline & \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline 22 & \\ \hline & \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{|c|c|} \hline & \\ \hline & \\ \hline 29 & \\ \hline & \\ \hline \end{array}$$

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

4. Misalların həllini əlverişli toplananların cəmi şəklində yazmaqla hesablayın.

$$47 + 44 = 47 + 3 + 41 = 50 + 41 = 91$$

$$58 + 35$$

$$48 + 36$$

$$69 + 24$$

$$67 + 26$$

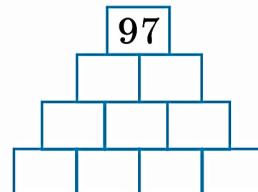
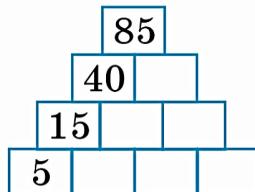
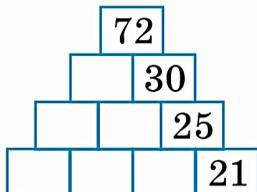
$$78 + 16$$

$$79 + 17$$

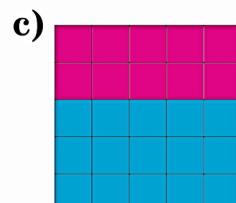
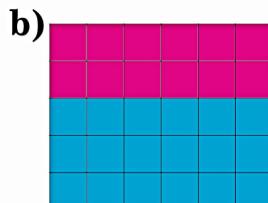
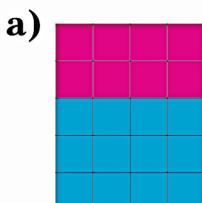
Ümumiləşdirici tapşırıqlar

1. 60 sm, 20 sm və 70 sm uzunluğunda sapların hər birini
1 m-ə tamamlamaq üçün neçə santimetr çatmır?

2. Dəftərinizdə tamamlayın.

3. Əvvəlcə hər bir rəngə uyğun xanaların sayını, sonra isə xanaların ümumi sayını vurma əməlinin köməyilə ifadə edin.

4. Uyğun vaxtları müəyyən edin.

13:45 $\xrightarrow{15 \text{ dəqiqə sonra}}$ 14:00

12:30 $\xrightarrow{15 \text{ dəqiqə sonra}}$ []

12:15 $\xrightarrow{15 \text{ dəqiqə sonra}}$ []

5. Aşağıdakı şəkilləri simmetrik olaraq tamamlayın.

